

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών κατά τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ποιοι παράγοντες την επηρεάζουν

POST GRADUATE THESIS

The formation of children's character during their transition to secondary education and which factors influence it

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ/NAME OF STUDENTS

Άννα Ήλκου

Anna Ilkou

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑΣ/NAME OF THE SUPERVISOR

Καλλιόπη Κουνενού

Kalliope kounenou

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2023

Faculty of Health and Caring Professions

Department of Biomedical Sciences

Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences

Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program

Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

The formation of children's character during their transition to secondary education and which factors influence it.

NAME OF STUDENT

Anna Ilkou

mscedt21523@uniwa.gr

FIRST SUPERVISOR

Kalliope Kounenou

SECOND SUPERVISOR

Maria Trapali

AIGALEO 2023

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 2/10/2023

	Ονόματα εξεταστών	Υπογραφή
1 ^{ος} Εξεταστής	Καλλιόπη Κουνενού	
2 ^{ος} Εξεταστής	Μαρία Τράπαλη	

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Άννα Ήλκου του Κωνσταντίνου, με αριθμό μητρώου 21523 φοιτήτρια του Διιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις δύο καθηγήτριές μου, την κυρία Καλλιόπη Κουνενού και την κυρία Μαρία Τράπαλη, οι οποίες δέχτηκαν να είναι οι επιβλέπουσές μου στη διπλωματική μου εργασία. Στη συνέχεια θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στις οικογένειες που επέτρεψαν τα παιδιά τους να συμμετέχουν στην έρευνά μου, αλλά στους ίδιους τους μαθητές που δέχθηκαν με μεγάλη χαρά να πάρουν μέρος, χωρίς να δημιουργήσουν καμία αμήχανη στιγμή. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω το στενό μου φιλικό περιβάλλον για την εμπύχωση που μου έδειχναν όλο αυτό το χρονικό διάστημα.

Αφιερώσεις

Τη διπλωματική μου εργασία την αφιερώνω στην πολύτιμη οικογένειά μου, η οποία με στηρίζει, με εμπυχώνει, μου δίνει δύναμη και είναι δίπλα μου σε κάθε μου βήμα.

*«Το να χαίρεσαι μαζί με την οικογένειά σου
είναι σαν να βρίσκεσαι
στο ομορφότερο μέρος του κόσμου»
Albert Einstein*

Περίληψη

Εισαγωγή: Στην παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της μελέτης της ομαλής μετάβασης των παιδιών από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η εργασία δημιουργήθηκε για να προσδιορίσει ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν την ένταξη των εφήβων στη ανώτερη βαθμίδα και ποιοι από αυτούς τους βοήθησαν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις ώστε να μπορέσουν να τις διαχειριστούν. Επιπροσθέτως, εκτός από αυτά τα ερευνητικά ερωτήματα που προαναφέρθηκαν, μελετήθηκε κατά πόσο τα παιδιά είχαν ενημερωθεί για τη μετάβαση αυτή και κατά πόσο τους φάνηκε χρήσιμο για την προσαρμογή τους.

Σκοπός: Ο σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί σε τί ποσοστό ο έφηβος μπορεί να επηρεαστεί από τους παράγοντες που θίγονται για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Επιπλέον, ο ερευνητής εξέτασε ποιοι είναι οι παράγοντες κατά την εφηβική περίοδο που ασκούν μεγαλύτερη επιρροή στους ίδιους, καθώς επίσης και αν οι απαντήσεις των παιδιών κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων συγχέονται και σε ποιο βαθμό.

Μέθοδος: Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα είναι η ποιοτική, μέσα από την οποία ο ερευνητής δίνει βαρύτητα στις πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί και όχι στη γενίκευση των αποτελεσμάτων. Ακολούθως, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη διεκπεραίωση της ερευνητικής διαδικασίας είναι η συνέντευξη με ημι-δομημένες ερωτήσεις. Εντούτοις, δίνεται έμφαση σε συγκεκριμένα ερωτήματα στα οποία θα βασιστούν τα αποτελέσματα.

Αποτελέσματα: Αυτό που παρατηρήθηκε μέσα από την έρευνα είναι ότι οι μαθητές απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις που τους τέθηκαν, οι οποίες αφορούσαν τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίς να υπάρχει κάποια δυσκολία. Επίσης, όλα τα παιδιά δήλωσαν πως ο δάσκαλός τους στο δημοτικό τους παρείχε τις απαιτούμενες γνώσεις. Αυτό που επισήμαναν είναι πως οι συνομήλικοι βοήθησαν σε ένα μεγάλο ποσοστό μέσα από τις συμβουλές και τις εμπειρίες τους την ομαλή προσαρμογή στην ανώτερη βαθμίδα. Τέλος, οι μαθητές ισχυρίστηκαν πως ενημερωθήκαν για το νέο σχολικό περιβάλλον από το οικογενειακό, το φιλικό και το ψηφιακό περιβάλλον.

Συμπεράσματα: Επιλογικά, αυτό που αποδεικνύεται μέσα από τις έρευνες που μελετήθηκαν, τη θεωρητική προσέγγιση και την ερευνητική διαδικασία είναι ότι συγκλίνουν στο

συμπέρασμα πως η οικογένεια, το σχολείο και οι συνομήλικοι έχουν καθοριστικό ρόλο για τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μέσα από αυτό συνεπάγεται και η διαμόρφωση του χαρακτήρα των εφήβων δεδομένου ότι οι παραπάνω παράγοντες μέσα από τις εμπειρίες τους και τις συμβουλές τους τους βοηθούν να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις που παρουσιάζονται σε αυτή την ηλικία. Τέλος, οι μαθητές παρουσιάζουν τις δικές τους προτάσεις για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Λέξεις κλειδιά: Εφηβεία, Γενετικοί παράγοντες, Οικογένεια, Σχολικό περιβάλλον, Συνομήλικοι, Κοινωνικό περιβάλλον, Τεχνολογία, Μετάβαση.

Abstract

Introduction: This thesis presents the results of the study of the smooth transition of children from primary to secondary education. The work was set out to identify what factors influence teenagers' entry into higher education and which of these helped them to face the challenges to be able to manage them. In calculation, in addition to the aforementioned research questions, it was studied whether the children had been informed about this transition and whether they found it useful for their adaptation.

Purpose: The purpose of the study is to investigate to what extent the adolescent can be influenced by the factors that affect the formation of his character. In addition, the researcher examined which factors during the adolescent period have the greatest influence on them, as well as whether and to what extent the children's answers during the interviews are confounded.

Method: The method used in the research is the qualitative one, through which the researcher gives weight to the information that has been collected and not to the generalization of the results. Subsequently, the methodology used to carry out the research process is the interview with semi-structured questions. However, emphasis is placed on specific questions on which the results will be based.

Results: What was observed through the research is that the students answered all the questions they were asked, which were about the transition from primary to secondary education without any difficulty. Also, all the children stated that their primary school teacher provided them with the required knowledge. What they pointed out is that the peers helped to a large extent through their advice and experiences the smooth adjustment to the higher level. Finally, the students claimed that they were informed about the new school environment from the family, friends and digital environment.

Discussion: Selectively, what is proven through the studies studied, the theoretical approach and the research process is that they converge to the conclusion that family, school and peers have a decisive role for the transition to secondary education. Through this it also implies the formation of the character of the teenagers since the above factors through their experiences and their advice help them to face the new challenges presented at this age. Finally, students present their own proposals for improving the educational system.

Key words: Adolescence, Genetic factors, Family, School environment, Peers, Social environment, Technology, Transition.

Περιεχόμενα

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας.....	iv
Ευχαριστίες	v
Αφιερώσεις	vi
Περίληψη	vii
Abstract	ix
Πρόλογος.....	1
Εισαγωγή.....	3
Α. Το ερευνητικό ζήτημα	3
Β. Σκοπός της έρευνας.....	4
Γ. Η ιστορία της εκπαίδευσης.....	4
Δ. Σχετικές έρευνες	7
Α΄ ΜΕΡΟΣ: Θεωρητικές προσεγγίσεις	14
1. Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση	14
1.1. Ιστορική αναδρομή σχολικών βαθμίδων	14
1.2. Η μετάβαση των σχολικών βαθμίδων σήμερα.....	15
2. Ορισμός της εφηβείας.....	16
2.1. Χαρακτηριστικά της εφηβείας.....	17
2.2. Τα στάδια της εφηβείας.....	19
2.3. Πώς ορίζεται ο χαρακτήρας κατά τη διάρκεια της εφηβείας	21
3. Βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον χαρακτήρα του εφήβου	24
3.1. Γενετικοί παράγοντες.....	24
3.2. Οικογένεια	25
3.3. Σχολικό περιβάλλον	29
3.4. Συνομήλικοι	33
3.5. Κοινωνικό περιβάλλον και τεχνολογία	34
4. Ο ρόλος της συμβουλευτικής.....	36
Β΄ ΜΕΡΟΣ: Ερευνητικό πλαίσιο	38
5. Μεθοδολογία έρευνας.....	38
5.1. Ερευνητικά ερωτήματα.....	39
5.2. Ανάλυση αξίας ζητήματος.....	41
5.3. Το δείγμα της ερευνητικής εργασίας	42
5.4. Δεοντολογία της έρευνας.....	43

5.5 Αποτελέσματα	44
5.6. Συμπεράσματα	47
6. Παράρτημα	52
6.1. Υπεύθυνη δήλωση	52
6.2. Συνεντεύξεις.....	55
Αναφορές.....	80
Ξενόγλωσσες.....	80
Ελληνόγλωσσες.....	81
Πηγές Εικόνων	84

Πρόλογος

Η μετάβαση των παιδιών από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ένα σημαντικό βήμα στη ζωή τους και μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους. Κατά τη διάρκεια αυτής της μετάβασης, τα παιδιά αναπτύσσουν νέες κοινωνικές σχέσεις, αντιμετωπίζουν νέες προκλήσεις και ανακαλύπτουν νέα ενδιαφέροντα (Craig & Baucum, 2007).

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δυο βασικά μέρη που είναι το θεωρητικό κομμάτι και στη συνέχεια το ερευνητικό. Στο θεωρητικό μέρος θα γίνει εκτενής αναφορά για τους παράγοντες που επιδρούν στα νεαρά άτομα. Στο ερευνητικό κομμάτι θα μελετηθεί σε τι βαθμό επιδρούν στις επιλογές των εφήβων και κατά πόσο αυτό αλλάζει καθώς ανεβαίνουν σχολικές βαθμίδες.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών κατά τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι πρωτίστως, η οικογενειακή υποστήριξη, οποία έχει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα (Χαρώνης, 1976). Τα παιδιά που έχουν υποστήριξη από την οικογένειά τους, είναι πιο πιθανό να ανταποκριθούν καλύτερα στις προκλήσεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ντελαρός, 2005). Παράλληλα, οι σχολικές συνθήκες και οι απαιτήσεις του σχολείου μπορούν να επηρεάσουν τον χαρακτήρα των παιδιών. Τα παιδιά πρέπει να συνηθίσουν σε νέα περιβάλλοντα και να ανταποκριθούν σε νέες απαιτήσεις.

Η κοινωνική προσαρμογή είναι επίσης σημαντική κατά τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν πως να αλληλεπιδρούν με τους συμμαθητές τους και να αντιμετωπίζουν τις διαφορές και τα προβλήματα (Φράγκος, 1998). Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι κάθε παιδί είναι μοναδικό και μπορεί να αντιμετωπίσει διαφορετικά τη μετάβασή του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επομένως, η εξατομίκευση και η ατομική προσέγγιση πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της υποστήριξης των παιδιών.

Είναι γνωστό ότι πολλά παιδιά στην ηλικία της εφηβείας αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα, για να βοηθηθούν τα παιδιά να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς μπορούν να παρέχουν στα παιδιά τα εργαλεία και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την αντιμετώπιση αυτής της αλλαγής. Σε αυτό μπορεί να συνδράμει η συμβουλευτική έχοντας ως σκοπό την

ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και της ανεξαρτησίας των παιδιών, την προώθηση της ικανότητας τους να επικοινωνούν και να κατανοούν τους άλλους. Επιπροσθέτως, η υποστήριξη και η ενθάρρυνση της ανάπτυξης των ενδιαφερόντων και των ταλέντων τους, η επικέντρωση στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την επιτυχή προσαρμογή στο σχολείο και στις κοινωνικές σχέσεις (Geldard, Geldard, & Yin Foo, 2017).

Η χρήση της θετικής ενίσχυσης και της επιβράβευσης μπορεί να βοηθήσει να ενθαρρυνθούν τα παιδιά και να αισθανθούν ότι έχουν την υποστήριξη των εκπαιδευτικών και των γονέων τους. Επιπλέον, η προαγωγή της υγείας και της ευεξίας των παιδιών μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους και στην επιτυχή προσαρμογή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Συνολικά, η μετάβαση των παιδιών από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να είναι μία πρόκληση, αλλά μπορεί επίσης να προσφέρει ευκαιρίες για την ανάπτυξη του χαρακτήρα και της κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών (Μαλικιώση, Λ., 2011). Η ενίσχυση των παιδιών και η υποστήριξή τους κατά τη διάρκεια αυτού του σημαντικού βήματος μπορεί να συμβάλει στην εξασφάλιση της επιτυχίας τους στο μέλλον και στην ανάπτυξη ενός ισχυρού και υγιούς χαρακτήρα (Μπρούζος, 2009).

Στο τελευταίο κομμάτι της εργασίας θα αναλυθούν τα συμπεράσματα από την έρευνα για τις αιτίες που επηρεάζονται οι έφηβοι καθώς επίσης ποιος ή ποιοι είναι αυτοί οι παράγοντες που παίζουν καθοριστικό ρόλο στη ζωή τους.

Εισαγωγή

A. Το ερευνητικό ζήτημα

Το ερευνητικό ζήτημα που θα απασχολήσει τη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αφορά τη διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός εφήβου κατά τη μετάβαση του από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι παράγοντες που θα αναφερθούν αφορούν τον ρόλο και την επίδραση που έχουν στη μετάβαση αυτή και είναι: ο γενετικός παράγοντας, η οικογένεια, το σχολικό περιβάλλον, τα άτομα της ίδιας ηλικίας, το κοινωνικό περιβάλλον και η παρουσία της τεχνολογίας η οποία στη σημερινή εποχή επηρεάζει πάρα πολύ τους νέους.

Αδιαμφισβήτητα, από τους βασικότερους παράγοντες ο οποίος μπορεί να επηρεάσει τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ο γενετικός παράγοντας. Αξίζει να σημειωθεί πως κατά τη περίοδο της εφηβικής ηλικίας ο οργανισμός του παιδιού αλλάζει, αναπτύσσεται τόσο σε εξωτερικό όσο και σε εσωτερικό επίπεδο. Μέσα από κάποια γονίδια τα οποία είτε είναι κληροδοτούμενα είτε όχι μπορούν να έχουν σημαντική επίδραση για το ίδιο το παιδί καθορίζοντας τη συμπεριφορά του όπως για παράδειγμα κατά πόσο βίαιο και οξύθυμο μπορεί να γίνει το νεαρό άτομο, πόσο κοινωνικό καθώς επίσης πόσο εύκολη ή όχι θα είναι η ένταξή του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στη συνέχεια άλλος ένας παράγοντας, όπου ένα μεγάλο ποσοστό θεωρούν πως είναι ο σημαντικότερος αφορά το οικογενειακό περιβάλλον. Οι γονείς και τα αδέρφια βιώνουν τη συναισθηματική κατάσταση του νεαρού ατόμου που βρίσκεται στην εφηβεία και ο τρόπος που την αντιμετωπίζουν είναι καθοριστικός ακόμα και για την ενήλικη ζωή του. Μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο προκύπτουν και άλλοι παράγοντες που συνδράμουν στο χαρακτήρα όπως είναι η οικογενειακή κατάσταση για τον αν υπάρχει χωρισμός, πένθος, βία, αγάπη, στοργή και υποστήριξη.

Είναι γεγονός πως η ένταξη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σχετίζεται άμεσα με το σχολικό πλαίσιο. Το παιδί σε αυτό το νέο περιβάλλον νιώθει άγχος και αγωνία γιατί οι απαιτήσεις διαφέρουν συγκριτικά με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Έτσι σημαντικό ρόλο για την ομαλή προσαρμογή έχει εκπαιδευτικός, ο οποίος πρέπει να είναι αρωγός και εμπυχωτικός στους νέους, δίνοντάς τους συμβουλές και κατανοώντας τη συναισθηματική τους κατάσταση. Παράλληλα, ένα βασικό χαρακτηριστικό της ηλικίας αυτής είναι η αλληλεπίδραση που έχει ο έφηβος με τους συνομήλικούς του. Μέσα από αυτή τη σχέση

επηρεάζεται πολύ το άτομο είτε θετικά είτε αρνητικά έχοντας επιπτώσεις και στη μετάβασή του, δεδομένου ότι παιδιά τα οποία έχουν παραβατική συμπεριφορά διακόπτουν τη φοίτησή τους. Επιπλέον, δεν πρέπει να λησμονηθεί ο κοινωνικός παράγοντας ο οποίος είναι καθοριστικός διότι προβάλλει αξίες, πεποιθήσεις και τρόπους συμπεριφοράς οι οποίοι πρέπει να είναι αποδεκτοί στην κοινωνία. Αυτό βέβαια διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Στη σημερινή εποχή ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει εξοικειωθεί με την τεχνολογία και ιδιαίτερα τα άτομα που βρίσκονται στην εφηβική ηλικία. Προβάλλονται πρότυπα τα οποία ασκούν επιρροή και ενδεχομένως να επηρεάσουν και την επιλογή του επαγγέλματος ενός έφηβου. Βέβαια η τεχνολογία η οποία χρησιμοποιείται πλέον και στο εκπαιδευτικό σύστημα προσφέρει στα παιδιά ευκολία ώστε να βρουν πληροφορίες σχετικές με το μάθημα, νιώθοντας με αυτό τον τρόπο ενεργοί και ανεξάρτητοι.

B. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι να παρατηρηθεί αν όντως οι παράγοντες που προαναφέρθηκαν επηρεάζουν τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του εφήβου κατά τη μετάβασή του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και σε τι ποσοστό. Επίσης μέσα από τα ερευνητικά ερωτήματα θα παρατηρηθεί αν οι απόψεις των ερευνώμενων παιδιών συγκλίνουν ή όχι.

Παράλληλα, θα διευρυνθεί ποιος παράγοντας είναι σημαντικός για το κάθε παιδί ξεχωριστά και κατά πόσο αυτό τον έχει επηρεάσει τόσο στις αποφάσεις του όσο και στις κοινωνικές του αλληλεπιδράσεις καθώς επίσης ποιος είναι ο αντίκτυπος στις σχολικές του επιδόσεις. Τα ερευνητικά ερωτήματα θα δώσουν έμφαση στην υποστήριξη και κατά πόσο αυτή ήταν βοηθητική από το οικογενειακό, το σχολικό και το φιλικό περιβάλλον.

Γ. Η ιστορία της εκπαίδευσης

Η ιστορία της εκπαίδευσης εκτείνεται σε χιλιετίες και παρουσιάζει ποικίλες μορφές σε διάφορες περιοχές του κόσμου. Στη συνέχεια θα γίνει μια σύντομη αναδρομή στη διάρκεια των χρόνων.

- **Αρχαία Ελλάδα:** Η αρχαία Ελλάδα θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης. Φιλόσοφοι όπως: ο Σωκράτης, ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης πρότειναν διάφορες μορφές εκπαίδευσης και θεωρούσαν τη γνώση και την αρετή ως κεντρικές αξίες. Σημαντική επισήμανση είναι πως η εκπαίδευση

διακρινόταν σε δύο βασικές μορφές: την παιδεία «παιδική εκπαίδευση» και την παιδαγωγία «εκπαίδευση ενηλίκων». Η παιδεία ξεκινούσε από μικρή ηλικία και επικεντρωνόταν στην ανάπτυξη των φυσικών, πνευματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών. Οι μαθητές πήγαιναν σε γυμνάσια και ακολουθούσαν το πρόγραμμα των γραμματικών σπουδών, που περιελάμβανε την μάθηση γραμματικής, λογικής, μουσικής, γεωμετρίας και φιλοσοφίας. Η παιδαγωγία, από την άλλη πλευρά, απευθυνόταν στους ενήλικες και επικεντρωνόταν στην εκπαίδευση πολιτών με σκοπό την ανάπτυξη της αρετής και την ενίσχυση της συμμετοχής τους στην πολιτική ζωή της πόλης. Επιπρόσθετα, η εκπαίδευση στην αρχαία Ελλάδα θεωρούνταν απαραίτητη για την ανάπτυξη του ατόμου, την ευημερία της κοινωνίας και την προώθηση των αξιών και της κουλτούρας, ωστόσο υπήρχε διάκριση ανάμεσα στα δυο φύλα (Δημαράς, 2013).

- Αρχαία Αίγυπτος και Μεσοποταμία: Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι και Μεσοποτάμιοι θεωρούνταν πρωτοπόροι στον τομέα της εκπαίδευσης. Διέθεταν σχολεία και γραπτά συστήματα για τη μετάδοση γνώσεων, αναπτύσσοντας προηγμένα συστήματα εκπαίδευσης. Στην Αίγυπτο, υπήρχαν σχολεία που δίδασκαν γραφή, αριθμητική και γεωγραφία. Οι μαθητές εκπαιδεύονταν για να γίνουν υπάλληλοι του κράτους ή τεχνίτες. Στη Μεσοποταμία, η εκπαίδευση επικεντρωνόταν στην απόκτηση γνώσεων για τη διοίκηση και τη δικαιοσύνη.
- Αρχαία Κίνα και Ινδία: Τόσο η αρχαία Κίνα όσο και η αρχαία Ινδία είχαν πλούσιες παραδόσεις εκπαίδευσης, με έμφαση στη φιλοσοφία, τη θρησκεία και τις παραδόσεις. Στην αρχαία Κίνα, η εκπαίδευση είχε ως στόχο την ανάπτυξη της αρετής και της κοινωνικής συμπεριφοράς. Οι μαθητές μάθαιναν για την ηθική, την ποίηση, τη μουσική και τη γεωμετρία. Στην αρχαία Ινδία, η εκπαίδευση βασιζόταν στη φιλοσοφία και τις παραδόσεις των Βεντικών γραμμάτων.
- Βυζάντιο και Μεσαίωνας (5^{ος}-15^{ος} αιώνας): Κατά τη διάρκεια της περιόδου του Βυζαντίου και του Μεσαίωνα, η εκπαίδευση ήταν στενά συνδεδεμένη με τη θρησκεία και την εκκλησία. Οι μοναχοί και οι κληρικοί αναλάμβαναν την εκπαίδευση των νέων γενεών, ενώ η μάθηση επικεντρωνόταν στα θρησκευτικά κείμενα και τις γλώσσες.

- Διαφωτισμός και Αναγέννηση (17^{ος}-18^{ος} αιώνας): Κατά την περίοδο του Διαφωτισμού και της Αναγέννησης, η εκπαίδευση έλαβε νέα ώθηση με έμφαση στην επιστημονική πρόοδο και την ανάπτυξη της ανθρώπινης γνώσης. Προωθήθηκε η επιστημονική πρόοδος, η λογική σκέψη και η ανάπτυξη της ανθρώπινης γνώσης. Ιδρύθηκαν πανεπιστήμια και εμφανίστηκαν νέες παιδαγωγικές θεωρίες και πρακτικές.
- Νεότερος χρόνος και σύγχρονη εποχή (19^{ος}-έως και σήμερα): Η εκπαίδευση στη νεότερη εποχή εξελίχθηκε με τη δημιουργία υποχρεωτικών συστημάτων εκπαίδευσης, την ανάπτυξη πανεπιστημίων και την εμφάνιση νέων παιδαγωγικών θεωριών και πρακτικών. Στη σύγχρονη εποχή, η εκπαίδευση έχει γίνει υποχρεωτική και παγκόσμια. Πολλές χώρες έχουν θεσπίσει εκπαιδευτικά συστήματα που καλύπτουν όλες τις βαθμίδες, από την προσχολική έως την ανώτατη εκπαίδευση. Παράλληλα, έχουν αναπτυχθεί νέες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση, όπως η προσαρμοστική εκπαίδευση και η τεχνολογία στην εκπαίδευση. Ήδη από τα πρώτα σχολεία και τα πρώτα έτη του γυμνασίου, οι σημερινοί μαθητές χρησιμοποιούν τους υπολογιστές, το διαδίκτυο και άλλες τεχνολογίες στη διαδικασία της μάθησης. Συγκριτικά, η εκπαίδευση παλαιότερα επικεντρώνονταν περισσότερο στη διαπαιδαγώγηση παρά στην επικοινωνία και τη δημιουργικότητα. Οι μέθοδοι διδασκαλίας είναι πιο επικεντρωμένες στην επικοινωνία και τη δημιουργικότητα, και οι αξίες που τονίζονται είναι η συνεργασία, η κριτική σκέψη και η προσωπική ανάπτυξη. Επίσης, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν και να συζητήσουν τις ιδέες τους και η πίεση για επίδοση δεν είναι τόσο έντονη. Επιπλέον, στη σύγχρονη εποχή, τα παιδιά συμμετέχουν σε πολύ περισσότερες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, εκδρομές, εκπαιδευτικά ταξίδια, και άλλες διαδραστικές δραστηριότητες που τους επιτρέπουν να αποκτήσουν πρακτική εμπειρία και να επεκτείνουν τις γνώσεις τους. Η σημερινή εκπαίδευση έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν και είναι πιο επικεντρωμένη στην ανάπτυξη των προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών για να επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί στόχοι (Φωτεινός, 2017) (Μαρού, 2009).

Δ. Σχετικές έρευνες

Η εφηβεία είναι μια μεταβατική περίοδος για τη ζωή ενός ατόμου καθορίζοντας ακόμα και την ενηλικίωσή του. Πολλοί ερευνητές μελετούν αυτή τη χρονική περίοδο για τους παράγοντες που επηρεάζουν το χαρακτήρα ενός εφήβου καθώς επίσης πως βιώνει ο ίδιος τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά από ενδεικτικές έρευνες οι οποίες αφορούν αυτά που έχουν σημειωθεί πρωτίστως.

Αρχικά, μια πρώτη έρευνα είναι του Φεραίου (2013) με τίτλο: «Ο ρόλος των γονέων στην υποστήριξη της μετάβασης των παιδιών από τη δημοτική στην ενιαία δευτεροβάθμια εκπαίδευση», η οποία εστιάζει στην υποστήριξη που πρέπει να δείχνουν οι γονείς στα παιδιά σε όλη αυτή τη διαδικασία. Αξίζει να σημειωθεί πως η μεταβατική περίοδος από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια είναι μια δύσκολη και πρωτόγνωρη κατάσταση, δεδομένου ότι καλούνται να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις. Σε αυτό το στάδιο οι γονείς μπορούν να έχουν ένα καθοριστικό ρόλο μέσα από την υποστήριξή τους. Για την διεξαγωγή αυτής της έρευνας ως μέθοδο χρησιμοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις τόσο σε γονείς όσο και σε μαθητές με σκοπό να αναλυθούν οι ανάγκες των μαθητών και οι τρόποι μέσα από τους οποίους οι γονείς θα είναι δίπλα στα παιδιά τους.

Αναλυτικότερα, μέσα από τη μελέτη προκύπτει το γεγονός πως με την ενθάρρυνση της αυτοπεποίθησης και τις σωστές και σαφείς πληροφορίες των γονέων, οι έφηβοι μαθητές έχουν μεγαλύτερη επιθυμία να πετύχουν στις σχολικές επιδόσεις τους. Ακόμα, όταν υπάρχει ανοιχτή επικοινωνία όπως είναι η συζήτηση για σχολικά θέματα, έχει ως αποτέλεσμα να μειώνεται το άγχος και οι φόβοι για τη νέα εμπειρία που ξεκινάει, αντικαθιστώντας τα με συναισθήματα ενθουσιασμού. Επιπλέον, ο ερευνητής καταλήγει σε ακόμα ένα συμπέρασμα το οποίο σχετίζεται με τη σχέση που πρέπει να έχει ο γονέας με το σχολείο, η οποία δεν πρέπει να υποτιμάται, διότι μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά σε μεγαλύτερη επιτυχία και ευημερία κατά τη μετάβασή τους στην ανώτερη εκπαίδευση (Φεραίος, 2013).

Ο ερευνητής Χριστοδούλου Μιχάλης (2014) στη μελέτη του με τίτλο: «Εκπαίδευση και εφηβεία: μια συγκριτική μελέτη για το σχηματισμό του κοινωνικού εαυτού στις αφηγήσεις ζωής των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» προσπάθησε να κατανοήσει τη δημιουργία της ταυτότητας του εφήβου συγκρίνοντας τον τρόπο συμπεριφοράς και τις αξίες του μέσα από τη φοίτησή του σε διαφορετικά είδη σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατά βάση λυκείων. Στη συγκεκριμένη έρευνα έλαβαν μέρος πέντε σχολεία

του ΕΠΑΛ, τρία Ενιαία Λύκεια, ένα Πειραματικό έχοντας διάρκεια δύο χρόνων. Σε αυτή την μελέτη συμμετείχαν 140 μαθητές διαφόρων ηλικιών, χρησιμοποιώντας ως μέθοδο τη συνέντευξη, όπου μέσω αυτής θα οδηγηθεί στο συμπέρασμα σχετικά με τη διαμόρφωση της ταυτότητας και πώς έχει επηρεαστεί αυτή. Ωστόσο, για να οδηγηθεί στο αποτέλεσμα που επιδίωκε, ο ερευνητής θέλησε να μάθει μέσα από τη συζήτηση τί πίστευαν για τον οικογενειακό και φιλικό θεσμό, τί ήθελαν να συμβεί στο μέλλον καθώς επίσης πως ήταν η σχέση των ερευνώμενων με το σχολικό περιβάλλον.

Εν συνέχεια, όσον αφορά την ανάλυση σχετικά με την πορεία των μαθητών στα ΕΠΑΛ σημειώθηκαν κάποια χαρακτηριστικά τα οποία αφορούσαν την απόρριψή τους στο γυμνάσιο, την δυσκολία επιλογής επαγγέλματος λόγω της απουσίας και της γονεϊκής συμβουλής. Επίσης, η επιλογή φοίτησης σε αυτού του είδους σχολείου έγινε είτε για την εκμάθηση κάποιας τεχνικής δραστηριότητας είτε για τη βελτίωση της ήδη υπάρχουσας γνώσης. Ο ερευνητής διαπίστωσε πως τα αγόρια έδιναν έμφαση σε ότι σχετιζόνταν με τη μηχανολογία, ενώ τα κορίτσια στις ηθικές αξίες.

Ακολούθως, στο Γενικό λύκειο αυτό που παρατηρήθηκε είναι πως ένα μικρό ποσοστό εφήβων παρουσίασε παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτά των επαγγελματικών σχολών όπως είναι η απουσία των γονέων σε όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αυτό οδήγησε τα νεαρά άτομα να νιώθουν ανασφάλεια. Επιπροσθέτως, ένα μέρος των μαθητών επιδίωκαν να βελτιώσουν την ταυτότητά τους με την άνοδο στο κοινωνικό επίπεδο από αυτό που ανήκε η οικογένειά τους. Εκτός από αυτές τις κατηγορίες παιδιών, υπήρχε και μια τρίτη στην οποία είχαν καλή σχέση με τους γονείς τους, παίρνοντας από κοινού αποφάσεις όπως για παράδειγμα για το επαγγελματικό μέλλον. Το αποτέλεσμα ήταν οι έφηβοι να νιώθουν ασφάλεια, υπερηφάνεια και θέληση για την επίτευξη των στόχων τους.

Παράλληλα, στη μελέτη αυτή παρατηρήθηκε πως τα άτομα που φοιτούσαν στα Πειραματικά σχολεία, διέφεραν σε αρκετά σημεία από τους άλλους μαθητές. Πιο αναλυτικά, έδιναν έμφαση στη δημιουργία ενός εαυτού με αξίες και ηθικά θεμέλια σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Ακόμα, δεν επηρεάζονταν τα παιδιά από καμία γνώμη σχετικά με την επιλογή του επαγγέλματός τους (Χριστοδούλου, 2014).

Οι ερευνητές Goober, Martin, Hanninen, Karavias και Chang (2017) στην έρευνα τους με τίτλο: «The Impact of School Transition on Early Adolescents in Europe and North America», συγκρίνει την εμπειρία της μετάβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε

Ευρωπαϊκές χώρες και στη Βόρεια Αμερική. Συγκεκριμένα οι περιοχές αυτές ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ελβετία, η Σουηδία και η Γερμανία. Η έρευνα επικεντρωνόταν σε εφήβους μεταξύ 11 και 16 ετών, όπου αυτή η πληθυσμιακή ομάδα ενδεχομένως να είχε διαφορετικές εμπειρίες από εκείνες των νεαρών ανθρώπων στα προηγούμενα ή στα επόμενα στάδια του εκπαιδευτικού συστήματος. Μέσα από αυτή τη μελέτη, η οποία βασίστηκε και σε προηγούμενες έρευνες διαπιστώθηκε πως η εμπειρία των εφήβων κατά τη προαγωγή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να διαφέρει σύμφωνα με την κουλτούρα και το εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας. Ως κοινά χαρακτηριστικά των εφήβων σημειώθηκαν η ανησυχία που νιώθουν για την ενσωμάτωση στο νέο περιβάλλον, οι αυξημένες απαιτήσεις, η αυτονομία που επιδιώκουν σε αυτή την ηλικία καθώς επίσης οι σχέσεις που αναπτύσσουν τόσο με τους άλλους μαθητές όσο και με τους εκπαιδευτικούς. Αξίζει να τονιστεί πως οι εμπειρίες των παιδιών διέφεραν, παραδείγματος χάρη οι μαθητές από την Ελβετία περιέγραφαν την εμπειρία τους που αφορούσε τη μετάβαση ως πιο θετική και εύκολη συγκριτικά με τους βρετανούς μαθητές, οι οποίοι ανέφεραν πως αντιμετώπιζαν δυσκολίες και άγχος κατά τη μετάβασή τους.

Παράλληλα, σε αυτή τη έρευνα διαπιστώθηκε ότι η ποιότητα της εκπαίδευσης στα πρώτα χρόνια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει σημαντικό αντίκτυπο στην επίδοση των νεαρών ατόμων. Ακολούθως, αναδεικνύεται η ανάγκη για καλύτερα σχεδιασμένα προγράμματα που θα βοηθήσουν στην μετάβαση αυτή, καθώς επίσης εξειδικευμένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις για τις ιδιαίτερες ανάγκες των εφήβων (Goober, Martin, Hanninen, Karavias, & Chang, 2017).

Εν συνεχεία, μια ακόμα έρευνα των Kim και Kim (2018) με τίτλο «The Role of School Transitions in Shaping Adolescents' Identity Development» έλαβε χώρα στη Νότια Κορέα και συμμετείχαν 408 μαθητές. Η μελέτη υποδεικνύει ότι η μετάβαση από τη δημοτική στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση επηρεάζει τη διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός εφήβου δεδομένου ότι και σε αυτή την έρευνα σημαντικός παράγοντας είναι η αυτονομία που επιδιώκει το άτομο αυτής της ηλικίας, καθώς επίσης και η ανάπτυξη σχέσεων στο σχολικό περιβάλλον. Επιπλέον, τα ευρήματα έδειξαν ότι υπήρχε αυξημένη αναζήτηση αυτονομίας, όπως και η ανάγκη για μια νέα ταυτότητα με καθολικά στοιχεία έχοντας ως απώτερο σκοπό να γίνουν πιο αποφασιστικοί. Ακόμα ένα στοιχείο που αναφέρεται στη συγκεκριμένη μελέτη είναι πως η μετάβαση αυτή μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη ψυχική υγεία του παιδιού διότι αισθάνεται μεγάλη ανασφάλεια και ανησυχία για την πιθανή απόρριψη

από τους συμμαθητές τους. Γίνεται αναφορά πως η υποστήριξη από τους καθηγητές και η ενθάρρυνση να συμμετέχουν οι έφηβοι σε δραστηριότητες εκτός του σχολικού ωραρίου μπορεί να βελτιώσει την ψυχολογική τους ευημερία. Τέλος, σημειώνεται πως η πίεση και οι προσδοκίες των γονέων καθώς και των εκπαιδευτικών δημιουργούν πίεση στα άτομα της εφηβικής ηλικίας προκαλώντας αρνητικά αποτελέσματα τόσο στην ψυχολογία όσο και στην αυτοεκτίμησή τους κατά τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Kim & Kim, 2018).

Αξίζει να αναφερθεί πως εκτός από πολλές έρευνες που αφορούν τους εφήβους και ότι περιέχεται κατά την προαγωγή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι οποίες έλαβαν χώρα στο εξωτερικό, έχουν γίνει πολλές μελέτες και στην Ελλάδα. Μια ερευνητική μελέτη είναι της Καλογήρου και της Λουκά (2018) εστιάζοντας στη σχολική μετάβαση και τη ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων στην ελληνική κοινωνία. Η έρευνα βασίστηκε σε ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από 256 εφήβους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ηλικίας μεταξύ 12 και 15 ετών κατά τη διάρκεια της πρώτης τους χρονιάς στο γυμνάσιο. Στα αποτελέσματα της μελέτης διαπιστώθηκε ότι η προαγωγή από το δημοτικό στο γυμνάσιο αποτελεί κρίσιμο στάδιο στην προσωπική και στην κοινωνική εξέλιξη των εφήβων. Αυτό επιδρά αφενός στον ψυχικό κόσμο του παιδιού, δεδομένου ότι είναι ακόμα αδύναμος και καλείται να αντιμετωπίσει τις εσωτερικές και τις εξωτερικές συγκρούσεις και ανησυχίες, αφετέρου στη σχολική του επίδοση.

Η Καλογήρου και η Λουκά μέσα από την ερευνητική τους μελέτη συμπέραναν ότι οι κοινωνικές σχέσεις των εφήβων, η στήριξη από την οικογένεια και η αυτοεκτίμησή τους αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την προσαρμογή τους στο νέο αυτό σχολικό περιβάλλον. Τονίζουν πως αυτή η υποστήριξη συνδράμει στη δημιουργία ενός υγιούς και ισορροπημένου περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της ταυτότητάς τους. Επιπροσθέτως, και σε αυτή την έρευνα όπως και στις προηγούμενες ιδιαίτερη μνεία γίνεται για το πως αντιμετωπίζουν τα νεαρά άτομα τη σχολική μετάβαση. Μέσα από τη μελέτη, τα παιδιά αναφέρουν πως εξαιτίας της ανησυχίας, της ενόχλησης και της ανασφάλειας, αυξάνεται η πίεση που ασκείται επάνω τους, η οποία σχετίζεται με την απόδοσή τους στο σχολείο. Κλείνοντας, επισημαίνουν πως πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία και από μελλοντικές έρευνες για την επιρροή που μπορούν να έχουν οι γονείς, οι ψυχολόγοι και το εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να διευκολυνθεί η μετάβαση στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Καλογήρου Β. & Λουκά, 2018).

Στη συνέχεια ακολουθεί η έρευνα των Γκεβέντζογλου και Μαλακατέ (2018) με τίτλο: «Peer influence on personality development during adolescence: A review of recent research», η οποία εξετάζει τη επίδραση των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των εφήβων κατά την προαγωγή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η δειγματοληψία για την διεξαγωγή της έρευνας απαρτιζόταν από 800 εφήβους, ηλικίας από 14 μέχρι 18 ετών και διεξήχθη στην Ελλάδα. Τα ευρήματα της μελέτης φανερώνουν πως οι συμμαθητές επηρεάζουν σημαντικά τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του έφηβου παίζοντας καθοριστικό ρόλο για την απόκτηση της δίκης τους ταυτότητας. Μέσα από αυτή την έρευνα υπογραμμίζεται η ικανότητα των συνομηλίκων να παρέχουν υποστήριξη στους συμμαθητές τους βοηθώντας τους να αναπτύξουν μια υγιή προσωπικότητα.

Αξιοσημείωτο είναι πως ο βαθμός επιρροής που ασκεί η παρέα των ατόμων της ίδιας ηλικίας εξαρτάται τόσο από την ηλικία, το φύλο αλλά και την περιοχή που διαμένουν. Ως εξήγηση σε αυτούς τους παράγοντες οι ερευνητές αναφέρουν πως η επίδραση είναι εντονότερη κυρίως στις πρώτες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό πηγάζει διότι οι έφηβοι βιώνουν πρωτόγνωρες καταστάσεις και επιδιώκουν νέες επαφές με ομήλικους. Όσον αφορά το φύλο, η μελέτη αναφέρει πως τα αγόρια φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από τις ομάδες ατόμων ίδιας ηλικίας συγκριτικά με τα κορίτσια. Παράλληλα, τα παιδιά μπορούν να παρασυρθούν αναλόγως την περιοχή, δηλαδή αν κατάγονται από αστική ή αγροτική περιοχή. Κλείνοντας, οι ερευνητές υποστηρίζουν πως η επίδραση των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των εφήβων διαφέρει αναλόγως με το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων. Συγκεκριμένα, ισχυρίζονται πως τα νεαρά άτομα που προέρχονται από γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο επηρεάζονται ευκολότερα συγκριτικά με τα παιδιά που έχουν γονείς με χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο (Γκεβέντζογλου & Μαλακατέ, 2018).

Μια ακόμα έρευνα που αφορά τη μετάβαση των παιδιών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι των McPhee και Martin (2019) με τίτλο: «School Belonging, Well-Being and Engagement During the Transition to Secondary School». Η μελέτη αυτή εξετάζει τη σχολική ανησυχία, την ευημερία και τη συμμετοχή των εφήβων κατά τη μετάβαση τους στο γυμνάσιο, στην οποία συμμετείχαν 506 μαθητές από δυο διαφορετικά σχολεία της Νότιας Αυστραλίας. Οι ερευνητές έδωσαν έμφαση στο αίσθημα της ενσωμάτωσης και της συμμετοχής στο σχολικό πλαίσιο. Αυτό που διαπιστώθηκε είναι πως τα νεαρά άτομα τα οποία αισθάνονται λιγότερο ενσωματωμένα στο σχολικό περιβάλλον και νιώθουν χαμηλή

αυτοεκτίμηση έχει ως αποτέλεσμα τη δυσκολία προσαρμογής τους. Ως συνέπεια ήταν η ανησυχία που ένιωθαν αυτοί οι μαθητές, η μη συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες, χωρίς αυτό να πηγάζει από το φύλο και την ηλικία τους αλλά από τις εμπειρίες που είχαν με τους δασκάλους τους στο δημοτικό. Η έρευνα υποστηρίζει πως η σχολική αυτοεκτίμηση που πρέπει να έχει ο έφηβος συνδέεται με την ευημερία και την συμμετοχή και αυτό θα επιτευχθεί με την επικοινωνία και την υποστήριξη των καθηγητών. Επιπλέον, η δημιουργία ενός θετικού κλίματος στο σχολείο, το οποίο θα είναι φιλικό και η παροχή ευκαιριών οδηγούν στην ενθάρρυνση και τη σωστή συμπεριφορά. Επομένως, αυτή είναι μια από της σημαντικές διαδικασίες για την εύκολη προσαρμογή στο νέο σχολικό περιβάλλον.

Τέλος, σε αυτή τη μελέτη αναφέρεται πως η σχολική αυτοεκτίμηση των εφήβων επηρεάζει την κοινωνική αλληλεπίδραση, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την επικοινωνία με τους συμμαθητές τους, οι οποίοι ενδεχομένως να έχουν διαφορετική άποψη από τους ίδιους. Έτσι, τα παιδιά που έχουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση αποδέχονται την διαφορετικότητα επιδιώκοντας τη συνεργασία μεταξύ τους (McPhee & Martin, 2019).

Μια ακόμα παρόμοια έρευνα είναι των Zhang, Crawford και Fan (2019) με τίτλο: «Identifying Adolescents at Risk in the School Transition: A Longitudinal Study of Social Support and Self-Efficacy», έχοντας ως στόχο να εξετάσει πως επηρεάζεται η μετάβαση των παιδιών από το δημοτικό στο γυμνάσιο μέσα από την κοινωνική υποστήριξη και την αυτοπεποίθηση. Η μελέτη κράτησε τρία χρόνια και έλαβαν μέρος 550 έφηβοι στην οποία χρησιμοποιήθηκαν διάφορα εργαλεία όπως είναι τα ερωτηματολόγια, οι συνεντεύξεις και τα βίντεο. Μέσα από αυτά θα αξιολογούσαν την υποστήριξη που εισέπρατταν τα νεαρά άτομα από το οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον καθώς επίσης και από τους συνομήλικους. Αυτό που σημειώνεται στην έρευνα αυτή είναι πως οι έφηβοι που είχαν υψηλό ποσοστό από κοινωνική υποστήριξη προσαρμόστηκαν ευκολότερα αντιμετωπίζοντας τα αρνητικά συναισθήματα που ένιωθαν όπως ήταν η κατάθλιψη και το άγχος κατά τη διάρκεια της μετάβασης.

Αξίζει να σημειωθούν τα συμπεράσματα, πέρα από αυτά που προαναφέρθηκαν, πως οι ερευνητές υπογράμμισαν ότι τα άτομα που βρίσκονται σε ένα ανώτερο επίπεδο αυτοπεποίθησης μπορούν να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις απαιτήσεις του σχολείου και να είναι ενεργητικοί σε όλες τις δραστηριότητες. Ακολούθως, οι εκπαιδευτικοί έχουν ενεργό ρόλο στην ενίσχυση της προσωπικότητας των παιδιών δίνοντάς τους εκτός από την στήριξη, τις απαραίτητες συμβουλές. Τέλος, γίνεται αναφορά πως πρέπει να υπάρχει

εμπύχωση από τους ειδικούς της ψυχικής υγείας προς τους έφηβους για την ομαλότερη ένταξή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Zhang, Crawford, & Fan, 2019).

Είναι αλήθεια ότι ο χαρακτήρας ενός ατόμου από μικρή ηλικία διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο από την επιρροή της οικογένειας είτε σε μικρό είτε σε μεγάλο βαθμό. Στην έρευνα των Stoppelbein, Siegle, Johnson, Caska και Wickenkamp (2019) με τίτλο: «The Relationship Between Parenting Style and Resiliensce in Adolescents During the Transition to High School» δίνεται έμφαση στη σχέση ανάμεσα στον έφηβο και στους γονείς καθώς επίσης στον τρόπο ανατροφής και κατά πόσο αυτός είναι ανθεκτικός κατά τη διάρκεια της μετάβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 245 εφήβους χρησιμοποιώντας για την μέτρηση των μεταβλητών τις κλίμακες «αντανάκλασης» και «ανθεκτικότητας». Η έρευνα αυτή συμπεραίνει πως ο τρόπος που έχει ανατραφεί το παιδί συνδράμει στην ανθεκτικότητά του, δηλαδή όταν βιώνει αρνητικά συναισθήματα όπως καταπίεση και απόρριψη, η ανθεκτικότητα κατά την προαγωγή του στη δευτεροβάθμια θα είναι μειωμένη. Εντούτοις, στην αντίθετη περίπτωση εφόσον το νεαρό άτομο ανατρέφεται με κατανοητό και υποστηρικτικό τρόπο τότε η ανθεκτικότητα θα είναι σε υψηλά επίπεδα. Τα ευρήματα αυτά έχουν σημαντικές επιπτώσεις για την παρεμβατική και εκπαιδευτική πρακτική κατά τη διάρκεια της δημιουργίας ταυτότητας και την αναζήτηση αξιών.

Η συγκεκριμένη μελέτη παρουσιάζει τη σημασία που έχει η σωστή ανατροφή των γονέων προς τον έφηβο δεδομένου ότι όταν υπάρχει υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον το παιδί έχει μια καλή κοινωνική ένταξη. Επιπροσθέτως, ο μαθητής είναι πιο εύκολο να αναζητήσει βοήθεια από τους άλλους, σε αντίθεση με τα άτομα που μεγάλωσαν μέσα σε ένα κλίμα καταπίεσης και αγνόησης. Έτσι, όταν τα παιδιά μεγαλώνουν με τις κατάλληλες συνθήκες αποκτούν αυτοεκτίμηση και ανθεκτικότητα η οποία θα τους βοηθήσει τόσο στην εφηβεία όσο και στην ενήλικη ζωή τους (Stoppelbein, Siegle, Johnson, Caska, & Wickenkamp, 2019).

Αναμφισβήτητα, αυτό που παρατηρείται είναι το πόσο σημαντική είναι η περίοδος της εφηβείας για αυτό το λόγο υπάρχουν πολλές έρευνες για να τη μελετήσουν. Θα αναφερθεί σε αυτό το σημείο ακόμα μια έρευνα της Κουμαρά, Νικοπούλου και Κωνσταντοπούλου (2021) με τίτλο: «The Perceived Impact of Primary Education Difficulties and Failures and Their Accompanying Emotions on the Development of Adolescents' Character: A Study on Greek Adolescents». Η μελέτη αυτή αποτελείται από ένα δείγμα 260 μαθητών από διαφορετικές σχολικές μονάδες που διερευνά τη σημασία των δύσκολων εμπειριών

και αποτυχιών στην ανάπτυξη του χαρακτήρα τους κατά τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο το οποίο αφορούσε την αντιμετώπιση των παραβατικών καταστάσεων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και τι επιπτώσεις είχε στην ανώτερη βαθμίδα. Αυτό που προέκυψε είναι ότι οι μαθητές που ήρθαν αντιμέτωποι με δυσκολίες και αποτυχίες στο δημοτικό υπήρχε μεγαλύτερη πιθανότητα να αναπτύξουν αντοχή και αποφασιστικότητα στην αντιμετώπιση αντιστοιχων καταστάσεων στο γυμνάσιο. Επομένως, η αποτυχία στις μικρότερες τάξεις είχε θετικό αντίκτυπο στις μεγαλύτερες.

Ακολούθως, όπως πολλές έρευνες έτσι και σε αυτή την μελέτη σημειώνεται ο σημαντικός ρόλος των γονέων και των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη του χαρακτήρα του παιδιού. Επιπλέον, προτείνονται κάποιες προτάσεις για την αντιμετώπιση των δυσκολιών κατά την προαγωγή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και αυτό αφορά τη στήριξη από ειδικούς συμβούλους ψυχολογίας προσφέροντας βοήθεια στους μαθητές αλλά και στους γονείς. Τέλος, γίνεται πρόταση για τη δημιουργία ειδικών προγραμμάτων για τους εκπαιδευτικούς τα οποία θα είναι εξατομικευμένα και προσβάσιμα που θα αφορούν τον τρόπο διαχείρισης των δυσκολιών και των επιτυχιών που θα έχει ο μαθητικός πληθυσμός (Κουμαρά, Νικοπούλου, & Κωνσταντοπούλου, 2021).

Α΄ ΜΕΡΟΣ: Θεωρητικές προσεγγίσεις

1. Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

1.1 Ιστορική αναδρομή σχολικών βαθμίδων

Οι σχολικές βαθμίδες αποτελούν μια οργανωτική δομή που χρησιμοποιείται στο εκπαιδευτικό σύστημα πολλών χωρών παγκοσμίως. Αναδρομώντας στην ιστορία των βαθμίδων εκπαίδευσης, παρατηρείται ότι η δομή αυτή έχει διαφοροποιηθεί και εξελιχθεί στην πορεία του χρόνου. Στην αρχαιότητα, η εκπαίδευση δεν είχε βαθμίδες με την έννοια που ορίζονται σήμερα και πραγματοποιούνταν από ιδιωτικούς δασκάλους. Κατά τη διάρκεια του μεσαίωνα, οι μαθητές χωρίζονταν σε διάφορες βαθμίδες αναλόγως με το επίπεδο μάθησης και την ηλικία τους. Συγκεκριμένα, οι νεαροί μαθητές ξεκινούσαν με τις στοιχειώδεις γνώσεις όπως ανάγνωση «elementary», συνέχιζαν στη γραμματική «grammar» και στη συνέχεια στην ανώτερη εκπαίδευση «university».

Στη συνέχεια, με τον ερχομό της Αναγέννησης και την περίοδο του Διαφωτισμού, η εκπαίδευση αποκτά πιο οργανωμένη δομή. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, δημιουργούνται σχολεία που προσφέρουν εκπαίδευση σε διάφορα επίπεδα, ανάλογα με τις απαιτήσεις της κοινωνίας. Σταδιακά, διαμορφώνονται οι έννοιες του δημοτικού, του γυμνασίου και του λυκείου, με τους μαθητές να προχωρούν στην εκπαίδευσή τους ανάλογα με την ηλικία και τις ακαδημαϊκές απαιτήσεις. Ακολούθως, οι σχολικές βαθμίδες αναπτυχθήκαν περαιτέρω και προσαρμόστηκαν ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές ανάγκες και προκλήσεις. Σε πολλές χώρες, προστέθηκε η προσχολική εκπαίδευση για παιδιά προσχολικής ηλικίας (Δημητρόπουλος, 2002) (Μουλάκης & Στρατοχωρίτης, 2002).

1.2. Η μετάβαση των σχολικών βαθμίδων σήμερα.

Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναφέρεται στη μετάβαση των μαθητών από το δημοτικό σχολείο στο γυμνάσιο ή στο λύκειο, ανάλογα με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Αυτή η μετάβαση είναι σημαντική, καθώς σηματοδοτεί τη μετάβαση από την πρώτη στάθμη της εκπαίδευσης σε μια πιο προχωρημένη και εξειδικευμένη. Κατά τη διάρκεια αυτής της μετάβασης, οι μαθητές αντιμετωπίζουν διάφορες αλλαγές και προκλήσεις, καθώς πρέπει να προσαρμοστούν σε νέες απαιτήσεις και περιβάλλοντα (Σφαγγαράκη, 2019). Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι μια πρόκληση, αλλά μπορεί επίσης να είναι και μια σημαντική ευκαιρία για τους μαθητές να αναπτύξουν νέες δεξιότητες και να προετοιμαστούν για την πετυχημένη συνέχιση της εκπαίδευσής τους και την συχνή επαφή τους με την τεχνολογία για την εκπόνηση εργασιών. Ακολούθως, θα αναφερθούν κάποια στοιχεία που περιλαμβάνονται στη μετάβαση αυτή.

Αρχικά, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνήθως προσφέρει μια πιο απαιτητική ακαδημαϊκή προοπτική, οι μαθητές αντιμετωπίζουν νέα μαθήματα, πιο περίπλοκα θέματα με αυξημένο όγκο εργασίας. Απαιτούνται προσπάθεια, οργάνωση και αυτοπειθαρχία για να παραμείνουν επιτυχείς. Η μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνοδεύεται από μεγαλύτερη αυτονομία και υπευθυνότητα. Ενώ οι μαθητές στην πρωτοβάθμια σχολική εκπαίδευση συνήθως δέχονται οδηγίες και ενθαρρύνονται να προχωρήσουν σταδιακά σε συνεργασία με τους δασκάλους τους. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πρέπει να αναπτύξουν τη δική τους «αυτοδιοίκηση» και ανεξαρτησία, προκειμένου να αναλάβουν την πλήρη ευθύνη για την εκπαίδευσή τους (Παπαχριστοπούλος, 2013). Οι έφηβοι αναμένεται

να οργανώνουν τον χρόνο τους, να παρακολουθούν τα μαθήματα και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την μαθητική τους πορεία. Επίσης, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν πιο εξειδικευμένα και απαιτητικά μαθήματα, τα οποία ενδεχομένως να τους επηρεάσουν για τις μελλοντικές τους σπουδές. Αξιοσημείωτο είναι πως μια επιτυχής μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση απαιτεί την προετοιμασία και την ενεργή υποστήριξη τόσο από το οικογενειακό περιβάλλον όσο από το εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η δομή των σχολικών βαθμίδων μπορεί να διαφέρει από χώρα σε χώρα, δεδομένου ότι η κάθε μια έχει το δικό της εκπαιδευτικό σύστημα, τις δίκες της οργανωτικές δομές και προτεραιότητες ώστε οι μαθητές καθώς προχωρούν στα εκπαιδευτικά στάδια να αναπτύσσουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους (Καραβοκύρη, 2013) .

2. Ορισμός της εφηβείας

Η εφηβεία προέρχεται ετυμολογικά από την πρόθεση «επί» και τη λέξη «ήβη». Είναι μια περίοδος στη ζωή ενός ατόμου που ακολουθεί την παιδική ηλικία και προηγείται της ενηλικίωσης, έχοντας χρονική διάρκεια περίπου επτά με οχτώ έτη (Καντάς, 2005). Εντούτοις, η διάρκεια της εφηβείας μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το άτομο όπως και ποιες κοινωνικές και πολιτισμικές παραδόσεις ακολουθούνται. Συνήθως αποτελεί την περίοδο μεταξύ των 10 και 19 ετών.

Κατά τη διάρκεια της εφηβείας, οι νέοι αντιμετωπίζουν σημαντικές αλλαγές στο σώμα, στα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τους. Οι ορμονικές αλλαγές μπορεί να οδηγήσουν σε φυσικές αλλαγές, όπως η εμφάνιση σωματικών χαρακτηριστικών της ενηλικίωσης, ενώ οι κοινωνικές και προσωπικές αλλαγές μπορεί να περιλαμβάνουν την ανεξαρτησία από την οικογένεια, την αναζήτηση της ταυτότητας και την εξερεύνηση της κοινωνικής και ψυχολογικής ωριμότητας. Οι έφηβοι αντιμετωπίζουν επίσης νέες ευκαιρίες και προκλήσεις στη σχολική εκπαίδευση, την κοινωνική διάδραση και την ανάπτυξη των ενδιαφερόντων τους. Παράλληλα, μπορεί να αντιμετωπίσουν πιέσεις, όπως την πίεση της συμμόρφωσης προς τους κοινωνικούς κανόνες, την πίεση των ομοεταίρων και την πίεση για να πάρουν αποφάσεις σχετικά με τον μέλλον τους (Herbert, 1999).

Σύμφωνα με το αναπτυξιακό μοντέλο του Erik Erikson, ο οποίος ήταν Αμερικάνος ψυχολόγος και ανθρωπολόγος, χαρακτηρίζει την εφηβική περίοδο ως μια περίοδο

«κρίσης ταυτότητας», κατά την οποία οι έφηβοι αναζητούν το ποιοι είναι. Επιπλέον, έρχονται αντιμέτωποι με την αντίφαση μεταξύ της ανάγκης να ανήκουν σε ομάδες και να αποδεχτούν κοινωνικούς ρόλους και την ανάγκη να αναπτύξουν την μοναδική τους ταυτότητα. Ακολούθως, υπογραμμίζει πως τα άτομα σε αυτή την ηλικία χρειάζονται την υποστήριξη των ενηλίκων και την ανοιχτή επικοινωνία αναμεταξύ τους για να αναπτύξουν μια υγιή προσωπικότητα. Η παρουσία ενηλίκων έχοντας εμπιστοσύνη και κατανόηση μπορεί να βοηθήσει τους νέους να ξεπεράσουν τις προκλήσεις της εφηβείας και να αναπτύξουν θετικά αποτελέσματα (Μόκο, 1997). Ακόμα ένα στοιχείο της περιόδου αυτής είναι η ανάγκη για κοινωνική ενσωμάτωση, κατά την οποία τα άτομα αυτά πρέπει να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, να ενταχθούν σε ομάδες και να αναπτύξουν σχέσεις με συνομήλικους και ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας.

Παράλληλα, ένας πρωτοπόρος ψυχαναλυτής ο οποίος μελέτησε την εφηβεία, δίνοντας έμφαση στην σεξουαλική ανάπτυξη και την αναζήτηση της ταυτότητας, ήταν ο Sigmund Freud. Σύμφωνα με τη θεωρία του, η εφηβεία είναι μια φάση κατά την οποία οι νέοι αντιμετωπίζουν έντονες σεξουαλικές επιθυμίες και συγκρούσεις. Ο Freud πιστεύει πως αυτό το διάστημα υπάρχει έντονος πόθος για την απόκτηση σεξουαλικής ικανοποίησης και αναζήτησης σεξουαλικής ταυτότητας (Παπαγεωργίου, 2001).

2.1. Χαρακτηριστικά της εφηβείας

Τα παιδιά που διανύουν την περίοδο της εφηβείας καλούνται να αντιμετωπίσουν πρωτόγνωρες εμπειρίες για τους ίδιους. Είναι μια περίοδος που παρέχει μεγάλες ευκαιρίες για ανάπτυξη, αλλά μπορεί επίσης να είναι προκλητική και απαιτητική για τον έφηβο και τον περίγυρό του. Μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά αφορά στο σώμα το οποίο υπόκειται σε σημαντικές φυσικές αλλαγές λόγω της ωρίμανσης των σωματικών ιστών και των οργάνων. Αυτό περιλαμβάνει την ανάπτυξη των δευτερευόντων χαρακτηριστικών όπως η μέγιστη άνοδος της ανάπτυξης των πρωτεϊνών και των αντιδραστηρίων του σώματος, καθώς και η ανάπτυξη των ανδρικών και γυναικείων χαρακτηριστικών όπως είναι η αλλαγή στον τόνο της φωνής και η ανάπτυξη συγκεκριμένων σημείων του σώματος (Δεληγιάννη. Κ., 2005). Ακολούθως, κατά την εφηβεία, οι νέοι αναζητούν την ταυτότητά τους, προσπαθώντας να κατανοήσουν τις προτιμήσεις, τα ενδιαφέροντα και τις αξίες τους. Αντιμετωπίζουν ερωτήματα όπως "Ποιος είμαι εγώ;" και "Τι θέλω να γίνω;". Αυτή η διαδικασία είναι σημαντική για τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους.

Είναι γεγονός πως οι έφηβοι αντιμετωπίζουν έντονα συναισθήματα και αλλαγές στη διάθεσή τους. Αυτό οφείλεται σε βιολογικούς και ορμονικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ευαισθησία του νευρικού συστήματος. Οι έφηβοι μπορεί να αισθάνονται έντονα χαρούμενοι, θλιμμένοι, ευτυχισμένοι ή αναστατωμένοι, χωρίς πάντα να μπορούν να τα κατανοήσουν ή να εκφράσουν. Επίσης, οι νέοι αναπτύσσουν σημαντικές κοινωνικές σχέσεις και αναζητούν την αποδοχή και την κοινωνική ενσωμάτωση από τους ομοίους τους (Παρασκευόπουλος, 1985). Οι φίλοι γίνονται πιο σημαντικοί, ενώ οι έφηβοι μπορεί να αντιμετωπίζουν προκλήσεις σχετικά με τον τρόπο που τους αντιλαμβάνονται οι άλλοι (Κοκκέβη, Κίτσος, & Φωτίου, 2008). Αναμφισβήτητα, ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της εφηβείας είναι πως τα άτομα αρχίζουν να αναζητούν ανεξαρτησία από τους γονείς τους και να αναλαμβάνουν μεγαλύτερη ευθύνη για τις πράξεις τους. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει δυσκολίες και συγκρούσεις μεταξύ τους και των γονέων τους (Βλ.Εικ.1.). Συχνά, οι έφηβοι αναπτύσσουν έντονα ενδιαφέροντα και πάθη για συγκεκριμένα θέματα ή δραστηριότητες. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τον αθλητισμό, την τέχνη, τη μουσική, τη λογοτεχνία, την επιστήμη και άλλα. Αυτά τα ενδιαφέροντα μπορούν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και να διαμορφώσουν το μέλλον τους .

Η εφηβεία είναι μια περίοδος προσαρμογής σε νέες καταστάσεις και απαιτήσεις, όπως η σχολική ζωή, οι φιλίες, οι συναισθηματικές σχέσεις, οι ευθύνες και οι προκλήσεις που παρουσιάζονται στον επαγγελματικό τομέα (Βλ.Εικ.2.). Η ικανότητα προσαρμογής και η αντιμετώπιση των προκλήσεων κατά την εφηβεία είναι σημαντική για την ανάπτυξη και την ωρίμανση (Cole & Cole, 2002).

Εικόνα 1. Η αντιδραστική συμπεριφορά των εφήβων

Εικόνα 2. Ο κόσμος της εφηβείας

2.2. Τα στάδια της εφηβείας

Η εφηβεία μπορεί να χωριστεί σε διάφορα στάδια, ανάλογα με τις διαφορετικές προσεγγίσεις και θεωρίες. Κατά κανόνα χωρίζεται σε τρία στάδια εκ των οποίων το πρώτο αφορά την πρώιμη εφηβεία, όπου ο εγκέφαλος των ανθρώπων υπόκειται αλλαγές που επηρεάζουν τη συμπεριφορά, τις αντιδράσεις και τις σκέψεις τους. Αποτελεί μια περίοδο μεγάλης αλλαγής και προσαρμογής για τον οργανισμό, τα νευρικά κύτταρα του εγκέφαλου εξελίσσονται και συνδέονται, δημιουργώντας νέους νευρικούς δρόμους και δικτύωσης μεταξύ των διάφορων περιοχών του εγκέφαλου. Το πρώιμο στάδιο της εφηβείας αρχίζει γύρω στα 11 με 12 χρονιά και διαρκεί μέχρι τα 14, έχοντας ως χαρακτηριστικό την ανάπτυξη των σωματικών, συναισθηματικών, κοινωνικών αλλαγών καθώς επίσης η εμφάνιση του ενδιαφέροντος για διάφορα ζητήματα παραδείγματος χάρη για την θρησκεία, την πολιτική και τις προσωπικές σχέσεις. Τα νεαρά άτομα δυσκολεύονται να διαχειριστούν τα συναισθηματά τους νιώθοντας αγωνία για την αποδοχή τους. Ακολούθως, το δεύτερο στάδιο αφορά τη μέση εφηβεία το οποίο ξεκινάει γύρω στα 14 μέχρι το 17 έτος της ηλικίας. Σε αυτό το σημείο οι νέοι ενδιαφέρονται για την ταυτότητά τους, εστιάζοντας στους μακροπρόθεσμους στόχους τους και τις δικές τους αξίες.

Στη συνέχεια το τρίτο στάδιο αναφέρεται στην ωρίμανση, ξεκινώντας συνήθως από τα 18 χρόνια και διαρκεί μέχρι την αρχή ή μέσα του 20. Σε αυτό το στάδιο, οι έφηβοι αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις και καλούνται να αντιμετωπίσουν τις επιλογές τους

είτε αυτές αφορούν στην επιλογή της καριέρας, της ανεξαρτησίας από τους γονείς καθώς επίσης τις δυσκολίες ερωτικών και διαπροσωπικών σχέσεων. Επιπλέον, τα νεαρά άτομα επιθυμούν να αναπτύξουν μια θετική αίσθηση της προσωπικότητάς τους και μια καλή σταθερή οικογενειακή και κοινωνική υποστήριξη. Απαιτούν να δημιουργήσουν τις δικές τους αξιοπρεπείς συμπεριφορές και βρίσκουν τρόπους για την επίτευξη του σκοπού τους στη ζωή, λαμβάνοντας ουσιαστικές αποφάσεις.

Είναι καλό να αναφερθεί πως κατά τη χρονική διάρκεια τη μέσης εφηβείας και της ωρίμανσης, οι αντιδράσεις των ατόμων σε ένα δεδομένο ερέθισμα γίνονται περισσότερο σταθερές και εύλογες. Αυτό συμβαίνει καθώς ο εγκέφαλος σταδιακά αποκτά την ικανότητα να αναλύει πιο σύνθετες και εκτενείς πληροφορίες, τις οποίες στη συνέχεια μπορεί να χρησιμοποιήσει για την κατανόηση και τη διαχείριση των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς του. Οι νευρικές διασυνδέσεις στον εγκέφαλο είναι επίσης υπεύθυνες για την ανάπτυξη της ικανότητας των ανθρώπων να προβλέπουν τις συνέπειες των πράξεών τους και να λαμβάνουν σωστές αποφάσεις. Καθώς ο εγκέφαλος εξελίσσεται και αναπτύσσει αυτές τις ικανότητες, οι έφηβοι αναζητούν συχνά νέες εμπειρίες οι οποίες βοηθηθούν στην διαμόρφωση του χαρακτήρα τους.

Μια από τις πιο γνωστές θεωρίες για τα στάδια της εφηβείας είναι αυτή που προτάθηκε από τον Erik Erikson. Σύμφωνα με τον ίδιο η εφηβεία αποτελεί το πέμπτο στάδιο της ανάπτυξης του ανθρώπου που ονομάζεται «ταυτότητα έναντι απόκτησης ρόλων». Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου, τα νεαρά άτομα αναζητούν και εξερευνούν την ταυτότητά τους και ποιο ρόλο θα έχουν στην κοινωνία. Επιπλέον, υποστηρίζει πως η εφηβεία μπορεί να χωριστεί σε δυο υποστάδια: την πρώιμη εφηβεία, περίπου 10-13 ετών και την υποδελεαστική εφηβεία, περίπου 14-19 ετών. Κατά τη πρώιμη εφηβεία, οι νέοι αντιμετωπίζουν τις πρώτες μεγάλες φυσικές και συναισθηματικές αλλαγές. Κατά την υποδελεαστική εφηβεία, εμφανίζεται μια μεγαλύτερη εξερεύνηση της ταυτότητας και των κοινωνικών σχέσεων (Παπαδοπούλου, 2022) (Erikson, 1963).

Ο Freud πιστεύει ότι η εφηβεία ανήκει στο «γεννητικό στάδιο» από το οποίο προκύπτουν όλες οι συναισθηματικές διαταραχές, που οφείλονται στο «Εκείνο» το οποίο υπερτερεί τη δεδομένη στιγμή, το «Εγώ» και το «Υπερεγώ». Επιπλέον, περιέγραψε μια σειρά από υποστάδια τα οποία αφορούσαν τη σεξουαλική ανάπτυξη των εφήβων. Σύμφωνα με τη θεωρία του οι έφηβοι περνούν από τα υποστάδια της πρωτογενούς ερωτικής έλξης, της περιόδου της αντιδραστικότητας, της ταυτότητας και τέλος της γενεσιουργικής

εναντίωσης. Βέβαια η θεωρία του έχει αμφισβητηθεί από πολλούς επιστήμονες και ψυχολόγους (Cole & Cole, 2002) (Χονδρού, 2019).

Παράλληλα, ο Piaget ασχολήθηκε με την γνωστική ανάπτυξη του ανθρώπου διαχωρίζοντάς την σε στάδια. Το πρώτο στάδιο ξεκινάει από τη γέννηση μέχρι τα δυο έτη ονομάζοντάς το «αισθησιοκινητικό», όπου το παιδί σταδιακά βελτιώνει τα ανακλαστικά του. Έπειτα, το «προλογικό» στάδιο αφορά τη χρονική περίοδο από δύο μέχρι επτά χρόνων και χαρακτηρίζεται από τον εγωκεντρισμό, ακολουθεί η «συγκεκριμένη σκέψη - λογική σκέψη» στην οποία υπάρχει βελτίωση στον τρόπο που σκέφτονται τα παιδιά και φτάνει μέχρι την ηλικία των έντεκα χρόνων. Το στάδιο το οποίο αφορά την περίοδο της εφηβείας σύμφωνα με τον Piaget ξεκινάει από τα έντεκα έτη φτάνοντας μέχρι την ενηλικίωση, έχοντας ως χαρακτηριστικό την τυπική λογική σκέψη. Τα άτομα σε αυτή τη φάση έχουν την δυνατότητα της αφαιρετικής σκέψης κατανοώντας καλύτερα τις πιθανότητες που ενδεχομένως υπάρχουν. Επιπλέον, ο τρόπος σκέψης των παιδιών μοιάζει πάρα πολύ με αυτό των ενήλικων και είναι σε θέση οι έφηβοι να επιλύσουν προβλήματα χωρίς να υπάρχει ο εγωκεντρισμός, χρησιμοποιώντας τη συστηματική μέθοδο. Εντούτοις, υπάρχει ο ισχυρισμός πως σε αυτό το στάδιο πιθανόν να μην είναι σε θέση να φτάσουν όλοι οι έφηβοι (Craig & Baucum, 2007) (Cole & Cole, 2002) (Μπαταργιάς, 2021).

2.3. Πώς ορίζεται ο χαρακτήρας κατά τη διάρκεια της εφηβείας

Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας του ανθρώπου διαμορφώνεται με την αλληλεπίδραση της ταυτότητας και της προσωπικότητας αν και ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού θεωρεί ότι είναι το ίδιο. Θα γίνει μια σύντομη αναφορά στους δυο ορισμούς και στη συνέχεια θα αναλυθεί ο καθοριστικός ρόλος που έχουν για τον χαρακτήρα του εφήβου. Πρωτίστως, με τον όρο ταυτότητα αναφέρεται η αναγνώριση και η κατανόηση για το ποιοι είναι, τι πιστεύει κάποιος και ποιες είναι οι αξίες του. Κατά τη χρονική περίοδο της εφηβείας, οι νέοι αναζητούν την ταυτότητά τους και προσπαθούν να την αναζητήσουν μέσα από τους παράγοντες που έρχονται σε επαφή. Επιπροσθέτως, η ταυτότητα είναι ένας διαδικαστικός και αναπτυξιακός παράγοντας που συνδέεται με το πώς ο έφηβος αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και τη θέση του στον κόσμο (Jensen, 1998).

Όσο αφορά την προσωπικότητα αναφέρεται στα σταθερά χαρακτηριστικά και τις συναισθηματικές, συμπεριφοριστικές και σταθερές τάσεις που καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο έφηβος αλληλοεπιδρά με τον κόσμο γύρω του. Επομένως, η προσωπικότητα

είναι μια σταθερή και συνεχής διάσταση του ατόμου που μπορεί να εκδηλωθεί σε διάφορες καταστάσεις και συμπεριφορές. Περιλαμβάνει πτυχές όπως είναι οι τάσεις, τα ενδιαφέροντα, οι αξίες, η συμπεριφορά και οι δυνατότητες του ατόμου.

Ο James Marcia έπειτα από συνεντεύξεις που είχε με εφήβους κατηγοριοποίησε την «ταυτότητα» σε τέσσερις καταστάσεις. Τη μια κατάταξη την ονόμασε «κατάσχεση της ταυτότητας», στο οποίο οι έφηβοι δεν έχουν νιώσει κρίση ταυτότητας αντιθέτως έχουν καταλήξει σε επιλογές οι οποίες στην ουσία είναι επηρεασμένες από αυτές των γονέων. Υπάρχει ελλείπεις αυτονομία με ενδεχόμενο να δυσκολευτεί ο άνθρωπος αυτής της ηλικιακής περίοδο να αντιμετωπίσει μελλοντικές δυσκολίες. Μια άλλη κατηγορία είναι η «διάχυση ταυτότητας», εδώ τα παιδιά δεν έχουν αποφασίσει ποια επαγγελματική «οδό» θα ακολουθήσουν ούτε έχουν θέσει κάποιο σκοπό που σχετίζεται με τις επιλογές τους. Αν και υπάρχει πιθανότητα να έχουν νιώσει κρίση της ταυτότητάς τους, δυσκολευτήκαν να βρουν λύση. Ακολούθως, η «αναστολή της ταυτότητας» είναι ο πειραματισμός των εφήβων τόσο σε επαγγελματικό επίπεδο όσο και σε ιδεολογικό κάνοντας κάποιες επιλογές οι οποίες ωστόσο δεν είναι μόνιμες. Ωστόσο, τα άτομα αυτά βιώνουν τη κρίση της ταυτότητάς τους ψάχνοντας εναλλακτικές για τον βίο τους. Τέλος, μια ακόμα κατηγορία είναι η «επίτευξη ταυτότητας», όπου το νεαρό άτομο έχει κάνει τις δικές του επιλογές, με δική του πρωτοβουλία και συνείδηση, εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο τον ίδιο του τον εαυτό. Οι αποφάσεις αυτές είναι επαγγελματικές και ιδεολογικές με σταθερό χαρακτήρα (Marcia, 1991).

Εν συνέχεια, ο Erikson ισχυρίστηκε πως ένα βασικό σημείο της εφηβικής ηλικίας είναι η συγκρότηση ταυτότητας με σκοπό να μπορέσουν να αντιμετωπίζουν όλες τις καταστάσεις με ασφάλεια. Πολλοί άνθρωποι αυτής της ηλικίας δεδομένου ότι βιώνουν νέες συνθήκες περνούν κρίση ταυτότητας τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο και πρέπει να λυθεί. Αυτές τις νέες δοκιμασίες τις οποίες πρέπει να βγάλουν εις πέρας τα νεαρά άτομα τις ορίζει ως «αναπτυξιακή κρίση» και για να αποκτηθεί πρέπει να λυθούν οι παλαιότερες αναπτυξιακές κρίσεις οι οποίες χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες. Η πρώτη αφορά την απόκτηση εμπιστοσύνης κατά την οποία ο έφηβος ψάχνει πρόσωπα που θα τα έχει εμπιστοσύνη είτε μέσα στο οικογενειακό, φιλικό ή ευρύτερο περιβάλλον. Εντούτοις εκεί που εστιάζουν οι νέοι είναι στην εύρεση κατά κύριο λόγο ενός φίλου είτε του ιδίου φύλου είτε του αντίθετου. Επόμενες αναπτυξιακές κρίσεις είναι η αυτονομία που συνδέεται με τη λήψη πρωτοβουλιών, οι οποίες είναι σημαντικό να τις αποκτήσει ένας έφηβος

για την ολοκλήρωση του εαυτού του. Ακολουθώντας, όσο πλησιάζει το τέλος της εφηβείας τα παιδιά πρέπει να αποφασίσουν για την εύρεση εργασίας. Επίσης, ο Erikson, υποστηρίζει πως για την απόκτηση της ολοκληρωμένης ταυτότητας δεν αρκεί μόνο να έχει απόκτηση κάποιος μια αναπτυξιακή κρίση αλλά χρειάζεται συλλογικότητα.

Πολλοί ψυχολόγοι και ψυχαναλυτές αναφέρονται στην ταυτότητα του εφήβου με μερικές παραλλαγές. Για παράδειγμα, μιλώντας για κατακτημένη ταυτότητα εννοούν την επιλογή που κάνει το παιδί το οποίο συμφωνεί με τις αντιλήψεις της οικογένειας και έχει επεξεργαστεί το ίδιο όλες τις πιθανές δυνατότητες. Μια άλλη μορφή ταυτότητας είναι η πρόωρη σχηματισμένη κατά την οποία το άτομο έχει θέσει κάποιους στόχους τους αν και δεν τους έχει αποφασίσει ο ίδιος αλλά έχει επηρεαστεί από άλλο περιβάλλον όπως οικογένεια και φίλοι, χωρίς να ελέγξει τι άλλες δυνατότητες υπάρχουν. Στη συνέχεια, μια άλλη κατηγορία είναι το παρατεταμένο μορατόριουμ όπου ο έφηβος προσπαθεί συνεχώς και εξερευνάει όλες τις πιθανές επιλογές και λύσεις χωρίς να μπορεί να καταλήξει σε ένα συγκεκριμένο σκοπό για τη ζωή του.

Παράλληλα, μια ακόμα εναλλακτική μορφή ταυτότητας αφορά το εύρος πιθανών λύσεων, το οποίο χωρίζεται σε κατηγορίες. Η πρώτη σχετίζεται με το ανοιχτό πλαίσιο ταυτότητας στο οποίο υπάρχει πληθώρα εναλλακτικών λύσεων και η επιλογή γίνεται μέσα από αυτές. Από την άλλη πλευρά το κλειστό πλαίσιο ταυτότητας έχει περιορισμένο αριθμό λύσεων για λόγους προσωπικούς και κοινωνικούς και η επιλογή γίνεται μέσα από αυτές. Μια πρόσθετη μορφή διαφοροποιημένης ταυτότητας είναι αυτή που στηρίζεται στο περιεχόμενό της, η οποία διαχωρίζεται και αυτή σε δυο υποκατηγορίες. Η πρώτη αφορά την κοινωνικοποιημένη ταχύτητα και συμβαδίζει με τις προσδοκίες και τις αξίες που απαιτεί ο κοινωνικός περίγυρος, αντιθέτως η αποκλίνουσα ταυτότητα διαφοροποιείται από τα κοινωνικά πρότυπα.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η δυσκολία που βιώνει ένας έφηβος την περίοδο που διανύει, πόσα πρωτόγνωρα πράγματα πρέπει να βγάλει εις πέρας. Επομένως, όταν γίνεται αναφορά για την κρίση του εαυτού πρέπει να γίνεται κατανοητό πως δεν είναι μια παθολογική κατάσταση, αλλά μια φυσιολογική διαδικασία ανάπτυξης καθώς οι έφηβοι προχωρούν στην ενήλικη ζωή. Πολλοί έφηβοι ξεπερνούν αυτήν την περίοδο με υγιή τρόπο, αν και ορισμένοι μπορεί να χρειαστούν υποστήριξη από τους γονείς, τους φίλους ή επαγγελματίες ψυχικής υγείας για να τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν (Cervone & Pervin, 2008).

3 Βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον χαρακτήρα του εφήβου

3.1 Γενετικοί παράγοντες

Ένας από τους βασικότερους παράγοντες που συνδράμουν στη συμπεριφορά των εφήβων είναι οι γενετικοί παράγοντες. Η επίδρασή του γίνεται με ποικίλους τρόπους συμπεριλαμβάνοντας τη νευρολογική λειτουργία, τη χημική ισορροπία του εγκεφάλου και τις γενετικές προδιαθέσεις για συγκεκριμένες συμπεριφορές. Ορισμένα γονίδια σχετίζονται με την αναζήτηση νέων εμπειριών, τον βαθμό ευεξίας ή τον ρυθμό ανάπτυξης τους εγκεφάλου, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν το χαρακτήρα του νεαρού ανθρώπου (Παρασκευόπουλος, 1985) (Cervone & Pervin, 2008). Στη συνέχεια θα αναλυθούν εν συντομία μερικοί γενετικοί παράγοντες όπως τα γονίδια τα οποία επηρεάζουν τη λειτουργία του νευρικού συστήματος αλλά και οι νευροδιαβιβαστές όπως η σεροτονίνη και η ντοπαμίνη. Αυτές οι ουσίες μπορούν να επιδράσουν στη διάθεση, τον έλεγχο των εντυπώσεων, την προσοχή και άλλες μορφές συμπεριφοράς. Παραδείγματος χάρη η σεροτονίνη έχει ενεργό ρόλο στην επεξεργασία των νευροδιαβιβαστών που σχετίζονται με την αντιμετώπιση του άγχους και την αντίδραση σε διαταραχές του αρχικού στρες. Η ντοπαμίνη σε συνδυασμό επεξεργασίας με άλλα γονίδια επηρεάζουν τη συμπεριφορά, την επεξεργασία πληροφοριών καθώς επίσης και την επιρροή σε εθιστικές ουσίες.

Παράλληλα, οι πολυμορφισμοί του γονιδιώματος, οι οποίες είναι γενετικές διαφορές γονιδιώματος συνδέονται με συγκεκριμένες συμπεριφορές όπως για παράδειγμα η προδιάθεση για εθισμό, η αντικοινωνική συμπεριφορά ακόμα και η αίσθηση του κινδύνου. Αξιοσημείωτο είναι το φαινόμενο της επαγωγικής γενετικής κατά την οποία οι γονείς μεταβιβάζουν στα παιδιά τους γενετικά χαρακτηριστικά μέσω γονιδιακών αλληλουχιών τα οποία επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους. Έτσι συγκεκριμένες συμπεριφορές μπορεί να είναι κληροδοτούμενες (Cole & Cole, 2011). Επίσης μια από τις πολλές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για το κατά πόσο επηρεάζει ο γενετικός παράγοντας μια πρόσφατη έρευνα από την Alexandra Starr και τον Rainer Riemann που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2022 με τίτλο «Common genetic and environmental effects on cognitive ability, conscientiousness, self-perceived abilities, and school performance» η οποία εξετάζει τη συσχέτιση μεταξύ των γενετικών και περιβαλλοντικών παραγόντων και των γνωστικών ικανοτήτων, της συνειδητότητας, των αυτοαναγνωρισμένων ικανοτήτων και της σχολικής επίδοσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η έρευνα χρησιμοποίησε δεδομένα από

δίδυμα (τόσο κανονικά όσο και επί ίδιων φύλλων δίδυμα) στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα οποία ενσωματώθηκαν σε μοντέλα γενετικής ανάλυσης για τη μελέτη των γενετικών και περιβαλλοντικών παραγόντων που επηρεάζουν τις παραπάνω μεταβλητές. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η κληρονομικότητα και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά τις γνωστικές ικανότητες, την συνειδητότητα, τις αυτοαναγνωριζόμενες ικανότητες και τις σχολικές επιδόσεις (Starr & Riemann, 2022).

3.2.Οικογένεια

Η οικογένεια είναι ο πρώτος και σημαντικότερος παράγοντας που έχει ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του εφήβου. Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι η οικογένεια λειτουργεί ως σύστημα το οποίο διαθέτει τη δική της ταυτότητα, εξελίσσεται συνεχώς με σκοπό να προσαρμόζεται στις κατάλληλες συνθήκες που καλείται να αντιμετωπίσει έτσι ώστε να διατηρείται η ισορροπία. Ακόμα, όσο υπάρχει ευελιξία μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον θα υπάρχει διάρκεια στον οικογενειακό δεσμό. Αντιθέτως, αν υπάρχει παθολογία τότε η κρίση ανάμεσα στα μέλη θα είναι εμφανή.

Αδιαμφισβήτητα, η υποστήριξη, οι αξίες και οι πρακτικές της οικογένειας μπορούν να επηρεάσουν το νεαρό παιδί για τις προσδοκίες που θα έχει κατά τη μετάβασή του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Χατζηχρήστου, 2015). Όταν υπάρχει ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον το παιδί γίνεται δυναμικό και σίγουρο για τον εαυτό του. Σε αυτό συμβάλουν οι σχέσεις που αποκτά με τους γονείς, τα αδέρφια και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας τα οποία θα του προάγουν θετικές αρχές όπως είναι ο σεβασμός και η αλληλεγγύη. Σημαντικός παράγοντας είναι η ποιότητα της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης, δηλαδή οι συζητήσεις, οι κοινές δραστηριότητες μέσα από τις οποίες ο έφηβος θα κατανοήσει πως πρέπει να αντιλαμβάνεται τους άλλους. Όσο υπάρχει στήριξη και εμπιστοσύνη μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον το παιδί νιώθει ασφάλεια, έχοντας ως πρότυπα τα μέλη της οικογένειας. Έτσι έχοντας αυτή τη βοήθεια είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις τόσο στο εκπαιδευτικό κομμάτι όσο και στο κοινωνικό (Γιωσαφάτ, 2010) (Μπαλαφούτη, 2018). Εφόσον τηρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις το ανδρόγυνο δίνει στα παιδιά του τις κατάλληλες γνωστικές ικανότητες με σκοπό να είναι προσηλωμένα στο στόχο τους βοηθώντας τα στην εύκολη και εποικοδομητική προσαρμογή στο σχολικό περιβάλλον.

Ο Ackerman, ο οποίος ήταν ψυχαναλυτής και παιδοψυχίατρος χρησιμοποιεί τις έννοιες της «ταυτότητας» και του «εαυτού». Όσο αφορά την ταυτότητα του ατόμου υποστηρίζει πως αναπτύσσεται μέσα από την αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον και το οικογενειακό, όπου αυτή την άποψη την ενστερνίζονται πολλοί ερευνητές. Ως «εαυτό» αναφέρει την ενσωμάτωση των κοινωνικών στρωμάτων η οποία γίνεται με την επαφή των ανθρώπων για να καταλήξει στην σύνθετη προσωπικότητα και δεν λειτουργεί αυτόνομα. Απεναντίας είναι χρήσιμες οι διάφορες μεταβλητές για την διαμόρφωση και την ανάπτυξή της. Ας σημειωθεί ακόμη πως για να κατανοηθεί η αλληλεπίδραση που υπάρχει στο κάθε μέλος της οικογένειας γίνεται σε τρία στάδια, εκ των οποίων το πρώτο αφορά το πλαίσιο που κυριαρχεί στο περιβάλλον. Στη συνέχεια τα αλλά δύο επίπεδα αφορούν τις διαπροσωπικές σχέσεις καθώς και το πως λειτουργεί η οικογένεια με βάση την εσωτερικής της διεργασία. Επιπλέον, ο Ackerman, το 1958 επισημαίνει τους σκοπούς που έχει μια οικογένεια, ενδεικτικά είναι η δημιουργία τόσο της προσωπικής όσο και της οικογενειακής ταυτότητας, τα σωστά πρότυπα που αφορούν το σεξουαλικό στάδιο όπως επίσης να είναι τα παιδιά κοινωνικά υπεύθυνα και δημιουργικά στο σχολικό πλαίσιο (Τσάμπαρλη, 2011) (Ackerman, 1958).

Είναι καλό να σημειωθεί πως έχουν γίνει πολλές μελέτες οι οποίες αναφέρουν τη σχέση εφήβου - οικογένειας και πως αυτή επηρεάζει τις αποφάσεις των νεαρών ατόμων. Κατά τη διάρκεια της εφηβείας τα παιδιά εκτός από τις πρωτόγνωρες καταστάσεις που καλούνται να διαχειριστούν πρέπει να αποφασίζουν για το επαγγελματικό τους μέλλον. Τα συμπεράσματα μερικών ερευνών δείχνουν τη σημασία που έχει ο δεσμός ανάμεσα στο παιδί και τους γονείς, λόγου χάρη αν από μικρή ηλικία υπήρχε υγιής σχέση αλληλεπίδρασης τότε ο έφηβος μπορούσε να πάρει αποφάσεις μόνος του οι οποίες είτε θα συμφωνούσαν είτε θα ήταν διαφορετικές από αυτές των γονέων. Αντιθέτως, όταν έλειπε ο συναισθηματικός δεσμός για ποικίλους λόγους τα νεαρά άτομα δυσκολεύονταν να αποφασίζουν μόνα τους. Καίριο ρόλο για συμβουλές και λύση προβλημάτων έχει η μητέρα, ενώ ο ρόλος του πατέρα είναι να προσφέρει ασφάλεια στα μέλη και στην επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Δυστυχώς, αρκετά συχνά η οικογένεια έχει και αρνητικές επιρροές στο παιδί που γίνονται πιο έντονες κατά την περίοδο της εφηβείας. Αυτό πηγάζει από τις δυσλειτουργικές οικογενειακές σχέσεις, τις διαπροσωπικές συγκρούσεις καθώς επίσης και από τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που πιθανότατα αντιμετωπίζουν. Ένας παράγοντας

που έχει αρνητικές επιπτώσεις στον χαρακτήρα του εφήβου είναι κυρίως όταν οι γονείς αποφασίζουν να πάρουν διαζύγιο, δεδομένου ότι οι συνέπειες θα είναι σοβαρές. Αυτό που μπορεί να προκύψει είναι προβληματικές συμπεριφορές είτε μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον είτε στο σχολικό περιβάλλον (Κουνενού, 2010). Ένας έφηβος είναι σε θέση να κατανοήσει ευκολότερα τη σημασία του διαζυγίου και τι συνεπάγεται από αυτό με αποτέλεσμα να γίνεται δυσκολότερη η αντιμετώπισή του. Η αιτία κρύβεται στο γεγονός πως έχουν να διαχειριστούν ταυτόχρονα τις πρωτόγνωρες αλλαγές που βιώνουν οι ίδιοι είτε σωματικά είτε ψυχικά. Έχει διαπιστωθεί πως τα παιδιά που βιώνουν τέτοιου είδους καταστάσεις γίνονται επιθετικά και βίαια με τους συμμαθητές τους. Βέβαια, ως μια κρυφή ελπίδα, για να μην υπάρχει η κακή επιρροή του διαζυγίου είναι να υπάρχει μια καλή σχέση ανάμεσα στο διαζευγμένο ζευγάρι και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Ακολούθως, όταν υπάρχει μονογονεϊκή οικογένεια με χαμηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο θα έχει αντίκτυπο στα παιδιά σε διάφορους τομείς. Ακόμα, η ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του εφήβου χαρακτηρίζεται από το άγχος της απώλειας γιατί αισθάνεται ότι έχει χαθεί η ισορροπία της οικογένειας κυρίως τον πρώτο καιρό, όπως επίσης ο θυμός και η δυσκολία προσαρμογής στα νέα δεδομένα. Αυτό παρατηρείται και στην ανασυνταγμένη οικογένεια όπου οι έφηβοι αποστασιοποιούνται και αρνούνται να αναπτύξουν σχέση με το μη βιολογικό γονέα, προκαλώντας συνέχεια εμπόδια.

Ακολούθως, η οικογένεια μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τους εφήβους όταν υπάρχει κακή επικοινωνία, διότι η έλλειψη αυτής μεταξύ γονέων και παιδιών μπορεί να οδηγήσει σε μια αίσθηση απόρριψης από την οικογένεια. Οι έφηβοι μπορεί να αισθάνονται μόνοι και απομονωμένοι και να μην μπορούν να μιλήσουν με κανέναν για τις ανησυχίες τους (Βλ.Εικ.3.). Άλλωστε, πολλοί γονείς ασκούν πίεση στα παιδιά τους για να πετύχουν, γιατί δεν μπόρεσαν οι ίδιοι να υλοποιήσουν τους στόχους τους. Αυτό μπορεί να προκαλέσει ένα αίσθημα άγχους στους νέους και να τους οδηγήσει σε αποτυχία. Παράλληλα, όταν το ανδρόγυνο αντιμετωπίζει οικονομικά πρόβλημα ή δουλεύει πάρα πολλές ώρες δεν έχει την κατάλληλη επικοινωνία με τα παιδιά του. Αυτό πιθανώς να οδηγήσει τους έφηβους να αισθανθούν μόνοι τους και αδιάφοροι για το μέλλον τους διότι, παρατηρούν την έλλειψη χρόνου που θα έχουν για τις μετέπειτα προσωπικές τους ανάγκες. Επίσης, υπάρχουν γονείς οι οποίοι δεν θεωρούνται σωστά πρότυπα για τα παιδιά τους είτε γιατί είναι επιρρεπείς στο αλκοόλ είτε είναι χρήστες ναρκωτικών ουσιών με αποτελέσματα οι

έφηβοι να είναι πιο εύκολο να οδηγηθούν στο ίδιο ατόπημα με την οικογένειά τους (Αλεβίζου, 2022) (Μεσσαριτάκη, 2017).

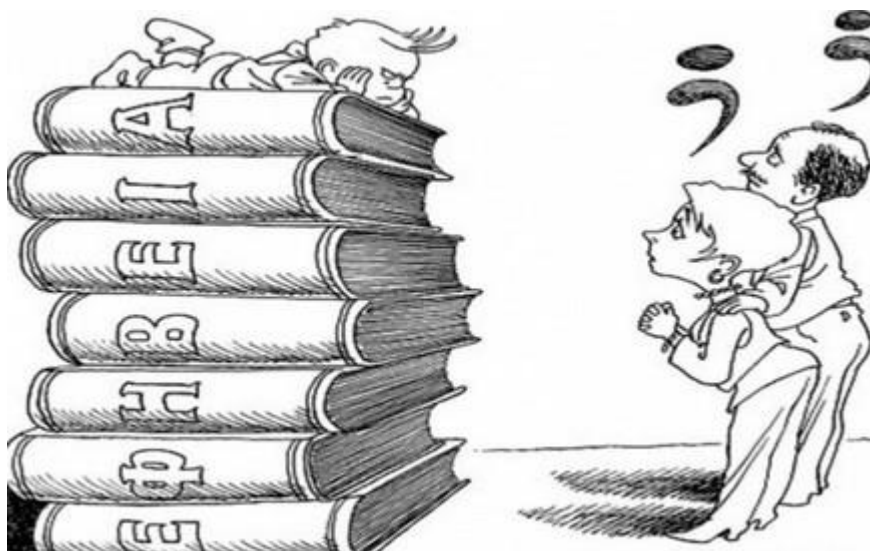

Εικόνα 3. Σύγκρουση γονέα με έφηβο

Είναι άξιο λόγου να αναφερθούν τα συμπεράσματα που απορρέουν από έρευνες που πραγματοποίησε ο Gottman (2011) όπου διαπίστωσε τέσσερις τύπους γονέων. Αρχικά, οι «αποστασιοποιημένοι γονείς» παραβλέπουν τη συναισθηματική κατάσταση των παιδιών τους, δεδομένου ότι δεν μπορούν να διαχειριστούν την παρούσα συναισθηματική τους φόρτιση, ευελπιστώντας στην epούλωση τους με το πέρασμα του χρόνου (Βλ.Εικ.4.). Ένας άλλος τύπος είναι οι «επικριτικοί» γονείς οι οποίοι κρίνουν τη συμπεριφορά των εφήβων και προσπαθούν να τους συμμορφώσουν με σωστούς τρόπους συμπεριφοράς. Επιπλέον, έχουν την πεποίθηση ότι τα παιδιά πρέπει να βιώνουν τα δύσκολα συναισθήματα. Η τρίτη κατηγορία είναι οι «επιτρεπτικοί» όπου κατανοούν τη συναισθηματική κατάσταση των νεαρών στηρίζοντάς τους ψυχολογικά χωρίς να τους ορίζουν πως να ξεπεράσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Τέλος, οι «συναισθηματικοί» είναι αυτοί οι γονείς που μαθαίνουν τα παιδιά τους πως να αντιμετωπίζουν τις ψυχολογικές τους μεταπτώσεις. Βέβαια οι γονείς δίνουν χρόνο στους νέους να εκφραστούν, ωστόσο βάζουν όρια στους νέους διότι έχουν την πεποίθηση πως με αυτόν τον τρόπο τους βοηθούν.

Στην ίδια έρευνα ο Gottman αναλύει τη συναισθηματική αγωγή που αφορά όλη την οικογένεια για τους τρόπους που πρέπει να αντιμετωπίζουν τις συναισθηματικές

καταστάσεις. Πρωτίστως, γίνεται λόγος για την επίγνωση συναισθημάτων των εφήβων και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να κατανοούν και οι έφηβοι τη συναισθηματική κατάσταση του περίγυρου. Έπεται η αναγνώριση, η ακρόαση και η επιβεβαίωση κυρίως των αρνητικών συναισθημάτων που βιώνουν οι νέοι με σκοπό να μπορούν να τα αντιμετωπίσουν, έτσι με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται η ενσυναίσθηση και η ικανότητα της επικοινωνίας. Τα επόμενα στάδια αφορούν τη βοήθεια που παρέχεται στο παιδί ώστε να ξεπεράσει αυτά που νιώθει με λέξεις καθώς επίσης τίθενται όρια όχι στα αρνητικά συναισθήματα αλλά στην λανθασμένη συμπεριφορά. Εν συνεχεία, γίνεται καθορισμός των στόχων, αξιολογούνται οι λύσεις που έχουν προταθεί έτσι ώστε το παιδί μέσα από την προσωπική επεξεργασία να επιλέξει ποια είναι βοηθητικότερη για το ίδιο. Επίσης ο ερευνητής υπογραμμίζει πως η επιλογή της τελικής λύσης θα πρέπει να συνάδει με τις αξίες της οικογένειας.

Εικόνα 4. Γονείς σε απόγνωση στη προσπάθεια βοήθειας

3.3. Σχολικό περιβάλλον

Αναμφίβολα ένας από τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός εφήβου κατά τη μετάβασή του από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι το ίδιο το σχολικό περιβάλλον. Η ποιότητα της εκπαιδευτικής εμπειρίας συνδράμει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα. Είναι καλό να αναφερθεί η έρευνα των Meece και των Anterman (2006) με τίτλο «Classroom goal structure, student motivation and academic achievement», σύμφωνα με την οποία όταν υπάρχει μια δομή των στόχων που είναι προσανατολισμένη προς την επίδοση, μπορεί να ενθαρρύνει τους μαθητές να

επιδιώκουν την ακαδημαϊκή τους επίδοση με σθένος. Επίσης, η ίδια έρευνα μέσα από πειράματα κατέληξε πως αν υπάρχει το κατάλληλο κλίμα μέσα στην τάξη ενθαρρύνει τους μαθητές να αναζητήσουν νέα γνώση και να προσπαθήσουν να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους (Meece, Anderman, & Anderman, 2006). Οι απαιτήσεις του σχολείου, οι σχέσεις με τους δάσκαλους και τους συμμαθητές καθώς και οι ευκαιρίες για συμμετοχή σε δραστηριότητες εκτός της ακαδημαϊκής σφαίρας μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων κοινωνικής αλληλεπίδρασης, της συνεργασίας και της αυτονομίας.

Είναι βέβαιο πως μέσα από το σχολικό περιβάλλον το οποίο μπορεί να είναι ενθαρρυντικό και ταυτόχρονα απαιτητικό μπορεί να καθοδηγήσει το μαθητή να αποκτήσει αυτοπεποίθηση και ευσυνειδησία. Με αυτόν τον τρόπο θα δείχνει σεβασμό στις διαφορετικές απόψεις των συμμαθητών του χωρίς να τους επικρίνει. Επίσης, μέσα από τη σχολική εμπειρία ο νεαρός έφηβος θα κατανοήσει το γεγονός πως εφόσον υπάρχει διάδραση μέσα στο σχολικό περιβάλλον και η τήρηση κάποιων κανόνων, μπορεί να κάνει συσχέτιση με την ευρύτερο περιβάλλον της κοινωνίας. Μέσα από αυτή τη σύγκριση θα αναπτύξει την κατάλληλη προσωπικότητα ώστε να είναι μελλοντικά ένας σωστός πολίτης.

Στο σημείο αυτό θα γίνει αναφορά με ποιους τρόπους μέσα από το χώρο του σχολείου μπορεί να διαμορφωθεί ο χαρακτήρας των παιδιών. Αρχικά, το κλίμα και ο πολιτισμός που επικρατούν στο σχολείο, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων μεταξύ συμμαθητών και εκπαιδευτικών, μπορούν να επηρεάσουν την κοινωνική ανάπτυξη και αίσθηση ασφάλειας του εφήβου. Ένα θετικό κλίμα προωθεί την ευγένεια, τον αλληλοσεβασμό, τη συνεργασία και την πολυμορφία, τα οποία μπορούν να ενισχύσουν τον χαρακτήρα του και να του παρέχουν εργαλεία για την αντιμετώπιση δυσκολιών και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Στη συνέχεια, ένας άλλος τρόπος είναι οι εκπαιδευτικές μέθοδοι και τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται στο σχολείο έτσι ώστε να συνδράμουν στην πνευματική και ακαδημαϊκή ανάπτυξη του παιδιού. Μια ποικιλία εκπαιδευτικών προσεγγίσεων που προάγουν την δημιουργικότητα, την ανεξαρτησία σκέψης και την προσωπική έκφραση μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός ολιστικού και αυτονόμου χαρακτήρα.

Εν συνέχεια, οι σχολικές δραστηριότητες όπως είναι οι αθλητικές ομάδες, χορωδίες, θέατρα, κοινωνικές οργανώσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, μπορούν να παρέχουν ευκαιρίες στο παιδί να αναπτύξει ταλέντα, να αποκτήσει νέες δεξιότητες και να συμμετέχει σε δραστηριότητες που τον ενδιαφέρουν. Επιπλέον, η παροχή υποστήριξης και η προσαρμογή του σχολείου στις ανάγκες του παιδιού μπορεί να έχει σημαντική επίδραση

στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Ειδικότερα, με τα κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία ενδεχομένως να αφορούν την υποστήριξη μαθητών με ιδιαίτερες ανάγκες, είτε αυτά είναι προγράμματα πρόληψης της εκφοβιστικής συμπεριφοράς είτε μηχανισμούς αντιμετώπισης για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του παιδιού.

Η θετική επιρροή του σχολείου στον έφηβο εξαρτάται από την ποιοτική του εκπαιδευτική εμπειρία. Αυτό επιτυγχάνεται δεδομένου ότι το σχολείο προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για την κοινωνική αλληλεπίδραση με συμμαθητές από διαφορετικούς πολιτισμούς όπου μέσα από την ομαδική εργασία που λαμβάνουν χώρα στο σχολικό περιβάλλον προάγουν το αίσθημα της επικοινωνίας. Αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι πως το σχολείο παρέχει δομημένες και ίσες ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων σε ποικίλους τομείς παραδείγματος χάρη: η γλωσσική επικοινωνία, η ανάγνωση, η γραφή, ο αθλητισμός, ο πολιτισμός και άλλα. Μέσα από αυτά το νεαρό άτομο μπορεί να εκφραστεί δείχνοντας άλλοτε με άμεσο και άλλοτε με έμμεσο τρόπο, στοιχεία του χαρακτήρα του. Αυτό που συμπεραίνεται από τα προηγούμενα είναι η καίρια συμβολή της ποιοτικής διδασκαλίας μαζί με την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών που πρέπει να δείχνουν προς τους εφήβους έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένας σωστός χαρακτήρας. Ένα υγιές και ενδιαφέρον εκπαιδευτικό περιβάλλον που προάγει τη συνεργασία, την αυτονομία και την κριτική σκέψη, έχει θετική επίδραση στην προσωπικότητα του εφήβου (Χατζηχρήστου, 2015).

Απεναντίας, όταν απουσιάζουν κάποια χαρακτηριστικά από αυτά που έχουν προαναφερθεί η επιρροή στην ταυτότητα του νεαρού ατόμου μπορεί να έχει τα αντίθετα αποτελέσματα. Πολλά παιδιά, κυρίως σήμερα, βιώνουν δύσκολες καταστάσεις μέσα στο σχολικό πλαίσιο όπου κυριαρχεί ο εκφοβισμός και η βία. Ένας αρνητικός παράγοντας είναι όταν υπάρχει αρνητικό κλίμα μέσα στην τάξη, όπου η έλλειψη αλληλεπίδρασης, υποστήριξης και σεβασμού τόσο στους συμμαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στον χαρακτήρα του παιδιού. Όπως για παράδειγμα ο έφηβος θα νιώθει κοινωνική απομόνωση, αποστασιοποίηση, στρες, χωρίς να γνωρίζει πως πρέπει να αντιδράσει και αυτό ενδεχομένως να τον κάνει βίαιο προς τους άλλους διότι με αυτόν τον τρόπο θα νιώθει ότι προστατεύει τον ίδιο του τον εαυτό. Άλλες αιτίες για την λανθασμένη διαμόρφωση της ταυτότητας του παιδιού είναι οι υψηλές απαιτήσεις, η πίεση για καλή επίδοση και ο ανταγωνισμός που επικρατεί μέσα στην τάξη(Βλ.Εικ.5.). Ως απόρροια αυτού είναι η αρνητική στάση του άτομο απέναντι στο σχολείο. Επίσης, όταν ο μαθητής

αντιμετωπίζει αδυναμία επίτευξης καλών αποτελεσμάτων στα μαθήματα, μπορεί να τον οδηγήσει σε μια αρνητική αυτοεικόνα με συνέπεια να υπάρχει απώλεια ενδιαφέροντος για τη σχολική του πορεία. Παράλληλα, η απουσία υποστήριξης και καθοδήγησης από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς δημιουργεί στο άτομο της εφηβικής ηλικίας το αίσθημα της αποτυχίας και της αποθάρρυνσης. Αυτό έχει ως αντίκτυπο στο μέλλον να δυσκολεύεται να πάρει πρωτοβουλίες ακόμα και για την επαγγελματική του αποκατάσταση διότι δεν θα θεωρεί τον εαυτό ικανό να ανταπεξέλθει στις όποιες απαιτήσεις προκύψουν (Λοϊζου, 2011).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως πολλοί έφηβοι εγκαταλείπουν την δευτεροβάθμια εκπαίδευση είτε επειδή αναγκάζονται είτε από δική τους επιλογή. Οι νέοι αποφασίζουν να διακόψουν τη φοίτησή τους από τις πρώτες τάξεις δείχνοντας κάποια «σημάδια» όπως: οι απουσίες από τα μαθήματα, η επανάληψη ίδιων τάξεων και άλλα. Ωστόσο, η απόφαση αυτή εγκυμονεί πολλούς κινδύνους λόγω χάρη το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο που συνεπάγεται δυσκολία σε μελλοντική εύρεση δουλειάς και κατ'επέκταση το εισόδημα θα είναι πολύ χαμηλό. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις συναισθηματικές μεταπτώσεις των εφήβων παρέχοντας τους βοήθεια η οποία θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο.

Εικόνα 5. Οι αυξημένες υποχρεώσεις κατά τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

3.4. Συνομήλικοι

Είναι αλήθεια ότι τα παιδιά από μικρή ηλικία επιδιώκουν να αναπτύξουν σχέσεις με παιδιά της ίδιας ηλικίας. Το «φαινόμενο» αυτό γίνεται πιο έντονο κατά τη διάρκεια της εφηβείας, όπου οι συνομήλικοι έχουν σημαντική επίδραση στο νεαρό άτομο. Η επιλογή των φίλων γίνεται κατά βάση όταν υπάρχουν κοινά ενδιαφέροντα, οικειότητα χωρίς να περιορίζονται σε φυλετικές και κοινωνικές διακρίσεις. Οι έφηβοι αναζητούν συναισθηματική στήριξη από την παρέα τους, η οποία θα τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τις δυσκολίες καθ' όλη τη διάρκεια των δυσκολιών παρέχοντάς τους συμβουλές και δείχνοντας κατανόηση στις συναισθηματικές τους ανάγκες. Η υποστήριξη από τα άτομα της ίδιας ηλικίας μπορούν να ενισχύσουν την αυτοπεποίθηση και την ευεξία του εφήβου. Εν συνέχεια, οι διαπροσωπικές σχέσεις με ομήλικους ανθρώπους έχει και άλλες θετικές επιρροές για τον έφηβο κατά τη μετάβασή του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πιο αναλυτικά, τους δίνετε η δυνατότητα μέσω ειδικών προγραμμάτων και πρακτικών να ανακαλύψουν τους πιθανούς επαγγελματικούς προσανατολισμούς και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη συμμετοχή σε ομάδες συνομηλίκων.

Επιπρόσθετα, οι συνομήλικοι έφηβοι μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις, γνώσεις και ιδέες μεταξύ τους. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στην πνευματική ανάπτυξη και την ανταλλαγή απόψεων. Επομένως, οι έφηβοι θα συνεργαστούν για την διεκπεραίωση κοινών απαιτήσεων, θα επωφεληθούν από την ομαδική εργασία, την επικοινωνία και θα αναπτύξουν ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του εαυτού που είναι ο τρόπος έκφραση των δικών τους απόψεων. Η εφηβεία, όπως έχει προαναφερθεί είναι μια ευαίσθητη περίοδος για το παιδί και για την διαμόρφωση του χαρακτήρα του, όπου έχει παρατηρηθεί συχνά να επηρεάζεται και να «ακούει» την παρέα του. Εντούτοις, δεν είναι απαραίτητα αρνητικό διότι μπορούν να λειτουργήσουν ως πηγή έμπνευσης και να ωθούν τους εφήβους να προσπαθούν όλο και περισσότερο για την αυτοβελτίωσή τους. Όταν ένα άτομο της αυτής της ηλικίας παρατηρεί ότι οι συνομήλικοι του αναγνωρίζουν και αποδέχονται συγκεκριμένες αξίες ή υιοθετούν συγκεκριμένες συμπεριφορές, μπορεί να τις αντιληφθεί ως κοινωνικό μοντέλο και να προσπαθήσει να τις ακολουθήσει (Cole & Cole, 2002) (Χαρώνης, 1976).

Ωστόσο, εκτός από τις θετικές επιρροές που μπορεί να έχει η επαφή με άτομα ίδιας ηλικίας μπορεί να επιφέρουν και αρνητικές συνέπειες αν δεν υπάρχει η σωστή σχέση και τα σωστά πρότυπα. Οι νέοι, υπάρχουν στιγμές που νιώθουν πίεση να προσαρμοστούν σε κοινωνικά πρότυπα ή να συμμορφωθούν με τις προσδοκίες των συνομηλίκων τους,

όπως χαρακτηρίζονται «κλίκες», ακόμα και αν αυτό αντίκειται στη δική τους προσωπικότητα ή αξία. Στις μέρες γίνεται όλο και πιο έντονος ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους εφήβους διότι θέτουν τον εαυτό τους να συγκρίνεται με τα άτομα ίδιας ηλικίας σε διάφορους τομείς όπως στην ακαδημαϊκή επίδοση, στην εμφάνιση αλλά και στις κοινωνικές δραστηριότητες. Ως συνέπεια είναι η δημιουργία άγχους, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και ο φόβος για καταπίεση. Ως επακόλουθο των λανθασμένων προτύπων οι νεαροί άνθρωποι θα έχουν ως αντίκτυπο είτε την περιθωριοποίηση από τον κοινωνικό περίγυρο των συνομήλικων είτε θα αποκτήσουν μια λανθασμένη συμπεριφορά αν παρασυρθούν όπως για παράδειγμα στο αλκοόλ, στη χρήση ναρκωτικών ουσιών και στην επιθετική συμπεριφορά. Άξιο λόγου είναι η καταπίεση που νιώθει ένα νεαρό άτομο για να παρουσιάζει πάντα την «τέλεια» εικόνα με το να αποκρύπτει τα δικά του συναισθήματα και σκέψεις ώστε να γίνει αποδεκτός. Η εκφραστική καταπίεση θα τον οδηγήσει στην απώλεια αυθεντικότητας και τη στρέβλωση της προσωπικής του ταυτότητας.

3.5. Κοινωνικό περιβάλλον και τεχνολογία

Το κοινωνικό περιβάλλον παίζει έναν κρίσιμο ρόλο κατά τη διάρκεια της εφηβείας των ανθρώπων καθώς αρχίζουν να δημιουργούν τη δική τους προσωπικότητα και να αναπτύσσουν τις δικές τους αξίες και ικανότητες. Αυτό που ένας έφηβος βιώνει κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ανάπτυξή του. Μία από τις κύριες επιρροές του κοινωνικού περιβάλλοντος είναι τα κοινωνικά πρότυπα. Οι έφηβοι αρχίζουν να αντιλαμβάνονται πως λειτουργεί ο κόσμος και ποιες είναι οι κοινωνικές προσδοκίες από αυτούς. Αυτό, αποτελεί σημαντικό τμήμα της ανάπτυξης της ταυτότητάς τους καθώς ξεκινάνε «αυτοανάλυση» για να βρουν τον ρόλο που θέλουν να έχουν στην κοινωνία. Επίσης, το κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα της εφηβικής ηλικίας αλληλοεπιδρούν με τους άλλους. Καθώς τα άτομα αυτά αναπτύσσουν κοινωνικές σχέσεις, μπορούν να εκτίθενται σε διαφορετικές ιδέες και απόψεις όπως και σε αντίθετους τρόπους σκέψης και συμπεριφοράς. Αυτό ενδεχομένως να επηρεάσει την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων τους και την ικανότητά τους να αναλάβουν διαφορετικούς ρόλους στις κοινωνικές τους σχέσεις. Επιπλέον, το κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο οι έφηβοι αντιλαμβάνονται τον κόσμο, αναζητώντας αναγνώριση και αποδοχή από τους ομοίους τους, προσπαθώντας να προσαρμοστούν στις

κοινωνικές απαιτήσεις. Αν οι εμπειρίες του ατόμου αυτής της ηλικίας συμβαδίζουν με τις κοινωνικές ανάγκες τότε αισθάνεται σίγουρος για τον εαυτό του.

Αντιθέτως, όταν οι εμπειρίες του είναι ελάχιστες ή προέρχεται από ένα άλλο κοινωνικό περίγυρο, η προσπάθεια που καταβάλει για να ανταποκριθεί είναι μεγαλύτερη και μπορεί να δημιουργήσει στο παιδί εκτός από στρες, άγχος, δυσανασχέτηση και χαμηλή αυτοπεποίθηση. Θα αναγκαστεί να αναζητήσει εναλλακτικές επιλογές καθώς επίσης ποια είναι η ταυτότητά του και πως μπορεί να την προσαρμόσει με τα νέα δεδομένα. Αναλυτικά, οι συνθήκες και οι κοινωνικές επιρροές όπως είναι η οικονομική κατάσταση και οι προσδοκίες της κοινωνίας επιδρούν στις αντιλήψεις και στις συμπεριφορές των εφήβων. Δεν πρέπει να λησμονηθεί η πολιτισμική ταυτότητα η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το κοινωνικό περιβάλλον δεδομένο ότι φανερώνει στο νεαρό άτομο την ένταξή του σε μια συγκεκριμένη κουλτούρα ή ενωτική ομάδα. Η προέλευση, οι παραδόσεις και οι πρακτικές της πολιτισμικής κοινότητας στην οποία ανήκει κάποιος μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο που ο έφηβος αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και τον κόσμο. Αυτό που συμπεραίνεται είναι πως το κοινωνικό περιβάλλον επηρεάζει τους εφήβους σε πολλούς τομείς της ζωής τους και έχει κρίσιμη σημασία στη δημιουργία της ταυτότητάς τους και στην ανάπτυξη των κοινωνικών και προσωπικών τους δεξιοτήτων.

Αναμφίβολα, σήμερα οι άνθρωποι ανεξάρτητου ηλικίας είναι εξοικειωμένοι με την τεχνολογία και επηρεάζονται πολύ από αυτά που προβάλλονται, κυρίως οι έφηβοι, οι οποίοι είναι και πιο επιρρεπείς. Η τεχνολογία έχει επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο οι νέοι αντιλαμβάνονται, μαθαίνουν και αλληλεπιδρούν κατά τη διάρκεια της μετάβασής τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θα γίνει αναφορά για τα οφέλη που μπορεί να έχει η τεχνολογία για την προσωπικότητα των ατόμων αυτών. Αρχικά, η τεχνολογία παρέχει στους εφήβους ευκολότερη πρόσβαση σε πληροφορίες, έτσι μπορούν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο για να βρουν πληροφορίες σχετικά με τη διδασκαλία, τους εκπαιδευτικούς και τα προγράμματα σπουδών. Αυτό μπορεί να ενισχύσει την αυτονομία των εφήβων και να τους βοηθήσει να αναπτύξουν την ικανότητα λήψης αποφάσεων. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια σε όλες τις σχολικές βαθμίδες να γίνεται χρήση της τεχνολογίας, δεδομένου ότι παρέχει μαθησιακές πλατφόρμες όπως περιβάλλοντα εκπαίδευσης με βάση τον υπολογιστή, εφαρμογές και διαδικτυακές πλατφόρμες βιντεομαθημάτων. Αυτό μπορεί να κάνει τη διαδικασία μάθησης πιο ενδιαφέρουσα, πιο προσαρμοστική και πιο αποτελεσματική για τους μαθητές. Επίσης, η τεχνολογία καθιστά πιο εύκολη

τη διαδικτυακή κοινωνική διάδραση με συνομήλικους στο σχολείο ή ακόμη και στην άλλη άκρη του κόσμου. Αυτό μπορεί να ενισχύσει τα κοινωνικά δεσμά και την κοινωνική υποστήριξη που αντιλαμβάνονται οι έφηβοι. Ωστόσο, η υπερβολική χρήση της τεχνολογίας μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση, στρες και άλλα προβλήματα υγείας και κοινωνικής συμπεριφοράς. Είναι σημαντικό να διατηρείται μια ισορροπημένη χρήση και να ενημερώνονται οι έφηβοι να αναζητούν υγιείς τρόπους αλληλεπίδρασης και ανάπτυξης κοινωνικών δεσμών. Η αλόγιστη χρήση προκαλεί ανασφάλεια στα άτομα διότι δεν νιώθουν καλά με τον εαυτό τους είτε από εξωτερική εμφάνιση είτε γιατί δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν όλα αυτά που παρακολουθούν και βλέπουν. Αυτό ενδεχομένως να οδηγήσει σε απαιτήσεις που μπορεί να έχει ο έφηβος από την οικογένειά του και σε νευρικότητα. Όταν δεν υπάρχει έλεγχος για τη ορθή χρήση από το οικογενειακό, σχολικό ακόμα και φιλικό περιβάλλον οι επιπτώσεις μπορεί να είναι ολέθριες. Πολλά άτομα της εφηβικής ηλικίας ασκούν βία σε ομηλικούς οι οποίοι είναι «αδύναμοι» όπως τους θεωρούν, απειλώντας τους με κάποιο βίντεο ή κάποια φωτογραφία. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει το θύμα στην αυτοκτονία (Ευθυμίου & Βιτσιλάκη, 2008).

4. Ο ρόλος της συμβουλευτικής

Είναι αλήθεια ότι στη σημερινή εποχή όλο και περισσότεροι άνθρωποι έχουν ανάγκη από συμβουλευτική υποστήριξη σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Η συμβουλευτική ως κλάδος της ψυχολογίας, απευθύνεται στη λειτουργικότητα του ατόμου δίνοντας έμφαση στον συναισθηματικό, τον κοινωνικό, τον εκπαιδευτικό και τον αναπτυξιακό τομέα. Στην διπλωματική αυτή εργασία η συμβουλευτική έχει ενεργό ρόλο στο οικογενειακό και στο σχολικό περιβάλλον. Εν συνεχεία, ο ρόλος της είναι να παρέχει βοήθεια σε ανθρώπους ανεξαρτήτου ηλικίας οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως σωματικά, ψυχικά, συναισθηματικά όπου είτε μέσω αυτής θα επιλυθούν είτε θα βελτιωθούν προς το καλύτερο (Συμβουλευτική ψυχολογία, 2023).

Παράλληλα, αυτός ο κλάδος προσπαθεί μέσα από θεωρίες, οι οποίες αφορούν την προσωπικότητα να βοηθήσουν το άτομο να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του(Βλ.Εικ.6). Αναμφισβήτητα, ο έφηβος στην ηλικία την οποία διανύει έχει ανάγκη από στήριξη και καθοδήγηση δεδομένου ότι νιώθει μπερδεμένος, προσπαθώντας να διαμορφώσει την ταυτότητά του.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως ο ρόλος του συμβούλου απαιτεί σωστή διαχείριση, για παράδειγμα στο οικογενειακό περιβάλλον θα πρέπει να παρατηρεί τον χαρακτήρα των ανθρώπων, τη συμπεριφορά τους καθώς επίσης και την οικογενειακή τους κατάσταση. Αν ένας έφηβος βιώνει δύσκολες καταστάσεις μέσα στην οικογένεια, ο σύμβουλος για να τον βοηθήσει θα πρέπει να λάβει υπόψιν όλους τους προηγούμενους παράγοντες που προαναφέρθηκαν. Έτσι ο θεραπευτής πρέπει να δημιουργήσει μια συνθήκη εμπιστοσύνης και ευημερίας μέσα στο περιβάλλον αυτό για να έχει τα θεμιτά αποτελέσματα (Κουνενού, 2010) (Ζαχαρογεώργα & Σακελλαρίου, 2022).

Ακολούθως, όσο αφορά το ρόλο που πρέπει να έχει ο εκπαιδευτικός ως σύμβουλος θα πρέπει να είναι ενήμερος για τις καταστάσεις που βιώνουν οι μαθητές για να μπορέσει να τους βοηθήσει με τον κατάλληλο τρόπο. Βεβαίως, έχει επίγνωση πως ο έφηβος στην ηλικία αυτή μπορεί να πάρει τις δικές του αποφάσεις, έτσι η διαδικασία της παρέμβασης θα γίνει με τις κατάλληλες και εξατομικευμένες τεχνικές. Αυτό που πρέπει να χαρακτηρίζει έναν εκπαιδευτικό για να είναι ομαλή η μετάβαση των παιδιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να έχει κάποια χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα πρέπει να είναι αυθεντικός, να έχει αυτογνωσία και να σέβεται τον έφηβο, εντούτοις ένα από τα βασικότερα στοιχεία που πρέπει να κατέχει είναι η ενσυναίσθηση. Έτσι με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός βοηθάει τον έφηβο να γνωρίσει τον εαυτό του, ποιες είναι οι αξίες του καθώς επίσης είτε ο εκπαιδευτικός είτε ο ειδικός σύμβουλος να τον καθοδηγήσουν και για το επαγγελματικό του μέλλον. Σύμφωνα, με τη θεωρία του Rogers, η οποία είναι σημαντική για τον κλάδο της συμβουλευτικής έχοντας μαθητοκεντρικό χαρακτήρα, ο εκπαιδευτικός καλείται να αποδεχτεί τους μαθητές όπως είναι χωρίς να τους κρίνει (Μαλικιώση, Λ., 2011) (Rogers, 2004).

Είναι εύλογο να αναφερθεί η σχέση που δημιουργείται αναμεσα στον έφηβο και στον καθηγητή- εκπαιδευτικό, η οποία πρέπει να χαρακτηρίζεται από ειλικρίνεια και ισορροπία. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα το νεαρό άτομο να νιώθει ασφάλεια, ότι είναι αποδεκτό και η σχολική επίδοση θα έχει ανοδική πορεία. Μέσα από τις συζητήσεις που θα αναπτυχθούν ανάμεσα σε αυτά τα πρόσωπα, δηλαδή στον εκπαιδευτικό και το μαθητή, αλλά ακόμα και στον σχολικό σύμβουλο, ο έφηβος θα αποκτήσει διαφορετικό τρόπο σκέψης, συμπεριφοράς και συναισθηματικής κατάστασης (Μπρούζος, 2009) (Λοϊζου, 2011).

Εικόνα 6.Ο ρόλος της συμβουλευτικής στην εφηβική ηλικία

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Ερευνητικό πλαίσιο

5.Μεθοδολογία έρευνας

Η ποιοτική έρευνα παρέχει βαθιά κατανόηση των φαινομένων και μπορεί να αναδείξει νέες ιδέες, θεωρίες και προτάσεις για μελλοντική έρευνα. Είναι σημαντικό να προσεγγίζει κάποιος τη μεθοδολογία έρευνας με προσοχή, ευελιξία και επαγρύπνηση για την αξιολόγηση και την αξιοπιστία των δεδομένων που συλλέγονται. Επιπλέον, η ποιοτική έρευνα επικεντρώνεται στην ανάπτυξη λεπτομερούς κατανόησης και ερμηνείας των ποιοτικών δεδομένων. Οι ερευνητές δίνουν έμφαση στην ποιότητα και τον πλούτο των πληροφοριών που αποκτούν, αντί να επιδιώκουν αναπαραγωγή και γενίκευση αποτελεσμάτων. Κατά τη διεξαγωγή μιας ποιοτικής έρευνας υπάρχει μια σειρά από στάδια τα οποία πρέπει να εφαρμοστούν για την σωστή διεκπεραίωση της.

Αναμφίβολα, το βασικότερο στάδιο είναι ο καθορισμός του ερευνητικού ερωτήματος, το οποίο ορίζεται με σαφήνεια, αλλά και η υπόθεση που επιθυμεί να εξετάσει κάποιος μέσω της ποιοτικής έρευνας. Για την δημιουργία μια ποιοτικής έρευνας ενδείκνυται μέθοδοι όπως είναι οι συνεντεύξεις, οι παρατηρήσεις, οι αναλύσεις κειμένου καθώς επίσης και ο καθορισμός του πλαισίου με τις συνθήκες συλλογής των δεδομένων (Τσίγκρα, 2010) (Slavin, 2007).

Για την διεκπεραίωση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ως βασική μέθοδος η συνέντευξη με ημι - δομημένες ερωτήσεις διότι με αυτό τον τρόπο τα παιδιά ένιωθαν ότι είναι μια συζήτηση και όχι «ανάκριση». Ωστόσο, είναι αναγκαίο να τονιστεί πως τα αποτελέσματα στηρίχτηκαν σε βασικές ερωτήσεις οι οποίες θα αναφερθούν στα ερευνητικά ερωτήματα.

Η παρούσα έρευνα έλαβε χώρα στον προσωπικό χώρο της ερευνήτριας, δια ζώσης, για να μπορέσει να παρατηρήσει πώς αντιδρούν τα παιδιά στις ερωτήσεις που δέχονται. Έτσι τα αποτελέσματα είχαν αντικειμενικό χαρακτήρα στηρίζοντας όχι μόνο στις απαντήσεις των εφήβων αλλά και στη σωματική τους αντίδραση. Η συνεντεύξεις παραχωρήθηκαν ατομικά χωρίς να έρθουν σε επαφή οι ερευνώμενοι, με τη βοήθεια της ηχογράφησης μέσω μαγνητοφώνου και στη συνέχεια μέσα από ένα συγκεκριμένο λογισμικό οπτικοποιήθηκαν.

5.1.Ερευνητικά ερωτήματα

Ως ερευνητικό ζήτημα τέθηκε η μελέτη των παραγόντων που επηρεάζουν τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η επίδρασή της στην εκπαιδευτική πορεία των μαθητών. Παράλληλα, ως επιμέρους στόχοι τίθενται η ακαδημαϊκή προετοιμασία, δηλαδή ποιος είναι ο ρόλος της ακαδημαϊκής προετοιμασίας στη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πως η ακαδημαϊκή επίδοση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση συνδέεται με την επιτυχία της δευτεροβάθμιας. Ένας επιπλέον στόχος αφορά τους κοινωνικούς παράγοντες όπως είναι η οικογενειακή υποστήριξη, οι φιλικές σχέσεις και οι κοινωνικές προσδοκίες.

Ακολούθως, διερευνήθηκε η επιλογή των μαθημάτων και της κατεύθυνσης δηλαδή με ποια κριτήρια τα επιλέγουν και κατά πόσο έχουν συμβάλει οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί σύμβουλοι στην απόφαση αυτή. Παράλληλα ακόμα ένα ζήτημα αφορά τον αντίκτυπο υποστήριξης κατά τη μετάβαση αυτή και τον τρόπο που τους στήριξε το οικογενειακό και το εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ωστόσο πρέπει να αναφερθεί πως τα ερευνητικά ερωτήματα προσαρμόστηκαν με κατάλληλο τρόπο και με κάθε λεπτομέρεια σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των παιδιών ώστε να είναι απολύτως κατανοητά και να μην τους προκαλέσουν άγχος.

Σε αυτό το σημείο θα παρουσιαστούν οι θεματικές και τα ερωτήματα που τέθηκαν στα παιδιά.

Α' Μέρος: Βασικά χαρακτηριστικά των ερευνώμενων.

- 1) Ποιο είναι το όνομα σου;
- 2) Τι ηλικία έχεις;
- 3) Ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Β' Μέρος: Πώς βίωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

- 1) Δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα;
- 2) Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα;
- 3) Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες;
- 4) Είχες εξωτερική βοήθεια για την βελτίωση της επίδοσής σου;
- 5) Είχες βοήθεια από τους γονείς σου στη μελέτη σου;

Γ' Μέρος: Πώς αντιμετώπισαν την ένταξή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

- 1) Το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχες συνηθίσει;
- 2) Το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σου έκανε να νιώθεις ανασφάλεια;
- 3) Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πόσο επηρέασε την επίδοσή σου;
- 4) Πόσο σ' επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομήλικούς σου στην ένταξή σου;
- 5) Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγες στη δευτεροβάθμια σ' επηρέασε στην προσαρμογή σου;

Δ' Μέρος: Αν υπήρχε ενημέρωση για τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

- 1) Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;
- 2) Οι γονείς σου σ' ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα, ώστε να σε βοηθήσουν πώς να τα αντιμετωπίσεις;
- 3) Οι συνομήλικοί σου σ' ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες πώς να αντιμετωπίσεις τη νέα κατάσταση;

- 4) Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση;
- 5) Από που ενημερώθηκες;
- 6) Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

5.2.Ανάλυση αξίας ζητήματος

Τα ζητήματα τα οποία αναφέρθηκαν προηγουμένως είναι σημαντικά για την μεταβατική αυτή περίοδο. Η ακαδημαϊκή προετοιμασία παίζει σημαντικό ρόλο στη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συνδέεται στενά με την επιτυχία. Αναλυτικά, όσο αφορά την επάρκεια γνώσεων και δεξιοτήτων οι μαθητές που έχουν αποκτήσει μια ισχυρή ακαδημαϊκή βάση στην πρωτοβάθμια έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να ανταποκριθούν επιτυχώς στις απαιτήσεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Για παράδειγμα οι γνώσεις σε βασικά ακαδημαϊκά μαθήματα όπως μαθηματικά, γλώσσα και επιστήμες μπορούν να παράσχουν ένα σταθερό θεμέλιο για την περαιτέρω μάθηση και ανάπτυξη μαθητών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά με καλές επιδόσεις να αποκτούν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και πίστη στις ικανότητες τους ώστε να επιδιώξουν την επιτυχία.

Παράλληλα, αν οι νέοι είναι εξοικειωμένοι σε προηγούμενα ακαδημαϊκά περιεχόμενα ή έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα εμπλουτισμού θα έχουν μεγαλύτερη εξέλιξη και θα προβούν στην επιλογή προηγμένων μαθημάτων. Επιπλέον, όταν το νεαρό άτομο είναι προετοιμασμένο και έχει επίγνωση για τις «δυσκολίες» που θα του επιλύσει η μετάβαση αυτή, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες στρατηγικές.

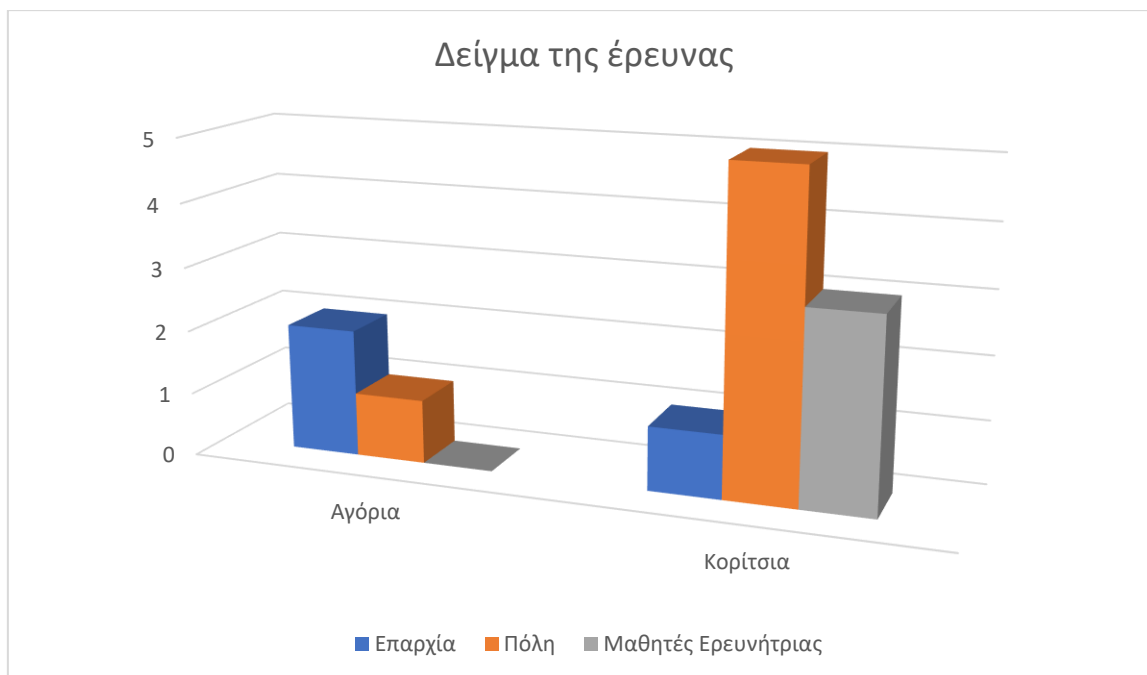
Ακολούθως, οι κοινωνικοί παράγοντες οι οποίοι αναφέρθηκαν προηγουμένως βοηθούν με το δικό τους τρόπο για την καλή μετάβαση. Η υποστήριξη που παρέχεται από την οικογένεια είναι ζωτικής σημασίας, είναι αναγκαία έμπνευση διότι δίνει θάρρος στο παιδί. Επίσης, οι φιλικές σχέσεις με συνομήλικους, εκπαιδευτικούς και άλλα μέλη της

σχολικής κοινότητας μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο. Αυτό συμβαίνει γιατί η υποστήριξη από τους ομότιμους εκπαιδευτικούς βοηθάει στην αίσθηση ανοίκειας και στην κοινωνική ενσωμάτωση των μαθητών. Αξιοσημείωτο είναι πως οι μαθητές επιλέγουν συνήθως τα μαθήματα και την κατεύθυνση που τους αρέσουν και είναι κοντά στα ενδιαφέροντά τους (Αναστασιάδου, Σούλη, & Συρίγου, 2010). Ωστόσο, η συγκεκριμένη επιλογή πιθανόν να τους βοηθήσει στις επαγγελματικές τους προοπτικές και τις επιλογές που αφορούν τη σταδιοδρομία που επιθυμούν να ακολουθήσουν (Μπάτσης, Παναγιωτοπούλου, & Κατασάνη, 2014). Σε αυτό συμβάλει και η πολύτιμη βοήθεια του σχολικού συμβούλου. Επίσης, πέρα από αυτά που έχουν προαναφερθεί σημαντική είναι και η αξία από τα μεταβατικά προγράμματα τα οποία σχεδιάζονται ειδικά για τους μαθητές. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να προλαμβάνουν ειδικά μαθήματα, εργαστήρια ή δραστηριότητες που εστιάζουν στην ενίσχυση των ακαδημαϊκών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών. Αξίζει να σημειωθεί πως αυτά τα προγράμματα προσφέρουν εξατομικευμένη υποστήριξη και κατάλληλες εκπαιδευτικές μεθόδους.

5.3. Το δείγμα της ερευνητικής εργασίας

Στην παρούσα εργασία για την διεκπεραίωση της έρευνας συμμετείχαν εννέα παιδιά τα όποια βρίσκονται στην εφηβεία και είναι μαθητές γυμνασίου. Συγκεκριμένα, έλαβαν μέρος πέντε κορίτσια και τέσσερα αγόρια, εκ των οποίων οι τρεις είναι μαθήτριες στα ιδιαίτερα μαθήματα που παρακολουθούν με την ερευνήτρια, τα δύο αγόρια κατάγονται από επαρχιακό χωριό και υπόλοιποι τέσσερεις συμμετέχοντες κατάγονται από εύπορες οικογένειες της πόλης (Βλ. Πιν.1).

Πίνακας 1. Ποσοστά από τους συμμετέχοντες της έρευνας

5.4. Δεοντολογία της έρευνας

Η ερευνητική εργασία για να υλοποιηθεί έπρεπε αρχικά, να ενημερωθούν οι γονείς και όλοι οι συμμετέχοντες για το σκοπό που γίνεται αυτή η έρευνα και τους δόθηκε ένα έγγραφο το οποίο με γραπτή συγκατάθεση τόσο των γονέων όσο και των ερευνώμενων θα έλεγαν ότι επιτρέπεται και δέχονται τη συμμετοχή τους αντιστοίχως στην έρευνα. Βεβαίως, είχαν τη δυνατότητα και την επιλογή να αρνηθούν ή να διακόψουν τη συνέντευξη όταν και εφόσον επιθυμούσαν. Πρέπει να σημειωθεί πως ζητήθηκε η συγκατάθεση από τους γονείς δεδομένου ότι οι έφηβοι ήταν ανήλικοι.

Στη συνέχεια οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τους κανόνες της δεοντολογίας. Αναλυτικά, υπήρχε η εμπιστοσύνη για την τήρηση της ανωνυμίας και των προσωπικών δεδομένων και τονίστηκε ότι οι απαντήσεις των παιδιών θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τη συγκεκριμένη συνέντευξη. Επιπροσθέτως, η συζήτηση που είχε γίνει πριν από τις συνεντεύξεις με τους γονείς και τους μαθητές αφορούσε τον τρόπο που θα γίνει η συνέντευξη και πως θα είχαν την δυνατότητα να δουν οι γονείς το υλικό είτε το ηχητικό είτε το οπτικό όποτε επιθυμούσαν. Ωστόσο τους επισημάνθηκε πως

η παρέμβαση στο υλικό θα αφορούσε αποκλείστηκα και μόνο το δικό τους παιδί. Αφού δέχτηκαν ξεκίνησαν οι συνεντεύξεις κατόπιν συνεννόησης για την ημέρα και ώρα που μπορεί ο συνεντευξιαζόμενος.

5.5. Αποτελέσματα

Στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε εννέα μαθητές με σκοπό να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η ερευνήτρια διακατείχε αμεροληψία, δείχνοντας σεβασμό στις απαντήσεις των μαθητών. Επιπλέον, ήταν ευχάριστη και ευγενική, δημιουργώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης. Το σημαντικό είναι πως ο σκοπός της έρευνας επιτεύχθηκε, χωρίς να δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα, ούτε ήρθε κάποιο παιδί σε δύσκολη θέση ώστε να αποχωρήσει και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την επιτυχή διεκπεραίωσή της. Ακολούθως, η έρευνα αυτή αποτελείται από τέσσερα μέρη περιέχοντας τα ερευνητικά ερωτήματα. Στο πρώτο μέρος των συνεντεύξεων οι μαθητές διερωτήθηκαν για τα προσωπικά τους δεδομένα και ενδιαφέροντα ώστε να σκιαγραφηθεί το προφίλ τους.

Στο δεύτερο μέρος της έρευνας ερωτήθηκαν οι συμμετέχοντες για το πώς βίωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό που συμπεραίνεται είναι ότι τρεις από τους εννέα μαθητές αντιμετώπισαν δυσκολία στο μάθημα των μαθηματικών. Οι υπόλοιποι μαθητές δεν δυσκολεύτηκαν αν και δύο από αυτούς είχαν βοήθεια. Εν συνεχεία, οι ερευνώμενοι είχαν ξεχωρίσει κάποιο μάθημα το οποίο τους κέντρισε το ενδιαφέρον, για παράδειγμα δυο από τους εννέα μαθητές είχαν επιλέξει την έκθεση δίνοντας ο καθένας τη δική του εξήγηση. Παράλληλα, άλλοι δύο μαθητές ως αγαπημένο μάθημα ανέφεραν τα αγγλικά, σε άλλους δύο τους άρεσε η γεωγραφία και οι υπόλοιποι τρεις από τους εννέα είχαν διαφορετικό αγαπημένο μάθημα όπως η μουσική, η πληροφορική και η γυμναστική.

Αξίζει να τονιστεί η σημασία και ο ρόλος που έχει ο εκπαιδευτικός σε όλες τις σχολικές βαθμίδες για την μεταλαμπάδευση γνώσεων. Αδιαμφισβήτητα, η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι μια σημαντική βαθμίδα διότι τα παιδιά πρέπει να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για να μεταβούν μετέπειτα στη δευτεροβάθμια. Έτσι, στο ερώτημα που τέθηκε από τον ερευνητή για το αν ο δάσκαλος τους πρόσφερε τις απαιτούμενες γνώσεις και οι εννέα μαθητές εκμυστηρευτήκαν ότι ήταν ευχαριστημένοι. Ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού ισχυρίζεται πως στο δημοτικό τα παιδιά δεν χρειάζεται να έχουν εξωτερική βοήθεια δεδομένου ότι θεωρούν πως είναι εύκολο. Στη συγκεκριμένη ερευνητική

μελέτη στο ερώτημα αν είχαν εξωτερική βοήθεια παρατηρήθηκε πως τέσσερις από τους εννέα μαθητές είχαν βοήθεια από κάποιον καθηγητή σε ιδιαίτερο μάθημα.

Στη συνέχεια, στο τρίτο μέρος της μελέτης ερωτήθηκαν τα παιδιά για το πώς αντιμετώπισαν την ένταξή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, διότι ο κάθε έφηβος αντιμετωπίζει την προσαρμογή του στη νέα σχολική βαθμίδα με διαφορετικό τρόπο. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων οι μαθητές δέχτηκαν ερωτήσεις για το αν το καινούριο σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχαν συνηθίσει. Ως απάντηση σε αυτή την ερώτηση οι οκτώ από τους εννέα συνεντευξιζόμενους είπαν πως ήταν ένα διαφορετικό μέρος, χωρίς να δυσκολευτούν ιδιαίτερα και αυτό διήρκεσε το πρώτο χρονικό διάστημα έως ότου το συνηθίσουν μέχρι και την προσαρμογή. Επίσης, ως αλλαγή, τα περισσότερα παιδιά ανέφεραν τις καινούριες παρέες που δημιουργήθηκαν με τους συνομηλίκους. Αξιοσημείωτο είναι, ότι μόνο ένα άτομο από τα εννέα δεν βρήκε καμία αλλαγή.

Αδιαμφισβήτητα, αυτό που παρατηρείται κατά την ένταξη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι η εναλλαγή των καθηγητών για κάθε μάθημα ξεχωριστά. Για αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανώτερων σχολικών βαθμίδων ρωτήθηκαν οι μαθητές αν τους προκαλεί ανασφάλεια. Το αποτέλεσμα από αυτή την ερώτηση έδειξε πως οι έξι από τους εννέα μαθητές δεν αισθάνθηκαν ανασφάλεια, απεναντίας, θεώρησαν ότι ήταν ενδιαφέρον και πρωτόγνωρο, διεγείροντας έτσι περισσότερο την όρεξή τους για το μάθημα και δεν τους φαίνονταν «βαρετό». Εντούτοις, τρία παιδιά δήλωσαν πως δεν ένιωσαν ανασφάλεια, αλλά θα προτιμούσαν να γνώριζαν από πιο νωρίς την κατάσταση που επικρατεί καθώς επίσης και τους καθηγητές. Το γεγονός ότι ένας μαθητής από αυτούς, επειδή δεν γνώριζε τους καθηγητές αισθάνθηκε άγχος αν και αυτό ήταν για την πρώτη χρονική περίοδο.

Είναι αλήθεια ότι κατά τη διάρκεια της εφηβείας τα νεαρά άτομα διαμορφώνουν τον χαρακτήρα τους και την συμπεριφορά τους. Όλοι οι συμμετέχοντες παραδέχτηκαν πως η συμπεριφορά τους μέσα στην τάξη επηρέασε την επίδοσή τους είτε θετικά είτε αρνητικά. Παραδείγματος χάρη τρεις από τους εννέα έφηβους δήλωσαν πως ο τρόπος συμπεριφοράς που είχαν μέσα στην τάξη είχε ως αντίκτυπο στη χαμηλή βαθμολογία τους. Ακολούθως, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της ηλικίας είναι η επιρροή που ασκούν οι συνομηλικοί μεταξύ τους, όπου μέσα από τις συνεντεύξεις διαπιστώθηκε ότι οι οκτώ από τους εννέα συνεντευξιζόμενους υποστήριξαν πως επηρεάστηκαν αιτιολογώντας πως οι φίλιες είτε αυτές που προϋπήρχαν είτε αυτές που δημιουργήθηκαν είχαν ενεργό ρόλο για την προσαρμογή τους στην καινούρια βαθμίδα. Από την άλλη πλευρά, ένας μόνο μαθητής

επισήμανε πως για την ένταξή του τον βοήθησαν οι συμβουλές συγγενικού προσώπου και όχι κάποιος ομήλικος.

Αναντίρρητα, η συναισθηματική κατάσταση των μαθητών κατά τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ποικίλει. Στην έρευνα που διεξήχθη οι έξι από τους εννέα ερωτώμενους ένιωθαν «περίεργα» όπως ανέφεραν οι ίδιοι κυρίως το πρώτο διάστημα. Επιπροσθέτως, οι υπόλοιποι τρεις μαθητές υπογράμμισαν πως τα συναισθήματά τους δεν καθορίσαν την προσαρμογή τους.

Εξακολουθητικά, ένα από τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που απασχόλησαν τη συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη στο τέταρτο μέρος είναι το κατά πόσο υπάρχει ενημέρωση σχετικά με τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό τέθηκαν κάποια ερωτήματα μέσω των συνεντεύξεων. Μια από τις ερωτήσεις αφορούσε για το αν υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους ή το σχολείο δημοτικής εκπαίδευσης. Οι οκτώ από τους εννέα μαθητές ανέφεραν πως είχαν ενημέρωση κυρίως για τον τρόπο λειτουργίας του νέου σχολείου. Μόνο ένας μαθητής δεν είχε λάβει τις κατάλληλες πληροφορίες. Παράλληλα, όσον αφορά το ερώτημα για το ρόλο των γονέων με σκοπό να βοηθήσουν τα παιδιά τους για την ομαλότερη ένταξή τους, από τους εννέα μαθητές οι δύο ισχυρίστηκαν πως αν και ενημερωθήκαν δεν βοηθήθηκαν ιδιαίτερα. Επιπλέον, οι τέσσερις μαθητές είπαν πως η συζήτηση που είχαν με τους γονείς τους, τους έκανε να κατανοήσουν τι πρέπει να προσέξουν και οι υπόλοιποι τρεις ανέφεραν πως δεν είχαν καμία ενημέρωση.

Οι εμπειρίες που μοιράζονται οι έφηβοι μεταξύ τους έχουν μεγάλη σημασία για τους ίδιους. Αυτό που παρατηρήθηκε στην έρευνα είναι πως οι εμπειρίες των συνομηλίκων βοήθησαν για την προσαρμογή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το υποστήριξαν έξι από τα εννέα άτομα. Οι υπόλοιποι τρεις σημείωσαν πως είτε δεν είχαν μοιραστεί κάποια εμπειρία είτε αυτή ήταν μηδαμινή.

Στη σημερινή εποχή, οι νέοι καταφεύγουν για συλλογή πληροφοριών σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες για τα θέματα που τους απασχολούν. Αυτό διαπιστώθηκε και σε αυτή την μελέτη όπου επτά στους εννέα μαθητές ενημερωθήκαν για την μετάβαση στην ανώτερη βαθμίδα μέσα από διάφορες ιστοσελίδες όπως το Google και το Youtube. Ωστόσο, υπήρχαν δύο μαθητές από τους εννέα, οι οποίοι αρκέστηκαν να συλλέξουν πληροφορίες από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον τους.

Τέλος, σε αυτή την έρευνα όσον αφορά τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι συνεντευξιαζόμενοι ρωτήθηκαν αν είχαν νιώσει αρνητικά συναισθήματα κατά την ένταξή τους. Το αποτέλεσμα έδειξε πως πέντε από τους εννέα μαθητές επισήμαναν πως ένιωσαν αρνητικά συναισθήματα μόνο το πρώτο χρονικό διάστημα κυρίως για τους βαθμούς τους. Οι υπόλοιποι τέσσερις δήλωσαν πως δεν αισθάνθηκαν κανένα αρνητικό συναίσθημα.

Εν κατακλείδι, αυτό που συμπεραίνεται από αυτή την έρευνα είναι πως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αυτό που δυσκόλεψε τους τρεις από τους εννέα μαθητές ήταν το μάθημα των μαθηματικών, ενώ οι υπόλοιποι δεν αντιμετώπισαν προβλήματα. Αυτό που παρατηρήθηκε είναι πως η μετάβαση των παιδιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν ομαλή χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες. Επιπροσθέτως, όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι δεν αισθάνθηκαν ανασφάλεια για τη λειτουργία του νέου σχολικού περιβάλλοντος παραδείγματος χάρι όπως είναι οι διαφορετικοί καθηγητές. Απεναντίας, έδειξαν ενθουσιασμό σε αυτή την αλλαγή, αν και μόνο τρεις από τους εννέα μαθητές επιθύμησαν να τους είχαν γνωρίσει πρωτίτερα. Τέλος, όλοι οι συμμετέχοντες για την εύκολη προσαρμογή τους στην ανώτερη βαθμίδα επέλεξαν να ενημερωθούν σχετικά με αυτή, από το οικογενειακό, σχολικό και φιλικό περιβάλλον.

5.6. Συμπεράσματα

Το συμπέρασμα που απορρέει μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, τις έρευνες που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο καθώς επίσης και από την ερευνητική διαδικασία, οι παράγοντες που επηρεάζουν τη μετάβαση των παιδιών από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συγκλίνουν. Αναλυτικότερα, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στον ακράδαντα ρόλο που έχει ο γονέας για την ένταξη του εφήβου και για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Μέσα από τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν, φανερώνεται ότι οι συμβουλές που δίνουν οι γονείς στα παιδιά τους τους ενθαρρύνουν και τους προσφέρουν με το δικό τους τρόπο βοήθεια έχοντας ως σκοπό την εύκολη προαγωγή στις μεγαλύτερες τάξεις και στην καλύτερη επίδοσή τους. Παράλληλα, τα παιδιά έχοντας δίπλα τους την οικογένειά τους αισθάνονται αυτοπεποίθηση. Αυτό αποδεικνύεται μέσα από την έρευνα που διεξήχθη από την ερευνήτρια αλλά και από άλλες μελέτες που έχουν προαναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο όπως είναι ενδεικτικά του Φεραίου (2013), το γεγονός πως οι

μαθητές ένιωθαν προετοιμασμένοι και έχοντας λάβει βοήθεια από τις συμβουλές των γονέων τους. Ως αποτέλεσμα, ήταν να νιώθουν οικεία στο νέο σχολικό περιβάλλον, χωρίς να αντιμετωπίζουν δυσκολία προσαρμογής για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ακόμα και στις δύο έρευνες η οικογένεια ήταν δίπλα στα παιδιά της δίνοντας με αυτόν τον τρόπο την ενθάρρυνση και την ασφάλεια που αναζητούσαν για τα νέα δεδομένα που καλούνταν να ανταποκριθούν. Στη συνέχεια, ακόμα μια έρευνα η οποία αναφέρεται στην επικοινωνία των γονέων και των παιδιών και πως αυτή επιδρά στην προαγωγή για την ανώτερη βαθμίδα είναι των Stoppelbein, Siegle, Johnson, Caska και Wickenkamp (2019). Αξίζει να σημειωθεί πως και σε αυτή την μελέτη η επιρροή των γονέων είναι καίρια, δεδομένου ότι όσο παιδιά είχαν καλή σχέση μαζί τους, η σχολική τους επίδοση ήταν θετική σε αντίθεση με τους έφηβους που δεν είχαν την επικοινωνία που αναζητούσαν.

Εξακολουθητικά, ένα ακόμα στοιχείο, το οποίο διαπιστώθηκε τόσο στις αναφερόμενες έρευνες, τη θεωρητική προσέγγιση και την έρευνα που διεξήχθη για αυτή την εργασία, είναι το σχολείο και οι συνομήλικοι. Συγκεκριμένα, όταν γίνεται αναφορά για το σχολικό περιβάλλον κατά κύριο λόγο εννοείται η στάση και η συμπεριφορά που έχει ο εκπαιδευτικός απέναντι στους μαθητές. Έτσι, μέσα από άλλες συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια, όπως και στις συνεντεύξεις τις παρούσας μελέτης τα παιδιά ήταν ικανοποιημένα και δεν ένιωθαν ανασφάλεια στο νέο περιβάλλον. Ο ρόλος του καθηγητή είχε σημαντικό ρόλο για τα παιδιά και αυτό διαπιστώθηκε και στην εκπαιδευτική πορεία των μαθητών με την καλή επίδοσή τους στους βαθμούς από τους περισσότερους ερευνώμενους. Ωστόσο, κάποιοι μαθητές που δεν είχαν κάλους βαθμούς οφειλόταν αποκλειστικά και μόνο στο ότι δεν πρόσεχαν όσο έπρεπε κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Επιπροσθέτως, στην έρευνα των McPhee και Martin (2019) αναλύεται η μεταβατική περίοδος των παιδιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία όπως είναι γνωστό δημιουργεί ταραχή στους εφήβους. Οι ερευνητές στη μελέτη τους συμπέραναν πως οι δάσκαλοι μέσα από την δική τους εκπαιδευτική διεργασία διευκόλυναν τους έφηβους να γίνει ευκολότερη η ένταξή τους. Ως θετική επίπτωση αυτού του πράγματος ήταν η σχολική ευημερία και η συμμετοχή των νέων όχι μόνο στα μαθήματα αλλά και στις σχολικές δραστηριότητές τους. Έτσι, με την επικοινωνία και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών οι μαθητές απέκτησαν αυτοεκτίμηση αντικαθιστώντας έτσι την ανησυχία τους. Ακολούθως, η έρευνα των Zhang, Crawford και Fan (2019) παρουσιάζει τα ίδια αποτελέσματα με τις προηγούμενες μελέτες, σημειώνοντας πως οι μαθητές όταν έχουν υποστήριξη γίνονται πιο ενεργητικοί και προσαρμόζονται

ομαλότερα. Δεν πρέπει να λησμονηθεί πως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες είναι οι συνομήλικοι. Συμπεραίνεται ότι, οι εμπειρίες που μοιράζονται μεταξύ τους οι έφηβοι αλλά και η δημιουργία καινούριας παρέας στο σχολείο κάνουν τη μετάβαση πιο ευχάριστη. Στην παρούσα ερευνητική μελέτη καθώς επίσης και στην έρευνα των Γκεβέτζογλου και Μαλακατέ (2018), οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στις εμπειρίες που μοιράζονται με τους συνομηλικούς τους και την επίδραση αυτών στην προσαρμογή τους. Οι έφηβοι είχαν ανάγκη από δημιουργία παρέας με παιδιά ίδιας ηλικίας έτσι ώστε να μπορούν να προσαρμοστούν και να νιώθουν ότι έχουν κοινά ενδιαφέροντα αλλά και όμοιους προβληματισμούς. Έτσι, μέσα από την ενημέρωση που είχαν μεταξύ τους κατάφεραν να ξεπεράσουν τις φοβίες τους που αφορούσαν το νέο σχολικό περιβάλλον.

Ωστόσο, εκτός από τα κοινά σημεία που επισημάνθηκαν, υπήρχαν στοιχεία τα οποία είτε δεν είχαν αναφερθεί στις μελέτες που παρουσιάστηκαν είτε οι απαντήσεις που δόθηκαν στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε αυτή την έρευνα απουσίαζαν από τις υπόλοιπες. Μια διαφορά που εντοπίστηκε είναι πως στις έρευνες που μελετήθηκαν γίνεται λόγος για τη συμβουλευτική από ειδικό ψυχολόγο, ο οποίος ενθαρρύνει τους μαθητές κατά τη διάρκεια της προαγωγής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η έρευνα η οποία αναφέρθηκε στη σημαντικότητα της συμβουλευτικής είναι των Καλογήρου και Λουκά (2018), όπου γίνεται λόγος εκτός από την υποστήριξη των γονέων και των δασκάλων, στην παρέμβαση από ειδικούς ψυχολόγους. Είναι γνωστό πως η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων στο σχολείο χρειάζεται ειδική βοήθεια γιατί η πίεση που ασκείται είναι αρκετά μεγάλη και έχει αρνητική επίπτωση στη αυτοεκτίμησή τους και στη σχολική επίδοση. Μια παρόμοια μελέτη με ερευνήτριες τις Κουμαρά, Νικοπούλου και Κωνσταντοπούλου (2021) αναφέρεται πως η στήριξη και η ενσυναίσθηση από ειδικούς συμβούλους ψυχολογίας θα βοηθήσει τόσο τους μαθητές όσο και τους γονείς αλλά και τους δασκάλους κατά τη διάρκεια της μετάβασης. Ακόμα, πρότειναν προγράμματα για τους εκπαιδευτικούς με σκοπό την ευκολότερη αντιμετώπιση των δυσκολιών.

Στη συνέχεια, μια ερευνητική μελέτη αναφέρει τις συνέπειες της πίεσης που ασκείται στους εφήβους κάτι το οποίο δεν είχε παρατηρηθεί από τους συνεντευξιαζόμενους της παρούσας έρευνας διότι δεν είχαν καμία αρνητική εμπειρία. Η ερευνητική μελέτη είναι των Kim και Kim (2018) όπου διαπίστωσαν πως οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί προκαλούν στους μαθητές αρνητικά συναισθήματα. Εντούτοις, τονίζουν πως τα νεαρά άτομα θέλουν να γίνουν αποφασιστικά ψάχνοντας υποστήριξη από τους παράγοντες που

προαναφέρθηκαν, χωρίς να έχουν πάντα τα επιθυμητά αποτελέσματα. Μία ακόμα έρευνα που θίγει το ίδιο θέμα είναι του Χριστοδούλου (2014). Σε αυτή τη μελέτη οι έφηβοι είχαν επισημάνει πως η πίεση από το οικογενειακό τους περιβάλλον έκανε τη μετάβασή τους ακόμη δυσκολότερη. Απόρροια αυτής της σχέσης ήταν η κακή σχολική επίδοση. Ωστόσο, ένα μέρος από τους συμμετέχοντες θέλησε να βελτιώσει το κοινωνικό επίπεδο από αυτού που ανήκε η οικογένειά του.

Από την άλλη μεριά, αυτό που καταγράφηκε από τα παιδιά που έλαβαν μέρος στη συνέντευξη της παρούσας έρευνας είναι το γεγονός πως δεν αρκέστηκαν να πληροφορηθούν για τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μόνο από το οικογενειακό, φιλικό και σχολικό περιβάλλον, αλλά και από την τεχνολογία. Αναλυτικότερα, χρησιμοποίησαν τα ψηφιακά μέσα όπως το Google και το Youtube για τη συλλογή πληροφοριών ώστε να νιώσουν ακόμη περισσότερη οικειότητα. Αυτό δεν παρατηρήθηκε σε καμία άλλη βιβλιογραφική έρευνα από αυτές που είχαν μελετηθεί.

Αξίζει να σημειωθεί στη συγκεκριμένη μελέτη κατά την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων και για περαιτέρω ανάπτυξη ρωτήθηκαν οι μαθητές για το τί θα ήθελαν να αλλάξουν κατά βάση στο εκπαιδευτικό σύστημα, παρουσιάζοντας τις δικές τους σκέψεις. Αναλυτικότερα, αυτό που διαπιστώθηκε είναι πως αφότου δόθηκε η ευκαιρία στους έφηβους να μιλήσουν καταγράφηκε τι είναι αυτό που τους προβληματίζει καθώς επίσης ποιες είναι οι προτάσεις τους που προτείνουν. Κατά τη διάρκεια της ερευνητικής μελέτης αναφέρθηκαν ποικίλες απόψεις εκ των οποίων μερικές από αυτές ήταν κοινές. Έτσι, τρεις από τους εννέα μαθητές παρουσίασαν ως ιδέα την εισαγωγή της τεχνολογίας στα μαθήματα με διάφορα εποπτικά μέσα με σκοπό να γίνεται το μάθημα περισσότερο σύγχρονο και ενδιαφέρον. Ωστόσο, ένας από τους συγκεκριμένους τρεις μαθητές επισήμανε πως οι καθηγητές πρέπει να βελτιώσουν τις σχέσεις τους με τα παιδιά.

Παράλληλα, στην ίδια ερώτηση ένας άλλος μαθητής από τους εννέα σημείωσε την αλλαγή που θα ήθελε στον τρόπο που διεξάγονται οι προαγωγικές εξετάσεις. Επίσης, τρεις στους εννέα ερευνώμενους έδωσαν έμφαση αποκλειστικά και μόνο στους εκπαιδευτικούς, υποστηρίζοντας πως πρέπει να καταλαβαίνουν τη συναισθηματική κατάσταση του μαθητικού πληθυσμού, ενθαρρύνοντάς τους και όχι να τους προκαλούν αγχωτικές καταστάσεις. Κλείνοντας, οι υπόλοιποι δύο μαθητές από τους εννέα ως πρόταση ανέφεραν σχετικά με τον επαγγελματικό προσανατολισμό να υπάρχει ενημέρωση από το γυμνάσιο, βοηθώντας σε αυτό και οι εκπαιδευτικοί και όχι να γίνεται αποκλειστικά και μόνο στις

τάξεις του λυκείου. Ακολούθως, η ερευνητική μελέτη των Goober, Martin, Hanninen, Karavias και Chang (2017), η οποία έχει παρομοία συμπεράσματα με τη παρούσα έρευνα, αναφέρει εκτός από τις ανησυχίες των εφήβων για την ενσωμάτωσή τους στο νέο σχολικό περιβάλλον, υπογραμμίζει πως είναι σημαντικό να υπάρξουν νέες εξειδικευμένες προσεγγίσεις, οι οποίες θα είναι σύμφωνες με τις ανάγκες των μαθητών. Ωστόσο, η παρατήρησή τους είναι γενικευμένη για τις εκπαιδευτικές αλλαγές και όχι τόσο ειδικευμένη για τους τρόπους που μπορούν να πραγματοποιηθούν, όπως έγινε με τις προτάσεις των μαθητών που πήραν μέρος στη συνέντευξη της ερευνήτριας.

Εν κατακλείδι, έχοντας επίγνωση τη δύσκολη εποχή που βιώνουν οι έφηβοι, καθώς επίσης και τις επιπτώσεις που επιφέρει η αλόγιστη χρήση της τεχνολογίας όπως για παράδειγμα την περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό, μέσα από αυτή την έρευνα διαπιστώθηκε ποια είναι η ανάγκη των παιδιών. Τα άτομα της εφηβικής ηλικίας έχουν θέληση για επικοινωνία και να έχουν δίπλα τους ανθρώπους, οι οποίοι με την ενσυναίσθηση θα τους προσφέρουν αυτοπεποίθηση έτσι ώστε να αποκτήσουν μια δυναμική προσωπικότητα.

Τέλος, μια πρόταση για ερευνητική μελέτη είναι να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις σε γονείς και καθηγητές με σκοπό να συγκριθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές που παρατηρούνται στη σύγχρονη εφηβική ηλικία συγκριτικά με παλαιότερα.

6. Παράρτημα

6.1. Υπεύθυνη δήλωση

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ

**Αγαπητοί γονείς,
Αγαπητοί μαθητές/μαθήτριες,**

Η συμμετοχή σε αυτή τη συνέντευξη αφορά το ερευνητικό μέρος της διπλωματικής εργασίας στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, με θέμα «Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων».

Στη συνέχεια παρατίθενται οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την συγκεκριμένη έρευνα .

Θέμα έρευνας: *«Η διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών κατά τη μετάβασή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ποιοι παράγοντες την επηρεάζουν».*

Ερευνήτρια: Άννα Ήλκου, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια του Διϊδρυματικού Προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων», Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Επιβλέπουσα: Καλλιόπη Κουνενού

Σκοπός της έρευνας:

Η συγκεκριμένη έρευνα, στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, έχει ως σκοπό την παρουσίαση των απόψεων των παιδιών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δίνοντας έμφαση στην υποστήριξη που λαμβάνουν οι ίδιοι από το οικογενειακό, σχολικό και φιλικό περιβάλλον καθώς επίσης και σε τί βαθμό έχει επηρεαστεί η επίδοσή τους.

Σε ποιους/Ες απευθύνεται:

Η παρούσα έρευνα απευθύνεται σε παιδιά δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που έχουν μια εμπειρία για τη σχολική αυτή βαθμίδα δεδομένου ότι έχουν φοιτήσει ήδη στην Α΄ τάξη του γυμνασίου.

Η συνέντευξη:

Θα απαντήσετε σε ερωτήματα της ερευνήτριας αναφορικά με τις απόψεις και τις εμπειρίες σας γύρω από τη δημοτική εκπαίδευση όπως επίσης και αυτές που αφορούν τις πρώτες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Οφέλη της συμμετοχής στην έρευνα:

Η συνέντευξη της εν λόγω μελέτης, θα σας δώσει την ευκαιρία να μοιραστείτε τις ιδέες σας, καθώς και να μιλήσετε για τις εμπειρίες σας σχετικά με τις σχολικές βαθμίδες. Παράλληλα, θα έχετε τη δυνατότητα να εκφράσετε τους προβληματισμούς σας, αλλά και τί θα θέλατε να αλλάξει στην εκπαίδευση.

Προστασία προσωπικών δεδομένων:

Σας επιβεβαιώνω ότι υπάρχει το δικαίωμα πρόσβασης και ελέγχου της απομαγνητοφώνησης της συνέντευξης. Στο πλαίσιο της συνέντευξης, η ερευνήτρια και η επιβλέπουσα καθηγήτρια θα έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε αυτήν, αλλά το όνομα των συνεντευξιζόμενων θα παραμείνει ανώνυμο με τη χρήση της συντομογραφίας.

Σας διαβεβαιώνω ότι κανένα προσωπικό στοιχείο δεν θα δημοσιευθεί κατά τη διάρκεια της έρευνας και της συγγραφής της. Η ανωνυμία θα παραμείνει προστατευμένη προς εξασφάλιση της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου των συμμετεχόντων.

Χρόνος Διενέργειας Συνέντευξης: Περίπου δέκα λεπτά με ενδεχόμενο χρονικής επέκτασης.

Στοιχεία επικοινωνίας:

Όνοματεπώνυμο: Άννα Ήλκου

e-mail: ilkouanna89@yahoo.com

Τηλέφωνο επικοινωνίας: 6982413253

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας και για τον χρόνο που θα διαθέσετε.

Με εκτίμηση

Άννα Ήλκου

ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- ✓ Κατανοώ και επιβεβαιώνω ότι έχω διαβάσει και έχω κατανοήσει τις πληροφορίες σχετικά με την έρευνα και τη διεξαγωγή της, παρέχοντας τις κατάλληλες διευκρινίσεις.
- ✓ Συναινώ να ηχογραφηθεί και να απομαγνητοφωνηθεί η συνέντευξη, για να διατηρηθούν ακριβείς και αναλυτικές οι καταγραφές των συνομιλιών.
- ✓ Αντιλαμβάνομαι ότι υπάρχει η επιλογή απόσυρσης από την έρευνα οποιαδήποτε στιγμή πριν αυτή ολοκληρωθεί, με την προϋπόθεση ότι οι ηχογραφήσεις και οι απομαγνητοφωνήσεις που έχουν γίνει να καταστραφούν.

Ως γονέας δηλώνω ότι έχω διαβάσει και εγώ και το παιδί μου όλους τους όρους και τις πληροφορίες που αφορούν την έρευνα και επιτρέπω / δεν επιτρέπω να συμμετέχει το παιδί μου σε αυτήν.

Προαιρετικά επιθυμώ:

- ✓ Να μπορώ να έχω πρόσβαση στο κείμενο της συνέντευξης εφόσον έχει απομαγνητοφωνηθεί ώστε να ενημερωθώ για τον τρόπο που παρουσιάστηκαν οι απαντήσεις.
- ✓ Να έχω τη δυνατότητα συμμετοχής για περαιτέρω συλλογή πληροφοριών, αν αυτό είναι απαραίτητο για την ολοκλήρωση της έρευνας είτε για επιπλέον ανάλυση ή διευκρινίσεις.
- ✓ Να λάβω αντίγραφο της προσωπικής μου συνέντευξης με την ανάλυση των συμπερασμάτων σε ψηφιακή και έντυπη μορφή.

Στοιχεία συμμετέχοντος

Όνοματεπώνυμο:

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ημερομηνία:

Υπογραφή γονέα:

Υπογραφή μαθητή/τρια:

6.2. Συνεντεύξεις

Πρώτη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα, είσαι έτοιμη για την συνέντευξη;

Μαθητής/τρια: Είμαι έτοιμη για την συνέντευξη.

Ερευνητής: Ωραία, ας ξεκινήσουμε λοιπόν, ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Το όνομά μου είναι Σ. Ε.

Ερευνητής: Τι ηλικία έχεις;

Μαθητής/τρια: Είμαι στα 15.

Ερευνητής: Παρά πολύ ωραία τι τάξη πας Ε.

Μαθητής/τρια: Φέτος θα πάω, τρίτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Ασχολούμαι κυρίως με το βόλλεϋ, αλλά γενικά μου αρέσει πολύ και η μουσική.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα που είχες στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Όλα ήταν σχετικά ωραία, πέραν των μαθηματικών που υπήρχε μια δυσκολία για μένα.

Ερευνητής: Για ποιο λόγο;

Μαθητής/τρια: Γιατί νομίζω πως δεν έχω τόσο ικανότητα στο να τα καταλαβαίνω καλά.

Ερευνητής: Ωραία, ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα;

Μαθητής/τρια: Αγαπημένο μάθημα ήταν η έκθεση.

Ερευνητής: Για ποιο λόγο;

Μαθητής/τρια: Μου αρέσει πολύ το να γράφω και να σκέφτομαι ιδέες τις οποίες κατεβάζω μόνη μου.

Ερευνητής: Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες.

Μαθητής/τρια: Είχα έναν από τους καλύτερους δασκάλους για αυτό και πιστεύω πως μου μετέδωσε όσες γνώσεις θα έπρεπε να έχω.

Ερευνητής: Ωραία είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Εγώ και οι γονείς μου αποφασίσαμε πως σε αυτή την ηλικία δεν χρειαζόταν να έχω κάποιον βοηθό μαζί μου.

Ερευνητής: Ωραία το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχες συνηθίσει.

Μαθητής/τρια: Σίγουρα ήταν διαφορετικό, αλλά μέχρι να προσαρμοστώ δεν μου φάνηκε κάποια τεράστια διαφορά.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία. Συνεχίζουμε λοιπόν, το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σ' έκανε να νιώθεις ανασφάλεια.

Μαθητής/τρια: Ανασφάλεια, όχι, αλλά σίγουρα θα ήθελα να ξέρω τον καθένα ξεχωριστά στην αρχή πριν μπω σ αυτή τη διαδικασία.

Ερευνητής: Σωστά δίκιο έχεις. Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πόσο επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Όχι, δεν ήμουνα τόσο ήρεμη γιατί ήταν και αλλαγή περιβάλλοντος, αλλά στη συνέχεια όλα καλά, οπότε με βοήθησε στο να μπορέσω να προσαρμοστώ καλύτερα.

Ερευνητής: Πόσο σε επηρέασε συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή σου. Σε βοήθησαν; σε δυσκόλεψαν;

Μαθητής/τρια: Γενικά τα παιδιά που ήταν κοντά στην ηλικία μου μου είχαν προειδοποιήσει να μην αγχώνομαι και ότι σιγά σιγά θα μπω και εγώ στην προσαρμογή του καινούργιου σχολείου.

Ερευνητής: Ωραία είσαι εντάξει; Μπορούμε να συνεχίσουμε.

Μαθητής/τρια: Εννοείται.

Ερευνητής: Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη την χρονική στιγμή που πήγε στη δευτεροβάθμια σε επηρεάσει στην προσαρμογή σου.

Μαθητής/τρια: Όπως κάθε παιδί, πιστεύω ήμασταν λίγο περίεργα συναισθηματικά, αλλά σιγά σιγά όλα βγήκαν όπως έπρεπε.

Ερευνητής: Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι, από τις πρώτες μέρες κιόλας στο σχολείο μας ενημέρωσαν όλους πως θα πρέπει να συμπεριφερόμαστε είτε μέσα στην τάξη είτε γενικά στο καινούριο σχολείο.

Ερευνητής: Οι γονείς σου σε ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα ώστε να σε βοηθήσουν πώς να τα αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Επειδή οι γονείς μου είναι αρκετά μικροί, μου έκαναν μια συζήτηση για το πώς θα πρέπει να φερθώ μπροστά σε καθηγητές και γενικά στο καινούριο περιβάλλον.

Μαθητής/τρια: Αλλά όχι κάτι σημαντικό γιατί και από μόνη μου το ανακάλυψα στη συνέχεια.

Ερευνητής: Οι συνομήλικοί σου σε ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές του εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις αυτή τη νέα προσαρμογή;

Μαθητής/τρια: Όπως είπα και πριν με ενημέρωσαν στο ότι δεν πρέπει να αγχώνομαι και να το δω θετικά, οπότε έτσι και έκανα.

Ερευνητής: Ωραία τελειώνουμε σε λίγο, υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Μαθητής/τρια: Όπως όλα τα παιδιά της ηλικίας μου, επειδή είμαστε συνέχεια στο κινητό, στο τάμπλετ και γενικά στη τεχνολογία, υπήρχαν κάποια βίντεο ή κάποιες συνεντεύξεις που είχα παρακολουθήσει πριν μπω στο καινούργιο σχολείο.

Ερευνητής: Από που ενημερώθηκες;

Μαθητής/τρια: Και γενικά από τις εφαρμογές μέσα μαζικής επικοινωνίας και όλα τα σχετικά.

Ερευνητής: Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Στην αρχή ήμουν λίγο περίεργα συναισθηματικά, αλλά επειδή το είχα δει θετικά δεν υπήρχε κάποια στιγμή που να ένιωσα άβολα ή άσχημα που βρισκόμουν στο καινούριο περιβάλλον.

Ερευνητής: Ωραία μια τελευταία ερώτηση θα ήθελα να σου κάνω, αν έχεις κάποια σκέψη ή θα πρότεινες κάτι για τη βελτίωση στο σχολείο; Τι θα ήθελες να αλλάξεις στο σχολείο;

Μαθητής/τρια: Σίγουρα το να προστεθούν κάποια πράγματα. Σύμφωνα με την τεχνολογία που έχουμε τώρα το 2023, δηλαδή να προστεθούν κάποια τάμπλετ, κάποιοι υπολογιστές, κάποιες εικόνες ενημέρωσης για τα παιδιά θα γινόταν το μάθημα πολύ πιο διασκεδαστικό για αυτά και σίγουρα το να μας βλέπουν οι καθηγητές σαν προσωπικότητες και να θέλουν να μας γνωρίσουν καλύτερα και όχι μόνο να μας μεταδώσουν τις γνώσεις τους.

Ερευνητής: Ωραία θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συμμετοχή σου σε αυτή τη συνέντευξη. Καλή πρόοδο εύχομαι να περνάς καλά. Να μην το βάζεις κάτω και να είσαι έτσι χαρούμενη και να εκπληρώσεις τα όνειρά σου. Σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ και εγώ.

Δεύτερη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετέχεις στη συνέντευξη αυτή για την έρευνα. Είσαι έτοιμη να ξεκινήσουμε;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Δ. Μ.

Ερευνητής: Τι ηλικία έχεις Δ.;

Μαθητής/τρια: 14.

Ερευνητής: Και τι τάξη πηγαίνεις;

Μαθητής/τρια: Δευτέρα γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία θα ήθελα να μου πεις ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Ασχολούμαι με το χορό.

Ερευνητής: Παρά πολύ ωραία τί χορό.

Μαθητής/τρια: Σύγχρονο.

Ερευνητής: Α! πάρα πολύ ωραία. Δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Μόνο τα μαθηματικά γιατί εντάξει, είναι δύσκολα.

Ερευνητής: Ωραία ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Η μουσική γιατί ήταν πιο χαλαρή σε σχέση με τα άλλα μαθήματα.

Ερευνητής: Έχεις παίξει κάποιο μουσικό όργανο ή απλά σου αρέσει σαν μάθημα;

Μαθητής/τρια: Έκανα βιολί.

Ερευνητής: Ωραία. Ο δάσκαλός σου μπορεί να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες;

Μαθητής/τρια: Ναι, έκανε καλά το μάθημα.

Ερευνητής: Ωραία πολύ σημαντικό αυτό δε νομίζεις;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Μόνο στα μαθηματικά.

Ερευνητής: Ωραία σε βοήθησε;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχες συνηθίσει, δηλαδή το δημοτικό με το γυμνάσιο ήταν οικείο; Δυσκολεύτηκες;

Μαθητής/τρια: Δύσκολο γιατί γνωρίσαμε πολλά καινούργια παιδιά και άλλαξαν οι παρέες μόνο αυτό.

Ερευνητής: Ωραία, το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σου έκανε να νιώθεις ανασφάλεια.

Μαθητής/τρια: Όχι γιατί γνωρίζαμε και άλλους καθηγητές και θα είναι πιο ενδιαφέρον το μάθημα.

Ερευνητής: Δίκιο έχεις, η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πώς επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Καθόλου γιατί ήμουν ήρεμη, οπότε παρακολουθούσα το μάθημα σωστά.

Ερευνητής: Πόσο σε επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή σου;

Μαθητής/τρια: Με βοήθησαν γιατί ήταν φιλικοί.

Ερευνητής: Ωραία, ή συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγες στη δευτεροβάθμια σε επηρεάσει την προσαρμογή σου;

Μαθητής/τρια: Όχι είχα ενθουσιασμό.

Ερευνητής: Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Τι σας είπαν; Σας είχαν συμβουλέψει;

Μαθητής/τρια: Μας είπαμε πώς θα λειτουργούν τα τμήματα, πώς θα είναι τα καινούργια μαθήματα που θα κάνουμε, αυτά.

Ερευνητής: Οι γονείς σου σ' ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα ώστε να σε βοηθήσουν πώς να τα αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Ναι, μου είπαν για τις παρέες τους, για το πως διάβαζαν.

Ερευνητής: Οι συνομηλικοί σου σε ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις τη νέα κατάσταση;

Μαθητής/τρια: Ναι μου είπαν να είμαι χαλαρή, να είμαι ο εαυτός μου για να κάνω πολλές παρέες.

Ερευνητής: Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Μέσω του ίντερνετ.

Ερευνητής: Από που ενημερώθηκες μόνο από το ίντερνετ; Από site; από ποια;

Μαθητής/τρια: Από την ιστοσελίδα του σχολείου μου.

Ερευνητής: Σωστά. Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Ε όχι ήταν πολύ φιλικό, το περιβάλλον ήταν εύκολη η ένταξη, οπότε πήγε καλά.

Ερευνητής: Ωραία μια τελευταία ερώτηση για να ολοκληρώσουμε τη συνέντευξή μας. Θα ήθελα να προτείνεις κάποια πράγματα τα οποία θα βελτιώσουν το εκπαιδευτικό σύστημα. Τι θα ήθελες να υπάρχει στο σχολείο σου που δεν υπάρχει τώρα είτε στους δασκάλους, είτε στα βιβλία, είτε στις παρέες;

Μαθητής/τρια: Να χρησιμοποιούμε πιο πολύ την τεχνολογία, να υπάρχουν ηλεκτρονικά βιβλία.

Ερευνητής: Ωραία θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συνέντευξή σου, για τη βοήθειά σου στη δική μου έρευνα, να σου ευχηθώ καλή πρόοδο, να είσαι καλή μαθήτρια, να είσαι καλά.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ.

Τρίτη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετέχεις στη δική μου έρευνα. Είσαι έτοιμος να ξεκινήσουμε;

Μαθητής/τρια: Νιώθω έτοιμος.

Ερευνητής: Ωραία πάμε να ξεκινήσουμε ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Με λένε Π. Σ.

Ερευνητής: Τι ηλικία έχεις, Π.;

Μαθητής/τρια: Είμαι 15 και είμαι τρίτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Στον ελεύθερό μου χρόνο συνηθίζω να παίζω μπάσκετ με τους φίλους μου, καθώς και λίγη ώρα στα βιντεοπαιχνίδια.

Ερευνητής: Ωραία. Όπως όλα τα παιδιά της ηλικίας σου, κυρίως στα αγόρια, έχεις δυσκολευτεί με τα μαθήματα στο δημοτικό.

Μαθητής/τρια: Θα πω πως η μόνη δυσκολία ήταν τα μαθηματικά.

Ερευνητής: Καθόλου απίθανο ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Τα αγαπημένο μου μάθημα ήταν ξεκάθαρα η γλώσσα γιατί μου άρεσε να αποστηθίζω και γενικά να μαθαίνω για την ιστορία της χώρας μου.

Ερευνητής: Ωραία ο δάσκαλος μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες. Ήταν δηλαδή καλός ο δάσκαλος στο δημοτικό.

Μαθητής/τρια: Εννοείται, ήταν καλός και μου πρόσφερε όχι μόνο τη γνώση που απαιτούσε, αλλά πολύ παραπάνω.

Ερευνητής: Πολύ σημαντικό αυτό. Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Στις τάξεις του δημοτικού δεν είχα εξωτερική βοήθεια γιατί ήταν κάτι που όχι μόνο εγώ, αλλά και οι γονείς μου, το παίρναμε χαλαρά και ήτανε.

Μαθητής/τρια: Λίγης σημασίας ελάχιστης σημασίας.

Ερευνητής: Ωραία το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχες συνηθίσει.

Μαθητής/τρια: Κοιτάξτε ήταν μια αλλαγή. Μέγιστη θα έλεγα διότι μπήκαμε και στα ντουλαπάκια και μπήκαμε και σε άλλες τάξεις και έκανα λίγο χρόνο να προσαρμοστώ.

Ερευνητής: Ωραία το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σ' έκανε να νιώθεις ανασφάλεια.

Μαθητής/τρια: Αντιθέτως, ένιωθα ότι έπαιρνα πολύ παραπάνω γνώση από αυτή που μου αρκούσε, κάτι που με έκανε πιο πολύ χαρούμενο γιατί ο κάθε καθηγητής είχε το δικό του κομμάτι να μου δώσει.

Ερευνητής: Ωραία, πολύ σημαντικό και αυτό. Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη, πώς έχει επηρεάσει την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Κοιτάξτε, εγώ είμαι μέλος ενός τμήματος που δεν έχουμε και την καλύτερη φήμη στο σχολείο. Είμαστε λίγο μπελαλήδες, αλλά εννοείται πως σε περίπτωση που κάτσεις ήσυχος μέσα σε ένα τμήμα, που πολλοί κάνουν φασαρία θα ανταμειφθείς.

Ερευνητής: Έτσι είναι όπως τα λες. Πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συμμαθητικούς σου στην ένταξή σου;

Μαθητής/τρια: Με έκαναν να νιώθω πιο ασφαλής γιατί οι φίλοι είναι ο κόσμος όλος.

Ερευνητής: Ωραία συνεχίζουμε. Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη την χρονική στιγμή που πήγε στη δευτεροβάθμια σε επηρέασε στην προσαρμογή σου.

Μαθητής/τρια: Βέβαια, η ψυχολογική μου κατάσταση με επηρέασε όχι μόνο στην προσαρμογή μου, αλλά όσον αφορά και άλλα μαθήματα στο σχολείο, αλλά με τις μέρες περνούσαν οι εβδομάδες, περνούσαν προσαρμοστικά και δεν είχα κανένα απολύτως θέμα.

Ερευνητής: Ωραία και το βρίσκω απολύτως λογικό. Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο.

Μαθητής/τρια: Βεβαίως, δηλαδή τα πρώτα μαθήματα ας πούμε ήτανε μόνο για την λειτουργία του γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία, οι γονείς σου σε ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα, ώστε να σε βοηθήσουν πώς να το αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Συνήθως μιλάω με τον μπαμπά μου για αυτά τα θέματα, ο οποίος έχει εκμυστηρευτεί αρκετά πράγματα και με έχει συμβουλέψει όσον αφορά τη ζωή του στο γυμνάσιο.

Ερευνητής: Ωραία οι συνομήλικοί σου σε ενημέρωσαν, σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις αυτή τη νέα κατάσταση;

Μαθητής/τρια: Βεβαίως, ιδιαίτερα σε κάποια μαθήματα τα οποία θα ήτανε καινούργια, όπως τα αρχαία.

Ερευνητής: Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με την δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Μαθητής/τρια: Ψαχνόμουνα σε πλατφόρμες όπως το Google για να μπορώ να προσαρμοστώ λίγες μέρες νωρίτερα.

Ερευνητής: Ωραία μόνο από το Google ενημερώθηκες; Υπήρχαν και κάποιες άλλες πλατφόρμες ή διάφορα άλλα Σάιτ;

Μαθητής/τρια: Όχι, δεν βρήκα κάποιο άλλο site. Όσο χρήσιμο ήταν το Google.

Ερευνητής: Ωραία υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκα αρνητικά συναισθήματα, διότι ήτανε ένα διαγώνισμα στο οποίο δεν είχα γράψει αρκετά καλά. Είχα διαβάσει αρκετά, αλλά το αποτέλεσμα δεν ήταν αυτό που περίμενα.

Ερευνητής: Ωραία, πάμε λίγο στην τελευταία ερώτηση για να ολοκληρώσουμε τη συνέντευξή μας, θα ήθελα να μου πεις, τώρα που βιώνεις την εκπαίδευση στη σημερινή εποχή, τι θα ήθελες να προτείνεις για τη βελτίωσή της σε οποιοδήποτε τομέα, είτε στα μαθήματα, είτε στους καθηγητές, είτε στην λειτουργία του σχολείου;

Μαθητής/τρια: Δεν πιστεύω πως οι καθηγητές είναι το θέμα ξεκάθαρα. Κατά τη γνώμη μου, η νέα τεχνολογία, η οποία θα μπορούσε να προστεθεί στην τάξη. Θα έλκυε και το ενδιαφέρον των νέων μαθητών.

Ερευνητής: Ωραία θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συνέντευξη αυτή, για την πολύτιμη βοήθειά σου. Σου εύχομαι καλή πρόοδο και ότι ονειρεύεσαι να το πραγματοποιήσεις, να είσαι καλά.

Μαθητής/τρια: Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Τέταρτη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα, είμαστε έτοιμοι για τη συνέντευξη.

Μαθητής/τρια: Ναι έτοιμη.

Ερευνητής: Ωραία αρχικά θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετέχεις στην δική μου την έρευνα και πάμε να ξεκινήσουμε. Ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Κ. Π.

Ερευνητής: Τι ηλικία έχεις Κ.;

Μαθητής/τρια: Είμαι 13 χρονών.

Ερευνητής: Και τι τάξη πηγαίνεις;

Μαθητής/τρια: Τώρα θα πάω δευτέρα γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Τα ενδιαφέροντά μου είναι ο χορός.

Ερευνητής: Ωραία για ποιο λόγο;

Μαθητής/τρια: Γιατί χορεύω από μικρή και με κάνει να εκφράζομαι.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία. Έχεις δυσκολευτεί με τα μαθήματα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Όχι τόσο πολύ γιατί είχα καλούς δασκάλους και πιστεύω ότι ήταν εύκολα τα μαθήματα.

Ερευνητής: Ωραία. Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα;

Μαθητής/τρια: Το αγαπημένο μου μάθημα ήταν τα αγγλικά γιατί μου αρέσει πολύ η γλώσσα.

Ερευνητής: Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες;

Μαθητής/τρια: Ναι, γιατί ένιωθα οικεία με αυτόν.

Ερευνητής: Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Είχα εξωτερική βοήθεια από δύο καθηγητές.

Ερευνητής: Ωραία. το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχε συνηθίσει;

Μαθητής/τρια: Ήταν, αλλά ήταν δύσκολο να προσαρμοστώ.

Ερευνητής: Ωραία το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σε έκανε να νιώθεις ανασφάλεια;

Μαθητής/τρια: Ήταν περίεργα γιατί έπρεπε να τους μάθω και να δω πώς λειτουργούν.

Ερευνητής: Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πόσο επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Την επηρέασε στους βαθμούς μου.

Ερευνητής: Ωραία, πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή σου, σε βοήθησαν να ενταχθείς εύκολα στο γυμνάσιο; Ναι, όχι με ποιον τρόπο;

Μαθητής/τρια: Όχι τόσο πολύ πιο πολύ η αδελφή μου, στο να μου μιλάει για το γυμνάσιο.

Ερευνητής: Ωραία, η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγες στη δευτεροβάθμια σε επηρεάσει στην προσαρμογή σου, δηλαδή είχες άγχος, είχες χαρά; Πώς επηρέασε αυτό;

Μαθητής/τρια: Στην αρχή ήμουν πολύ αγχωμένη για όλη την κατάσταση, αλλά μετά από κάποια εβδομάδα όλα καλά.

Ερευνητής: Ωραία, υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο.

Μαθητής/τρια: Υπήρχε, μας έδωσαν κάποια χαρτιά για τη λειτουργία του γυμνασίου.

Ερευνητής: Οι γονείς σου σ' ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα ώστε να σε βοηθήσουν πώς να τα αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Όχι τόσο πολύ.

Ερευνητής: Ωραία, οι συνομηλικοί σου σ' ενημέρωσαν, σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις αυτή τη νέα κατάσταση;

Μαθητής/τρια: Όχι πάρα πολύ, αλλά ναι κάπως.

Ερευνητής: Ωραία θες να μου πεις με ποιον τρόπο ή δεν θυμάσαι;

Μαθητής/τρια: Δε θυμάμαι καθόλου.

Ερευνητής: Δεν πειράζει, υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με την δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Υπήρχε ναι.

Ερευνητής: Πώς ενημερώθηκες; από που;

Μαθητής/τρια: Ενημερώθηκα από το Google.

Ερευνητής: Ωραία, υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Υπήρχε κάποιες φορές που δυσκολεύτηκα με τα μαθήματα, όταν πήγα πρώτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία μια τελευταία ερώτηση για την ολοκλήρωση της συνέντευξής μας, υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξεις ήδη στην εκπαίδευση, είτε θα βοηθούσε τους εφήβους να γίνουν καλύτεροι άνθρωποι;

Μαθητής/τρια: Θα άλλαζα την πίεση στις εξετάσεις πιο πολύ.

Ερευνητής: Συμφωνώ, έχεις δίκιο πάρα πολλά παιδιά πιέζονται από αυτή την κατάσταση. Θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ που συμμετείχες στην έρευνά μου. Θα σου ευχηθώ να έχεις καλή πρόοδο, να μην τα παρατάς και εύχομαι την επόμενη φορά αν χρειαστεί να κάνω συνέντευξη να σε γνωρίσω καλύτερα.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ πολύ.

Πέμπτη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα αρχικά θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που δέχτηκες να συμμετέχεις στη συνέντευξη αυτή και στην έρευνα. Είσαι έτοιμη να ξεκινήσουμε;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Ωραία ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Ι. Σ.

Ερευνητής: Ωραία. Τι ηλικία έχεις Ι.;

Μαθητής/τρια: Είμαι 14 Ετών.

Ερευνητής: Και τι τάξη πηγαίνεις;

Μαθητής/τρια: τρίτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Ο χορός και η ζωγραφική.

Ερευνητής: Ωραία. Δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Όχι τόσο.

Ερευνητής: Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα;

Μαθητής/τρια: Τα αγγλικά γιατί τα έπιασα πολύ γρήγορα.

Ερευνητής: Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες.

Μαθητής/τρια: Μου πρόσφερε πολλή γνώση, η οποία με βοήθησε στο μέλλον.

Ερευνητής: Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Όχι, είχα μόνο βοήθεια από συγγενείς.

Ερευνητής: Το σχολικό περιβάλλον, είναι το ίδιο με αυτό που είχες συνηθίσει;

Μαθητής/τρια: Δεν ήταν τόσο οικείο, αλλά με τον καιρό έγινε πιο οικείο.

Ερευνητής: Ωραία.

Ερευνητής: Το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σ' έκανε να νιώθεις ανασφάλεια;

Μαθητής/τρια: Όχι ίσα ίσα με, έκανε να ενδιαφέρομαι πιο πολύ γιατί ο καθένας ήταν διαφορετικός δάσκαλος.

Ερευνητής: Δίκιο έχεις σε αυτό έτσι είναι. Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πώς έχει επηρεάσει την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Την επηρέασε αρκετά, ειδικά στο κομμάτι για τους βαθμούς μου.

Ερευνητής: Πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή σου;

Μαθητής/τρια: Πάρα πολύ γιατί είχα μια παρέα και φίλους για να ενταχθούμε όλοι μαζί.

Ερευνητής: Ωραία είναι πολύ σημαντικό κομμάτι αυτό για κάτι πρωτόγνωρο που ζει ένας μαθητής. Πάμε παρακάτω, η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη την χρονική στιγμή που πήγες στη δευτεροβάθμια σε επηρέασε στην προσαρμογή σου.

Μαθητής/τρια: Όχι τόσο γιατί αμέσως χάρηκα.

Ερευνητής: Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι, υπήρχε.

Ερευνητής: Θέλεις να μου πεις, αν θυμάσαι βέβαια, πώς σας είχαν ενημερώσει;

Μαθητής/τρια: Είχαν στείλει email στους γονείς.

Ερευνητής: Ωραία! Οι γονείς σου σε ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα ώστε να σε βοηθήσουν πώς να την αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Όχι και τόσο.

Ερευνητής: Οι συνομήλικοί σου σε ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις τη νέα κατάσταση;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Ωραία είσαι εντάξει; Μπορούμε να συνεχίσουμε λίγο ακόμα έμεινε.

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Ναι, ασφαλώς.

Ερευνητής: Από που ενημερώθηκες;

Μαθητής/τρια: Από το Ιντερνέτ και από το Google.

Ερευνητής: Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Όχι καθόλου γιατί περνούσαμε πολύ καλά όλοι οι συμμαθητές μαζί.

Ερευνητής: Ωραία, θα σου κάνω μια τελευταία ερώτηση που αφορά για το αν θα ήθελες εσύ να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση ή γενικά στην κοινωνία που θα βοηθήσει τους έφηβους; Έχεις να μου προτείνεις κάτι;

Μαθητής/τρια: Ναι, θα ήθελα να αλλάξει το γεγονός ότι μερικοί καθηγητές δίνουν περισσότερη έμφαση στο να μάθουμε απέξω τα μαθήματα παρά στα συναισθήματα μας και μας καταπιέζουν πολλές φορές.

Ερευνητής: Έχεις δίκιο ναι και αυτό πρέπει να αλλάξει. Θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ που συμμετείχες σε αυτή τη συνέντευξη. Θα σου ευχηθώ καλή πρόοδο να είσαι καλά και εύχομαι να γνωριστούμε κάποια στιγμή και καλύτερα να είσαι καλά.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ.

Έκτη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετέχεις στην έρευνά μου είσαι έτοιμος να ξεκινήσουμε;

Μαθητής/τρια: Βεβαίως

Ερευνητής: Ωραία. Ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Ονομάζομαι Κ. Φ.

Ερευνητής: Τι ηλικία έχεις Κ.;

Μαθητής/τρια: 14 χρονών.

Ερευνητής: Τι τάξη θα πας;

Μαθητής/τρια: Τρίτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Ασχολούμαι με τον υπολογιστή, παίζω παιχνίδια και παίζω ποδόσφαιρο.

Ερευνητής: Έχεις δυσκολευτεί με τα μαθήματα;

Μαθητής/τρια: Όχι πάρα πολύ μέχρι στιγμής.

Ερευνητής: Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Η γεωγραφία.

Ερευνητής: Και γιατί;

Μαθητής/τρια: Γιατί γνωρίζουμε το κόσμο.

Ερευνητής: Σωστά πάρα πολύ ωραία. Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες.

Μαθητής/τρια: Νομίζω πως ναι.

Ερευνητής: Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσης σου;

Μαθητής/τρια: Φυσικά, έκανα φροντιστήριο.

Ερευνητής: Το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχες συνηθίσει;

Μαθητής/τρια: Ναι, ήταν πολύ καλά.

Ερευνητής: Το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σου έκαναν να νιώθεις ανασφάλεια;

Μαθητής/τρια: Όχι, ίσα ίσα οι διαφορετικοί καθηγητές με βοήθησαν στο να μη βαριέμαι τόσο στην αίθουσα.

Ερευνητής: Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη, πώς επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Η αλήθεια είναι ότι ήμουν άτακτος στο σχολείο και στα μαθήματα, οπότε οι βαθμοί μου δεν ήταν και τόσο καλοί όσο ήθελα.

Ερευνητής: Πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην τάξη μέσα;

Μαθητής/τρια: Αρκετά, μαζί κάναμε αταξίες, μαζί, μιλούσαμε και δεν προσέχαμε στο μάθημα τόσο πολύ όσο θα έπρεπε πιστεύω.

Ερευνητής: Μάλιστα, ωραία, είσαι εντάξει; Μπορούμε να συνεχίσουμε;

Μαθητής/τρια: Βεβαίως.

Ερευνητής: Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγε στη δευτεροβάθμια σε επηρεάσει στην προσαρμογή σου;

Μαθητής/τρια: Όχι μπορώ να πω.

Ερευνητής: Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι, εννοείται, μας είπαν ότι θα έχουμε διαφορετικούς δασκάλους και ότι τα μαθήματα θα είναι από διαφορετικό καθηγητή κάθε φορά.

Ερευνητής: Οι γονείς σου σε ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα, ώστε να σε βοηθήσουν πως να τα αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Μου είπαν ότι δυσκολεύουν τα πράγματα τώρα όσο μεγαλώνω και ότι θα πρέπει να κάνω περισσότερα φροντιστήρια για να μπορέσω να ανταπεξέλθω στην τάξη.

Ερευνητής: Ωραία, πάμε παρακάτω. Οι συνομηλικοί σου σε ενημέρωσαν, σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις τη νέα κατάσταση;

Μαθητής/τρια: Η αλήθεια είναι πως είναι καινούργιο για όλους μας, οπότε περιμένουμε να δούμε πώς θα είναι αυτή η καινούργια εμπειρία.

Ερευνητής: Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολουθούσες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Στο Ίντερνετ, όπως είπα, ασχολούμαι με τους υπολογιστές, οπότε το έψαξα λίγο για να δω τι θα αντιμετωπίσω και τα μαθήματα. Αν θα είναι τόσο δύσκολα όσο είναι.

Ερευνητής: Ωραία. Ενημερώθηκες από κάπου αλλού πέρα από το Ίντερνετ;

Μαθητής/τρια: Όχι.

Ερευνητής: Υπήρχε κάποια στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Όχι μπορώ να πω. Όχι.

Ερευνητής: Ωραία τώρα θα πάμε λίγο σε μια τελευταία ερώτηση που θα ήθελα να σου κάνω πριν ολοκληρωθεί συνέντευξή μας, υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξεις στην εκπαίδευση ή στην κοινωνία, ώστε να βοηθήσει τον έφηβο ή άμα θέλεις ας το ειδικεύσουμε με την εκπαίδευση.

Μαθητής/τρια: Ναι, νομίζω πως θα ήταν καλύτερο αν τα παιδιά ήταν από μία αρχή σε κάποιο προσανατολισμό ή τομέα και τους βοηθούσαν οι καθηγητές των αναπτυχθούν από αυτό και να έχουν μια βάση για να μπορέσουν να εξελιχθούν μετά στο λύκειο και να μπορέσουν να πάνε στη δουλειά που θέλουν.

Ερευνητής: Ωραία θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συμμετοχή σου στη συνέντευξη. Εύχομαι καλή πρόοδο και ότι ονειρεύεσαι να το πραγματοποιήσεις.

Μαθητής/τρια: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

Έβδομη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλημέρα θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετέχει στη συνέντευξη αυτήν και στην έρευνά μου. Είσαι έτοιμος να ξεκινήσουμε;

Μαθητής/τρια: Ναι

Ερευνητής: Ωραία! ποιο είναι το όνομα σου;

Μαθητής/τρια: Με λένε Δ.

Ερευνητής: Και στο επώνυμο.

Μαθητής/τρια: Ν.

Ερευνητής: Ωραία τι ηλικία έχεις Δ;

Μαθητής/τρια: Είμαι 15 χρονών.

Ερευνητής: Και τι τάξη πηγαίνεις;

Μαθητής/τρια: Τώρα, τρίτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Μ'αρέσει να παίζω στον υπολογιστή και πάω μπάσκετ.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Στο δημοτικό όχι. Είχα και τη μαμά με βοηθούσε ή μουν εντάξει.

Ερευνητής: Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα;

Μαθητής/τρια: Ίσως η γυμναστική γιατί έπαιζα με τους φίλους μου όλη την ώρα.

Ερευνητής: Πολύ ωραίος λόγος! Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες.

Μαθητής/τρια: Ναι, είχα ωραίους καθηγητές.

Ερευνητής: Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Όχι, όχι.

Ερευνητής: Το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχες συνηθίσει;

Μαθητής/τρια: Ναι, περίπου.

Ερευνητής: Τι είχε αλλάξει;

Μαθητής/τρια: Άλλα παιδιά, γιατί στο δημοτικό είχα συνηθίσει έξι χρόνια να βλέπω τους ίδιους μου τους φίλους, αλλά μετά στο γυμνάσιο έφυγαν, κάποιοι ήρθαν καινούργια παιδιά και οι καθηγητές άλλαξαν, οπότε ήταν λίγο διαφορετικά.

Ερευνητής: Δίκιο έχεις. Το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σ' έκανε να νιώθεις ανασφάλεια;

Μαθητής/τρια: Ε, όχι, αλλά ήταν κάτι καινούργιο. Δεν το είχα συνηθίσει.

Ερευνητής: Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη, πώς επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Δεν άλλαξε κάτι όπως συμπεριφερόμουν στο δημοτικό, έτσι και στο γυμνάσιο, αλλά εντάξει στην αρχή ήμουν λίγο πιο αγχωμένος μέχρι να το συνηθίσω.

Ερευνητής: Ωραία πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή σου;

Μαθητής/τρια: Βασικά κράτησα την ίδια μου παρέα, οπότε όταν ήρθα σε επαφή με άλλα άτομα ήταν καινούργια. Εντάξει, ήταν λίγο περίεργο στην αρχή γιατί είχα συνηθίσει όντως με την παλιά μου παρέα, αλλά εντάξει, γνωρίσαμε καινούργια άτομα, κάναμε καινούργιες παρέες και τώρα είμαστε όλοι μια παρέα.

Ερευνητής: Ωραία, οπότε σε βοήθησε. Είσαι εντάξει; Με τις ερωτήσεις μπορούμε να συνεχίσουμε;

Μαθητής/τρια: Ναι, ναι.

Ερευνητής: Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε επηρεάσει στην προσαρμογή σου; Δηλαδή το άγχος, όλα αυτά σε βοήθησαν εύκολα; δύσκολα; Πώς προσαρμόστηκες;

Μαθητής/τρια: Ε στην αρχή ήμουν αγχωμένος γιατί δεν ήξερα. Είχα ακούσει και ότι είναι πιο τρομακτικά στο γυμνάσιο, αλλά μέχρι να συνηθίσω εντάξει, ήμουν λίγο πιο αγχωμένος και μαζεμένος, αλλά εντάξει μετά συνήθισα και τελείωσε.

Ερευνητής: Ωραία. Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι, υπήρχε γιατί είχαμε και το απουσιολόγιο πλέον στο γυμνάσιο, όπως και οι διαφορετικές απουσίες, οπότε ναι, μας ενημέρωσαν ότι δεν είναι τα πράγματα όπως ήταν στο δημοτικό.

Ερευνητής: Ωραία οι γονείς σου σε ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους τα βιώματα ώστε να σε βοηθήσουν πώς να το αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Ε δεν με έκαναν ακριβώς σαν ενημέρωση, με είχανε πει δυο πράγματα, αλλά, με τους γονείς μου έχουμε πολλά χρόνια διαφορά, οπότε δεν ίσχυαν και πολύ το τότε με το τώρα.

Ερευνητής: Δίκιο έχεις έχουν αλλάξει αρκετά τα πράγματα. Οι συνομήλικοί σου σε ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις αυτή τη νέα κατάσταση; Οι φίλοι σου, δηλαδή με τις δικές τους εμπειρίες, σε βοήθησαν;

Μαθητής/τρια: Ναι, κάποιοι φίλοι μου. Βασικά τα ξαδέλφια μου που είναι μεγαλύτερα με βοήθησαν. Μου είπαν κάποια πράγματα για το γυμνάσιο και εντάξει με έκαναν να νιώσω καλύτερα, αλλά ναι.

Ερευνητής: Ωραία. Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Ε, όχι, δεν νομίζω και δεν νομίζω ότι ενημερώθηκα κάπως.

Ερευνητής: Ωραία ενημερώθηκες από κάπου αλλού πέρα από τα ξαδέλφια σου ή όχι;

Μαθητής/τρια: Ε, όχι μόνο από τα ξαδέλφια μου και από κάνα δυο φίλους σ αυτά.

Ερευνητής: Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Αρνητικά συναισθήματα που πηγαινούν στο γυμνάσιο;

Ερευνητής: Ναι, μπορεί για κάποιο βαθμό να στενοχωρήθηκες ή ο καθηγητής σου να σε είχε μαλώσει.

Μαθητής/τρια: Εντάξει για κάτι βαθμούς στην αρχή, αλλά ήταν μέχρι να συνηθίσω, οπότε εντάξει ήταν μόνο στην αρχή αυτό.

Ερευνητής: Ωραία. Δεν πρέπει να έχουμε αρνητικά συναισθήματα, αυτό δεν θα ήταν καλό. Λοιπόν πριν τελειώσουμε θα ήθελα να σου κάνω μια ερώτηση, υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξεις ή να βελτιωθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα;

Μαθητής/τρια: Ίσως να μας βοηθήσουν λίγο να βρούμε τη δουλειά. Θέλουμε να κάνουμε με κάποιον τρόπο γιατί εγώ τώρα που είμαι Γ' γυμνασίου δεν ξέρω ακριβώς τι θα ήθελα να κάνω και τα ξαδέρφια μου όπως είπα επειδή είναι και αυτή στο λύκειο πλέον από ότι μου έχουν πει ούτε εκεί σε βοηθάνε πολύ οπότε πιστεύω ότι κάπως πρέπει να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε τι θέλουμε να κάνουμε.

Ερευνητής: Έχεις απόλυτο δίκιο. Θα ήθελα εγώ με τη σειρά μου να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για ακόμα μια φορά που έλαβες μέρος σ αυτήν την έρευνα. Θα σου ευχηθώ καλή πρόοδο να είσαι καλά και ότι ονειρεύεσαι να το πραγματοποιήσεις.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ πολύ.

Όγδοη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλημέρα θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετέχεις στην έρευνα αυτή. Είσαι έτοιμος να ξεκινήσουμε.

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Ωραία πώς ονομάζεσαι;

Μαθητής/τρια: Με λένε Κ.

Ερευνητής: Ωραία και στο επώνυμο.

Μαθητής/τρια: Ν.

Ερευνητής: Χαίρομαι. Κ. τι ηλικία έχεις;

Μαθητής/τρια: Είμαι 14 χρονών.

Ερευνητής: Και τι τάξη θα πας;

Μαθητής/τρια: Δευτέρα γυμνασίου.

Ερευνητής: Ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Μ' αρέσει η κεραμική και να παίζω μπάσκετ.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ενδιαφέρον. Ωραία! Δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Όχι ιδιαίτερα. Ήταν κάτι πολύ εύκολο, θα έλεγα.

Ερευνητής: Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Το αγαπημένο μου μάθημα ήταν η πληροφορική γιατί μπορούσα να παίζω παιχνίδια, παιχνίδια με τους φίλους μου.

Ερευνητής: Ωραία. Ο δάσκαλός σου μπορούσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες; Έμαθες δηλαδή όλα όσα έπρεπε;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Ωραία. Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου ή δε χρειάστηκε;

Μαθητής/τρια: Είχα τον αδερφό μου και τη μαμά μου.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχε συνηθίσεις στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Ε, όχι ακριβώς.

Ερευνητής: Τι είχε αλλάξει;

Μαθητής/τρια: Περισσότερο τα μαθήματα και οι δάσκαλοι.

Ερευνητής: Το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σου έκανε να νιώθεις ανασφάλεια, φόβο, άγχος;

Μαθητής/τρια: Στην αρχή με άγχωσε λιγάκι, αλλά μετά το συνήθισα.

Ερευνητής: Δίκιο έχεις στην αρχή όλα δύσκολα είναι μετά τα συνηθίζουμε. Μπορούμε να συνεχίσουμε;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πώς επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Δεν άλλαξε κάτι. Στην επίδοσή μου είμαι εντάξει.

Ερευνητής: Πρόσεχες;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή τους; Δηλαδή οι φίλοι σου σε βοήθησαν να ενταχθείς εύκολα στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγε στη δευτεροβάθμια σε επηρεάσει στην προσαρμογή σου;

Μαθητής/τρια: Λιγάκι στην αρχή, γιατί δεν ήξερα πώς ακριβώς δουλεύει το γυμνάσιο και με άγχωσε.

Ερευνητής: Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Ναι, επειδή είχαμε και τις απουσίες που άλλαζαν, δηλαδή άμα έλειπες μια μέρα στο δημοτικό έπαιρνες μια απουσία, ενώ τώρα στο γυμνάσιο θα παίρνεις έξι με επτά.

Ερευνητής: Σωστά. Οι γονείς σου σ' ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα, ώστε να σε βοηθήσουν πώς να τα αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Όχι γιατί αλλιώς ήτανε τότε με τους γονείς μας και αλλιώς είναι τώρα.

Ερευνητής: Έτσι ακριβώς. Οι συνομήλικοί σου σε ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές του εμπειρίες, πώς να αντιμετωπίσεις την κατάσταση στο γυμνάσιο, δηλαδή με τα βιώματά τους; Αυτοί εύκολα προσαρμόστηκαν; δύσκολα; Σε επηρέασαν;

Μαθητής/τρια: Ναι, ο αδερφός μου είπε ότι είναι εύκολο το γυμνάσιο, άμα αρχίζω να προσέχω.

Ερευνητής: Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με την δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Όχι, δεν υπήρχε.

Ερευνητής: Ωραία. Η μοναδική ενημέρωσή σου δηλαδή ήταν από τον αδελφό σου;

Μαθητής/τρια: Και από τη μαμά μου λιγάκι.

Ερευνητής: Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Ναι, υπήρχε μια στιγμή γιατί στην αρχή της χρονιάς, στην πρώτη χρονιά του γυμνασίου, είχα πάρει έναν πολύ κακό βαθμό και νόμιζα ότι αυτό ήταν πολύ κακό.

Ερευνητής: Δίκιο έχεις τα παιδάκια χωρίς να γνωρίζουν στην αρχή έτσι αισθάνονται όλα. Όλοι περνάμε από αυτή την κατάσταση, ας το πω έτσι απλά. Πριν τελειώσουμε τη συνέντευξη θα ήθελα να σε κάνω ακόμα μια ερώτηση. Η ερώτηση αυτή αφορά αν θα ήθελες να αλλάξει κάτι στο εκπαιδευτικό σύστημα που θα βοηθάει τους μαθητές ή τους εφήβους, τι θα άλλαζες; Ποια είναι η πρότασή σου;

Μαθητής/τρια: Εγώ προσωπικά θα άλλαζα το πώς οι δάσκαλοι μας μαθαίνουν τα πράγματα γιατί, όταν μας λένε να καθίσουμε και να σηκώνουμε το χέρι μας μόνο όταν έχουμε να ρωτήσουμε αυτό μας προκαλεί ένα άγχος, γιατί άμα σηκώσουμε το χέρι μας και ρωτήσουμε τον δάσκαλο, μπορεί να σκεφτούμε αν μπορεί να με μαλώσει ο δάσκαλος γιατί μπορεί να με πει κιόλας γιατί δεν πρόσεχες;

Ερευνητής: Δίκιο έχεις πολλά παιδιά, το νιώθουν αυτό, τελείωσε συνέντευξή μας. Θα ήθελα να σε ευχαριστήσω για ακόμα μια φορά που συμμετείχες. Εύχομαι καλή πρόοδο τα όνειρά σου να πραγματοποιηθούν και να συνεχίσεις να είσαι καλός μαθητής. Σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ και εγώ.

Ένατη Συνέντευξη

Ερευνητής: Καλησπέρα θα ήθελα να σε ευχαριστήσω που συμμετείχες στη δική μου έρευνα. Είσαι έτοιμη να ξεκινήσουμε;

Μαθητής/τρια: Είμαι έτοιμη.

Ερευνητής: Ποιο είναι το όνομά σου;

Μαθητής/τρια: Ονομάζομαι Α. Ρ.

Ερευνητής: Τι ηλικία έχεις Α.;

Μαθητής/τρια: Είμαι 15 χρονών.

Ερευνητής: Και τί τάξη πηγαίνεις;

Μαθητής/τρια: Τρίτη γυμνασίου.

Ερευνητής: Ωραία ποια είναι τα ενδιαφέροντά σου;

Μαθητής/τρια: Είμαι μαθήτρια και μου αρέσει να χορεύω, πηγαίνω χορό και μου αρέσει αρκετά το διάβασμα.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία. Δυσκολεύτηκες με τα μαθήματα στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Ήταν αρκετά δύσκολα για ένα διάστημα, αλλά είχα και κάποια βοήθεια. οπότε όχι και τόσο.

Ερευνητής: Ποιο ήταν το αγαπημένο σου μάθημα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Το αγαπημένο μου μάθημα ήταν η γεωγραφία γιατί ήτανε αρκετά εύκολο για μένα ώστε να τα μάθω αυτά.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία και μέσα από αυτό μπορείς να γνωρίσεις και διάφορες χώρες, πρωτεύουσες, περιοχές, πάρα πολύ ωραία. Ο δάσκαλός σου μπόρεσε να σου προσφέρει τη γνώση που ήθελες; Έμαθες δηλαδή όλα όσα επιθυμούσες στο δημοτικό;

Μαθητής/τρια: Το κλίμα ήταν πολύ ευχάριστο με το δάσκαλο, οπότε μπόρεσα να μάθω αρκετά πράγματα και να μην έχω κανένα κενό.

Ερευνητής: Ωραία. Είχες εξωτερική βοήθεια για τη βελτίωση της επίδοσής σου;

Μαθητής/τρια: Είχα βοήθεια και γι' αυτό μπόρεσα να είμαι και τόσο καλή.

Ερευνητής: Το σχολικό περιβάλλον ήταν οικείο με αυτό που είχε συνηθίσει;

Μαθητής/τρια: Ήταν αρκετά, βέβαια, δυσκολεύτηκα στην αρχή ώστε να προσαρμοστώ, αλλά στην πορεία μπόρεσα να ενταχθώ μέσα στις φιλίες μου και να είναι ένα ευχάριστο κλίμα.

Ερευνητής: Πάρα πολύ ωραία, πάρα πολύ ωραία! Το γεγονός ότι είχες διαφορετικούς εκπαιδευτικούς για κάθε μάθημα σ' έκανε να νιώθεις ανασφάλεια;

Μαθητής/τρια: Ανασφάλεια, όχι καθόλου.

Ερευνητής: Ωραία ίσα ίσα μπορεί να ήταν και ενδιαφέρον να μην ήταν τόσο βαρετό, έτσι δεν είναι;

Μαθητής/τρια: Ναι.

Ερευνητής: Η συμπεριφορά σου μέσα στην τάξη πόσο επηρέασε την επίδοσή σου;

Μαθητής/τρια: Πρόσεχα αρκετά, οπότε δεν μπόρεσε να την επηρεάσει.

Ερευνητής: Ωραία είσαι εντάξει; Μπορούμε να συνεχίσουμε;

Μαθητής/τρια: Βεβαίως.

Ερευνητής: Πώς επηρέασαν οι συναναστροφές σου με τους συνομηλίκους σου στην ένταξή σου;

Μαθητής/τρια: Ήτανε αρκετά καλά όλα τα παιδιά, οπότε μπορούσα να κάνω αρκετές φιλίες και δεν με επηρέασε καθόλου.

Ερευνητής: Η συναισθηματική σου κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή που πήγες στη δευτεροβάθμια σε επηρεάσει στην προσαρμογή σου;

Μαθητής/τρια: Με επηρέασε στην αρχή αρκετά, αλλά μπόρεσα να προσαρμοστώ αρκετά γρήγορα.

Ερευνητής: Υπήρχε ενημέρωση από τους δασκάλους σου για τους νέους κανονισμούς λειτουργίας στο γυμνάσιο;

Μαθητής/τρια: Δεν υπήρχε, αλλά μπόρεσα να ενημερωθώ από τους γονείς μου.

Ερευνητής: Ωραία. Οι γονείς σου σε ενημέρωσαν σχετικά με τα δικά τους βιώματα ώστε να σε βοηθήσουν πώς να τα αντιμετωπίσεις;

Μαθητής/τρια: Με ενημέρωσαν από τις δικές τους εμπειρίες, οπότε είχα κάποια ενημέρωση από αυτούς.

Ερευνητής: Οι συνομήλικοί σου σε ενημέρωσαν σύμφωνα με τις δικές του εμπειρίες, πως να αντιμετωπίσεις αυτή τη νέα κατάσταση;

Μαθητής/τρια: Δεν είχα πλήρης ενημέρωση.

Ερευνητής: Υπήρχε άλλο μέσο ενημέρωσης που παρακολούθησες για να μάθεις αυτά που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Μαθητής/τρια: Είχα παρακολουθήσει κάποια βίντεο στο youtube και στο Google κάποιες συνεντεύξεις, οπότε μπόρεσα να είμαι πιο προετοιμασμένη.

Ερευνητής: Ωραία. Υπήρχε από κάπου αλλού κάποια ενημέρωση; Από κάποιο μεγαλύτερο μέλος της οικογένειάς σου πέρα από τους γονείς σου; Και αν ναι από που;

Μαθητής/τρια: Από τον αδερφό μου που ήταν μεγαλύτερος.

Ερευνητής: Σε βοήθησε;

Μαθητής/τρια: Αρκετά, ναι.

Ερευνητής: Υπήρχε στιγμή που αισθάνθηκες αρνητικά συναισθήματα και γιατί;

Μαθητής/τρια: Στην αρχή, διότι δεν είχα φίλους και παρέα, οπότε ένιωθα πολύ περίεργα.

Ερευνητής: Πριν ολοκληρώσουμε τη συνέντευξη, θα ήθελα να σε ρωτήσω, υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξεις στο εκπαιδευτικό κομμάτι και όχι μόνο, που θα βοηθήσει τους εφήβους; Ποιο είναι αυτό;

Μαθητής/τρια: Αυτό που θα άλλαζα ίσως ήταν να είναι όλοι οι καθηγητές πιο νέοι, ώστε να μπορούν να είναι πιο φιλικοί με τα παιδιά, ώστε να μας καταλαβαίνουν καλύτερα και να μπορούν να δεχτούν και κάποια διαφορετική άποψη από εμάς.

Ερευνητής: Ωραία. Πριν ολοκληρώσουμε τη συνέντευξη, θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για ακόμα μια φορά για την συμμετοχή σου. Εύχομαι καλή πρόοδο και ότι ονειρεύεσαι να το πραγματοποιήσεις, να είσαι καλά.

Μαθητής/τρια: Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Ackerman, N. (1958). *The psychodynamics of family life*. New York: Basic Books.
- Cervone, D., & Pervin, L. (2008). *Θεωρίες προσωπικότητας, έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cole, M., & Cole, S. (2002). *Η ανάπτυξη των παιδιών, εφηβεία*. Αθήνα: Τυπωθύτω.
- Cole, M., & Cole, S. (2011). Η ανθρώπινη κληρονομιά: γονίδια και περιβάλλον. Στο M. Cole, & S. Cole, *Η ανάπτυξη των παιδιών, η αρχή της ζωής: εγκυμοσύνη, τοκετός, βρεφική ηλικία, γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση ηλικία* (σσ. 112-159). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Craig, G., & Baucum, D. (2007). *Η ανάπτυξη του ανθρώπου*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Erikson, E. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Geldard, K., Geldard, D., & Yin Foo, R. (2017). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στους εφήβους, η προληπτική προσέγγιση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Goober, E., Martin, A., Hanninen, S., Karavias, Y., & Chang, P. (2017). The impact of school transition on early adolescents in Europe and North America. *Educational research review*.
- Herbert, M. (1999). *Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Jensen, R. (1998). Η ανάπτυξη της ταυτότητας στην εφηβεία. Στο Ι. Τσιάντης, Δ. Αναστασόπουλος, Β. Χαντζάρα, Μ. Λιακοπούλου, & Κ. Χριστιανόπουλος (Επιμ.), *Ευρωπαϊκό συμπόσιο* (σσ. 35-46). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Kim, I., & Kim, M. (2018). The role of school transitions in shaping adolescents' identity development. *Child indicators research*.
- Marcia, J. (1991). *Identity and self- development*. New York: Garland Publishers.
- McPhee, A., & Martin, A. (2019). School belonging, well-being and engagement during the transition to secondary school. *Journal of educational psychology*, σσ. 754-767.
- Meece, J., Anderman, E., & Anderman, L. (2006, Ιανουάριος). Classroom Goal Structure, Student Motivation, and Academic Achievement. *Annual Review of Psychology*, 57, σσ. 487-503.
- Rogers, C. (2004). *A therapist's view of psychotherapy, on becoming a person*. London: Constable & Robinson.
- Slavin, R. (2007). Ποιες ερευνητικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται στην εκπαιδευτική ψυχολογία. Στο R. E. Slavin, *Εκπαιδευτική ψυχολογία θεωρία και πράξη* (σσ. 47-54). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Starr, A., & Riemann, R. (2022, Ιούλιος - Αύγουστος). Common genetic and environmental effects on cognitive ability, conscientiousness, self-perceived abilities, and school performance. *Intelligence*.

- Stoppelbein, L., Siegle, D., Johnson, R., Caska, C., & Wickenkamp, E. (2019, Απρίλιος). The relationship between parenting style and resilience in adolescents during the transition to high school. *Journal of child and family studies*, σσ. 1018-1027.
- Zhang, L., Crawford, L., & Fan, X. (2019, Απρίλιος). Identifying adolescents at risk in the school transition: a longitudinal study of social support and self-efficacy. *Journal of school health*, σσ. 200-208.

Ελληνόγλωσσες

- Αλεβίζου, Ε. (2022). *Η οικογένεια στα χρόνια της εφηβείας, τί χρειάζονται οι έφηβοι; τί χρειάζονται οι γονείς;*. Αθήνα: Εντύποις.
- Αναστασιάδου, Σ., Σούλη, Κ., & Συρίγου, Λ. (2010). *Προσαρμογή και μετάβαση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γιωσαφάτ, Μ. (2010). *Μεγαλώνοντας μέσα στην ελληνική οικογένεια, η ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού και ο ρόλος των γονιών*. Αθήνα: Αρμός.
- Γκεβέντζογλου, Α., & Μαλακατέ, Κ. (2018). Peer influence on personality development during adolescence: A review of recent research. *Journal of adolescence*, σσ. 22-36.
- Δεληγιάννη, Κ., Β. (2005). *Μεγαλώνοντας ως αγόρι, διερεύνηση της ανάπτυξης της ανδρικής ταυτότητας στην εφηβική ηλικία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δημαράς, Α. (2013). *Ιστορία της Ελληνικής εκπαίδευσης, το "ανακοπτόμενο άλμα" τάσεις και αντιστάσεις στην ελληνική εκπαίδευση 1833-2000*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Δημητρόπουλος, Κ. (2002). *Ιστορία της παιδείας*. Αθήνα: Πατάκη.
- Ευθυμίου, Η., & Βιτσιλάκη, Χ. (2008). *Νέες μορφές μάθησης και ο ρόλος της τεχνολογίας, η περίπτωση της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Ζαχαρογεώργα, Τ., & Σακελλαρίου, Κ. (2022). *Συμβουλευτική γονέων, από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Βήτα.
- Καλογήρου Β., Ε., & Λουκά, Ε. (2018, Μάιο). Η σχολική μετάβαση και η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων: μια ελληνική προσέγγιση. *Σοσιολογία της Εκπαίδευσης*, σσ. 35-58.
- Καντάς, Κ. (2005). *Η εφηβεία το θαύμα της και τα προβλήματά της*. Αθήνα: Πέλασγος.
- Καραβοκύρη, Ε. (2013). *Ας μιλήσουμε για το γυμνάσιο*. Αθήνα: Πατάκη.
- Κοκκέβη, Α., Κίτσος, Γ., & Φωτίου, Α. (2008). *Εφηβεία συμπεριφορές και ψυχοκοινωνική υγεία*. Αθήνα: Βήτα.
- Κουμαρά, Ε., Νικοπούλου, Κ., & Κωνσταντοπούλου, Ν. (2021, Φεβρουάριος). The perceived impact of primary education difficulties and failures and their accompanying emotions on the development of adolescents' character: a study on Greek adolescents. *International journal of environmental research and public health*.
- Κουνενού, Κ. (2010). Ειδικά θέματα για την οικογένεια. Στο Κ. Κουνενού, *Συμβουλευτική και θεραπεία οικογένειας, μοντέλα παρέμβασης, νέοι τύποι οικογένειας, οικογένεια και εργασία* (σσ. 205-262). Αθήνα: Παπαζήση.

- Λοϊζου, Μ. (2011). *Η Συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Μαλικιώση, Λ., Μ. (2011). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Μαρού, Χ. (2009). *Ιστορία της εκπαίδευσης στην αρχαιότητα*. Αθήνα: Δαίδαλος.
- Μεσσαριτάκη, Ε. (2017, Μάρτιος). *Σχέσεις γονέων και εφήβων*. Ανάκτηση από efiveia.gr: <https://efiveia.gr/sxeseis-goneon-kai-efivon/>
- Μόκο, Ζ. (1997). Η εφηβεία. Στο Ζ. Μόκο, *Ψυχανάλυση και εκπαίδευση* (σσ. 130-140). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Μουλάκης, Γ., & Στρατοχωρίτης, Γ. (2002). *Το σύστημα εκπαίδευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Πατάκη.
- Μπαλαφούτη, Α. (2018, Ιούνιος). *Ποιος είναι ο ρόλος της οικογένειας στην εφηβεία*. Ανάκτηση από Doctor any time: <https://blog.doctoranytime.gr/oikogeneia-rolos-efiveia/>
- Μπαταργιάς, Τ. (2021, Φεβρουάριος). Γνωστική ανάπτυξη: οι θεωρίες των Piaget, Vygotsky και της επεξεργασίας πληροφοριών. *Επιστημονικό Περιοδικό*, σσ. 92-107.
- Μπάτσης, Φ., Παναγιωτοπούλου, Α., & Κατασάνη, Α. (2014). *Εκπαίδευση και μετάβαση στην εργασία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Μπρούζος, Α. (2009). *Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός συμβουλευτικής, μια ανθρώπινη θεώρηση της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ντελαρός, Π. (2005). *Εφηβεία, τα προβλήματά της και πώς θα τα αντιμετωπίσετε*. Αθήνα: Μπουκουμάνης.
- Παπαγεωργίου, Β. (2001). *Παιδιά και έφηβοι, προβλήματα ψυχικής υγείας*. Θεσσαλονίκη: University studio press.
- Παπαδοπούλου, Ν. (2022, Ιούλιος). *Ε. Ερικσον: Ψυχοκοινωνικά στάδια ανάπτυξης*. Ανάκτηση από Συνηγήσεις, Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιοτικής Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης: <https://synixiseis.gr/2022/07/14/%CE%AD-%CE%AD%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%83%CE%BF%CE%BD-%CF%88%CF%85%CF%87%CE%BF%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%AC%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>
- Παπαχριστοπούλου, Ε. (2013). *Η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1985). *Εξελικτική ψυχολογία, η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση, εφηβική ηλικία*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Συμβουλευτική ψυχολογία*. (2023). Ανάκτηση από Ελληνική ψυχολογική εταιρεία: <https://elpse.com/symvouleutikh-psychologia/o-klados-3/>
- Σφαγγαράκη, Ε. (2019). *Ξεκινώ για το γυμνάσιο*. Αθήνα: Καλέντη.
- Τσάμπαρλη, Α. (2011). Επιμέρους θεωρήσεις στο πλαίσιο της ψυχαναλυτικής προσέγγισης της οικογένειας. Στο *Η ψυχαναλυτική προσέγγιση της οικογένειας* (σσ. 127-170). Αθήνα: Παπαζήση.
- Τσίγκρα, Μ. (2010). *Ποιοτική έρευνα στην ψυχολογία και την εκπαίδευση*. Αθήνα: Τόπος.

- Φεραΐος, Α. (2013). Ο ρόλος των γονέων στην υποστήριξη της μετάβασης των παιδιών από τη δημοτική στην ενιαία δευτεροβάθμια εκπαίδευση. *Επιστημονική επετηρίδα σχολική ψυχολογία*, σσ. 42-55.
- Φράγκος, Χ. (1998). *Ψυχοπαιδαγωγική, θέματα παιδαγωγικής ψυχολογίας παιδείας διδακτικής και μάθησης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Φωτεινός, Δ. (2017). *Ιστορία της εκπαίδευσης, μια προσέγγιση στη γενεαλογία του θεσμού*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Χαρώνης, Β. (1976). *Ψυχολογία και αγωγή των εφήβων*. Αθήνα.
- Χατζηχρήστου, Χ. (2015). *Πρόληψη και προαγωγή της ψυχικής υγείας στο σχολείο και στην οικογένεια*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χονδρού, Τ. (2019, Φεβρουάριος). *Στάδια Ψυχοσεξουαλικής Ανάπτυξης*. Ανάκτηση από Psychology, η Πύλη της Ψυχολογίας : <https://www.psychology.gr/personality/2334-stadia-psychosexualikis-anaptiksis.html>
- Χριστοδούλου, Μ. (2014). *Εκπαίδευση και εφηβεία: μια συγκριτική μελέτη για το σχηματισμό του κοινωνικού εαυτού στις αφηγήσεις ζωής των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Ανάκτηση από Εθνικό αρχείο διδακτορικών διατριβών: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/34902>

Πηγές Εικόνων

Εικόνα εξωφύλλου: <https://kentro-exelixa.gr/%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF-%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%BF/>

Εικόνα 1: <https://parents.go.kids.go.com.cy/i-antirrisi-stin-efiveia-einai-eidos-protis-anagkis/>

Εικόνα 2: <https://schoolpress.sch.gr/peirkmania/?p=896>

Εικόνα 3:

<http://elliehatzipazarli.gr/2020/04/04/%ce%b5%cf%86%ce%b7%ce%b2%ce%b5%ce%af%ce%b1-%cf%83%cf%85%ce%bc%ce%b2%ce%bf%cf%85%ce%bb%ce%ad%cf%82-%ce%b3%ce%b9%ce%b1%ce%b3%ce%bf%ce%bd%ce%b5%ce%af%cf%82-%cf%83%ce%b5-%ce%b1%cf%80%cf%8c/>

Εικόνα 4: <https://www.ertnews.gr/aidiseis/ellada/kinonia/efiveia-kai-goneis-i-proklisi-ton-allagon-diadiktyaki-omada-apo-to-kentro-prolipsis-elpida/>

Εικόνα 5: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2348/Koinoniki-kai-Politiki-Agogi-ST-Dimotikou_html-apli/index1_b_1.html

Εικόνα 6: <https://el.sainte-anastasi.org/articles/psicologia/un-mal-psicologo-puede-hacerte-mucho-dao.html>